

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Siska Persson

Djurförsäkringar - Hästar, Hundar & Katter

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Anna Christensen

Ämnesområde
Försäkringsrätt

Termin
VT 1998

Innehåll

1	INLEDNING	5
1.1	Syfte	5
1.2	Metod	5
1.3	Avgränsning	6
1.4	Disposition	6
2	BAKGRUND	7
3	FÖRSÄKRINGSFORMER	8
3.1	Häst	8
3.2	Hund och katt	9
3.3	Speciella försäkringsformer	9
4	GÄLLANDE LAG	11
4.1	Skälighetsprincipen och soliditetsprincipen	11
4.2	Försäkringsavtalslagen	12
4.2.1	Försäkringsgivarens ansvar	13
4.2.2	Kreatursförsäkringar	14
5	VÄRDEERSÄTTNING	15
5.1	Allmänt om värdeersättning	15
5.2	Typiska drag för djurförsäkring	16
5.2.1	Livvärdeförsäkring	17
5.2.2	Delersättning	18
5.2.3	Konstruktiv totalförlust	19
5.2.4	Ersättning vid veterinärvårdsförsäkring	20
5.3	Underförsäkring	21
5.4	Överförsäkring	22
5.5	Dubbelförsäkring	23
5.6	Självrisk	25
5.7	Naturarestitution	26

6	AVTALET	28
6.1	Avvikelse mellan anbud och accept	29
6.2	Uppsägning av försäkringsavtal	30
7	FÖRSÄKRINGSGIVARENS ANSVAR	33
7.1	Ansvarsbegränsning av faran	35
7.1.1	Undantag i försäkringsvillkoren och upplysningsplikten	35
7.1.2	Reservation i försäkringsavtalet	37
7.1.3	Begränsningar i rätten till ersättning vid följsjukdomar	37
7.1.4	.Samverkande skadeorsaker	38
7.2	Ansvarsbegränsning i tiden	39
7.3	Ansvarsbegränsning i rummet	40
7.4	Ägarbyten, uthyrning och utlåning	41
7.5	Ökning av ansvaret	43
7.6	Olycksfall	44
8	FÖRSÄKRINGSTAGARENS FÖRPLIKTELSE	47
8.1	Identifikation	47
8.2	Premiebetalning	49
8.3	Försäkringstagarens upplysningsplikt vid avtalets ingående	50
8.3.1	8.3.1. Upplysningsplikt och identifikation	51
8.3.2	Svek	52
8.3.3	Felaktig uppgift lämnad i god tro	54
8.3.4	Oriktig uppgift lämnad i ond tro	55
8.3.5	Pro-rata-regeln och kausalitetsregeln	56
8.3.6	Vårdslöst förtigande	57
8.4	Fareökning	59
8.4.1	8.4.1. Allmänt om fareökning	59
8.4.2	Fareökningsreglerna och djurförsäkringar	61
8.5	Försäkringstagaren framkallar försäkringsfallet	63
8.5.1	Subjektiva rekvisit	64
8.6	Säkerhetsföreskrifter	67
8.6.1	Säkerhetsföreskrifter och subjektiv fareökning	68
8.6.2	Myndigheters föreskrifter	69
8.6.3	Plikt att tillkalla veterinär	70
8.7	Räddningsplikt	71
8.8	Förpliktelser vid inträffat skadefall	73
8.8.1	Skaderegleringen	73
8.8.2	Försummelse hos försäkringstagaren att fullgöra sina förpliktelser	74
8.8.3	Svek	75

8.8.4	Kostnader i samband med skadefallet	76
8.8.5	Förfarandet vid inträffat skadefall	76
8.8.6	Preskription	79
8.8.7	Misstag vid utbetalning av ersättning	80
8.8.8	Tillkommande omständigheter efter skadereglering	81
9	FÖRSÄKRINGSGIVARENS REGRESSRÄTT I FÖRHÅLLANDE TILL TREDJE MAN	82
10	SLUTORD	85
	KÄLLFÖRTECKNING	88
	RÄTTSFALL	91

1 Inledning

I denna examensuppsats, vilken ingår i min utbildning vid Juridiska Fakulteten på Lunds Universitet, har jag valt att skriva om djurförsäkringar. Redan under kursen ersättningsrätt väcktes mitt intresse för försäkringsrätt och därför var det inget svårt val när ämne för examensarbetet skulle bestämmas. Det har varit ett mycket stimulerande arbete att undersöka hur djurförsäkringsrätten fungerar samt att lära mig förstå hur bolagen arbetar och vilken praxis de har utvecklat. Det är min förhoppning att uppsatsen skall kunna läsas med behållning av både en intresserad allmänhet och försäkringstjänstemän verksamma inom denna gren av försäkringsbranschen.

Jag skulle vilja rikta ett stort tack till Anna Mörée, Anders Nilsson och Hans Truedsson, SveLand Försäkringar, Kerstin Svensson och Per Åberg, Agria Djurförsäkringar, Gunnar Bergsten och Lars Granberg, Sleipner Djurförsäkring och Barbro Olsson, Regiondjursjukhuset i Helsingborg för den entusiasm, hjälpsamhet och det tålamod som visats under intervjuerna.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att försöka utreda hur djurförsäkringar för sällskapsdjur och sporthästar fungerar och vilken praxis djurförsäkringsbolagen har utvecklat under inflytande av försäkringsavtalslagen.

1.2 Metod

Arbetsmetoden bygger på lagstiftning och litteratur inom ämnet försäkringsrätt, rättsfall inom området, intervjuer med företrädare för djurförsäkringsbolag samt försäkringsvillkoren från tre olika bolag som alla tecknar häst-, hund- och kattförsäkringar. I de fall bolagens praxis nämns i uppsatsen bygger redovisningen på intervjuer med företrädare för SveLand Försäkringar: Anna Mörée, avdelningschef för häst och smådjur, Anders Nilsson marknadsansvarig, samt Hans Truedsson VD 1973-1997, Agria Djurförsäkringar: Kerstin Svensson skadeförordningschef smådjur, Per Åberg, ansvarig för affärsområde häst och Sleipner Djurförsäkring: legitimerad veterinär Gunnar Bergsten VD 1987-1997, Lars Granberg, regionchef. Av naturliga skäl innehåller uppsatsen en del veterinärmedicinska resonemang som jag har fått hjälp med av legitimerad veterinär Barbro Olsson, klinikveterinär på Regiondjursjukhuset i Helsingborg.

1.3 Avgränsning

Även om det finns försäkringar för flertalet av de olika sällskapsdjuren har jag begränsat mitt arbete till att gälla häst, hund och katt. Övriga sällskapsdjur tillhör ännu så länge en relativt liten del av djurförsäkringsmarknaden och endast ett fåtal bolag erbjuder sådana försäkringar. Eftersom försäkringsvillkoren ofta genomgår förändringar, har jag valt att avgränsa mitt arbete till de principer som i stort styr området för djurförsäkringar med tyngdpunkten lagd på de fullständiga försäkringsformerna samt vissa speciella villkor eller företeelser. Djurförsäkringsområdet kommer dessutom att genomgå vissa förändringar. Villkor, baserade på etik, kommer att tas in i försäkringsvillkoren, främst beroende på de möjligheter som protesoperationer, organtransplantation och genmanipulation har öppnat dörren för. Andra begränsningar är föranledda av att rättsfrågan är alltför ovanlig.

Arbetet är uppdelat efter försäkringsavtalslagens olika regler för skadeförsäkring. Försäkring av tredje mans intresse är dock inte behandlad eftersom det är ovanligt att en djurägare pantsätter sitt djur. Ett levande djur är knappast en idealisk pant eftersom det krävs tradition av panten för att sakrättsligt skydd gentemot tredje man skall uppnås. Därtill kommer den vårdplikt som åligger panthavaren. Enligt uppgift är det sällan ett djur pantsätts även om det förekom, främst under 80-talet, att travhästägare tog företagshypotek på sina travhästar. Någon skillnad mellan försäkringstagare och försäkringshavare har därför inte gjorts.¹

1.4 Disposition

Arbetet är uppdelat i olika områden. I varje kapitel ägnas en del åt lagstiftningen och doktrin som bakgrund till redovisningen av djurförsäkringsbolagens praxis. Efter en allmän introduktion av ämnet djurförsäkring och gällande lag, ägnas vardera ett kapitel åt värdering av den försäkrade egendomen, avtalet, försäkringsgivarens ansvar, försäkringstagarens förpliktelser samt försäkringsgivarens regressrätt.

¹Försäkringstagaren är den person som ingår avtalet med försäkringsgivaren medan försäkringshavaren är den, vars intresse är försäkrat mot skada enligt 2 § FAL.

2 Bakgrund

Försäkringar för hästar har funnits tillgängliga på marknaden sedan slutet av 1800-talet. På den tiden bestod kundkretsen i första hand av lantbrukare som livvärdeförsäkrade sina arbetshästar. Efter andra världskriget gjorde traktorn sitt intåg och försäkringsbolagen upplevde en markant nedgång av försäkrade hästar. På 50-talet introducerades liv- och veterinärvårdsförsäkring för hundar och ett tjugotal år senare erbjöds samma försäkring för katter. Försäkringar för tamillrar, sällskapsgrisar, sällskapskaniner, chinchillor och papegojor fanns inte tillgängliga förrän under 80-talet då efterfrågan på dessa sällskapsdjur ökade. Idag är sporthäst-och sällskapsdjursförsäkringar en stor marknad. Fyra etablerade bolag försäkrar både hästar och smådjur medan ytterligare två bolag enbart försäkrar hundar och katter. Utvecklingen inom djurförsäkringsbranschen har till stor del varit beroende av de ökade veterinärvårdskostnaderna samt den annorlunda syn på djur som härskar idag. Behovet av försäkringar var tidigare inte så stort, eftersom framförallt veterinärvårdskostnaderna för bara några decennier sedan inte var särskilt betungande. Idag är situationen en annan. Genom avregleringar och moms på veterinärvård har kostnaden blivit avsevärt högre. Numera är det också betydligt vanligare att hundar och katter ses som familjemedlemmar. Därmed är djurägarna också villiga att spendera mer pengar på veterinärvård. Veterinärmedicinen har dessutom under efterkrigstiden gjort stora landvinningar. Svåra skador och sjukdomar som förr ansågs ha för dålig prognos för överlevnad, kan idag behandlas och åtgärdas.

Premieintäkter för husdjursförsäkringar uppgick 1996 för de tre största försäkringsbolagen Agria, Sleipner och SveLand tillsammans till 506.870.000 SEK. Antal försäkrade djur var under 1997:

	hund	häst katt	
Sveland	13.300		42.000
	12.500		
Agria		89.000	
	256.000	84.000	
Sleipner under 1996	29.500		56.500
	7.500		

3 Försäkringsformer

Djurförsäkringsbolagen erbjuder idag en mängd olika försäkringsalternativ. Marknaden har utvecklats och av konkurrensskäl och ett genuint behov har olika försäkringsformer uppkommit. Djurförsäkringar är relativt dyra och ju högre livvärde ett djur har desto högre procentuellt sett blir premien. Premien är progressiv för en fullständig livvärdesförsäkring och ökar i intervaller beroende på försäkringsbeloppets storlek. Många av försäkringsformerna går att kombinera för att djurägaren skall kunna hålla premiekostnaden på en rimlig nivå, samtidigt som djurets fulla värde är försäkrat i en eller annan form.

3.1 Häst

Hästar kan försäkras i fullständiga försäkringsformer, så kallade *A1 försäkringar med användbarhetsskydd*, som innehåller en veterinärvårdsförsäkring och en livvärdeförsäkring samt användbarhetsskydd. Användbarhetsskyddet täcker de sjukdomar och skador som gör att en ridhäst inte kan användas för avsett ändamål, t.ex. om den drabbas av kronisk kotledsinflammation. Vill en djurägare ha en billigare livvärdeförsäkring kan han teckna en *olycksfallsförsäkring*. Denna försäkring är mycket begränsad och endast skador och sjukdomar med ett snabbt förlopp ersätts ur. Den innehåller heller inte något skydd för användbarheten. Har en djurägare ett avelssto eller en avelshingst som inte deltar eller tränas för tävling erbjuder bolagen en *avelsförsäkring*. Denna försäkringsform är, precis som olycksfallsförsäkringen, billigare än en fullständig försäkring eftersom skaderiskerna är mindre. Försäkringsgivarnas ansvar är då också begränsat och gäller inte de skador som medför en varaktig nedsättning av hästens prestationsförmåga som rid- eller brukshäst. De avelsrelaterade farorna ingår även i nämnda försäkringsform, t.ex. betäckningsskador och avelsduglighet som varaktigt förlorats hos ston på grund av sjukdom eller skada. Hästuppfödning är idag en dyrbar verksamhet. Språngavgifter², levande fött föl-avgifter samt veterinärvården under dräktighetstiden gör att ett föl i många fall kostar en hel del pengar innan det ännu är fött. Bolagen erbjuder därför *foster- och fölförsäkringar* för dräktiga ston. Hingstar kan omfattas av ett impotensskydd som är en del av avelsförsäkringen och i vissa fall ersätts betäckningsavbrott som beror på skada eller smittsam sjukdom. *Veterinärvårdsförsäkringen* är i många fall en självständig försäkringsform och djurägarna kan välja att teckna en begränsad eller en fullständig sådan, med eller utan kombination av ett livvärde. Den fullständiga veterinärvårdsförsäkringen är dock inte öppen för alla hästar.³ Ägarna till dessa djur kan då teckna en begränsad veterinärvårdsförsäkring som endast gäller

²Betäckningsavgift som erläggs till hingstägaren.

³Ägare till trav- och galopphästar kan inte teckna de fullständiga försäkringsformerna för sina djur om de tränas för och deltar i tävling. Se avsnitt om fareökning.

för akuta skador och sjukdomar vilka i de flesta fall är noggrant angivna i villkoren. Exempelvis akuta sårskador ersätts om de behandlats inom en viss tidsrymd från skadetillfället. Återbesök efter denna tidpunkt eller äldre sårskador som behöver åtgärdas ersätts inte.

3.2 Hund och katt

För hund och kattägare erbjuder bolagen färre försäkringsformer. Behovet av att kunna teckna olika försäkringar är ofta inte så stort. Premierna är dessutom lägre eftersom dessa djur i de flesta fall inte betingar ett särskilt stort livvärde. Många av djurägarna föredrar också ofta att teckna en veterinärvårdsförsäkring utan livvärde. Hundar kan försäkras i en fullständig försäkring innehållande veterinärvård och i förekommande fall livvärde. Även i en hundförsäkring kan ett användbarhetsskydd erhållas. Detta är öppet främst för jakt- och brukshundar, men även tjänstehundar omfattas hos vissa bolag av användbarhetsskyddet. Också hundägarna kan välja ett billigare alternativt för livvärdet. En olycksfallsförsäkring för hund är begränsad och samma ersättningsgrunder som vid en olycksfallsförsäkring för häst gör sig gällande. Hundägarna kan liksom hästägarna teckna antingen en fullständig eller en begränsad veterinärvårdsförsäkring. För kattägarna finns det en fullständig försäkring innehållande liv- och/eller veterinärvårdsförsäkring.

3.3 Speciella försäkringsformer

Idag erbjuder bolagen också mer speciella försäkringsformer som har sitt ursprung i de köprättsliga reglerna. Hund- och kattuppfödare kan teckna försäkringar som avser den risk som finns att en köpare reklamerar ett djur på grund av medfödda eller dolda fel, s.k. *uppfödarförsäkring för sålda djur*⁴. Kennelägarna och många kattuppfödare räknas som näringsidkare och säljer då många av sina valpar och kattungar enligt konsumentköplagen (SFS 1990:932) vilken i stora delar är indispositiv till köparnas fördel.⁵ Ansvaret för dessa djur är mycket långtgående och därför kan uppfödarna teckna uppfödarförsäkring för såväl sålda valpar som kattungar. För att hjälpa uppfödarna i så stor utsträckning som möjligt finns det ett speciellt åtagande i de fullständiga försäkringarna hos många bolag med innebörden att dolda och medfödda fel hos en hund eller katt kan ersättas under vissa omständigheter. Även försäljning av hästar faller under de köprättsliga reglerna. Majoriteten av säljarna är dock privatpersoner och då kommer en försäljning att falla under köplagen (SFS 1990:931), vilken i större utsträckning är föremål för avtalsfrihet.⁶ Vissa bolag åtar sig ändå att stå risken för

⁴ Denna försäkringsform går under lite olika benämningar beroende på vilket bolag som avses. Andra benämningar är *trygghetsförsäkring* eller *valpkullsförsäkring*.

⁵3§ KonsumentköpL.

⁶3§ KöpL.

medfödda och dolda fel om hästen har införsäkrats i bolaget som föl före en viss ålder och försäkringen löpt obruten oavsett ägarbyten i en fullständig försäkring.

Ridskolor som av olika orsaker kan drabbas av avbrott i verksamheten kan teckna en *avbrottsförsäkring* som erbjuds av många bolag idag. En av de nyare försäkringsformerna som har erbjudits marknaden är en *ansvarsförsäkring* för kennelägare. Det strikta ansvaret som åligger en hundägare⁷ ingår i de flesta fall i hemförsäkringens ansvarsdel. Denna försäkring gäller dock endast för privatpersoner och kennelägarna har därmed inget skydd för de skador deras hundar kan ställa till med. Numera har även de en möjlighet att teckna en försäkring till en rimlig summa utan att behöva teckna en företagsförsäkring.

⁷6§ Lag (1943:459) om tillsyn över hundar och katter.

4 Gällande lag

Flera olika rättsregler reglerar en försäkring. Den mest centrala är försäkringsavtalslagen (SFS 1927:77).⁸ Denna rör de särskilda avtal som sluts mellan försäkringsgivaren och försäkringstagaren. Inom denna ingår en kontraktsrättslig del, vari regler om försäkringstagarens upplysningsplikt, premiebetalning, hur skadeersättning beräknas och vilka skador som är ersättningsgilla ingår. En annan grupp är de regler som rör tredje man, exempelvis en panträttshavare eller innehavare av företagsinteckning. Dessa regler gränsar till sakrätten. En tredje grupp är de regler som gäller försäkringsgivarens regressrätt gentemot en skadevällande som som blivit skadeståndsskyldig.

4.1 Skälighetsprincipen och soliditetsprincipen

En försäkringstagare har inte stora möjligheter att påverka premieberäkningen. Han kan även ha svårigheter att bedöma om premiestorleken är adekvat i förhållande till det ansvar som försäkringsbolaget är villigt att axla. Det kan dessutom vara svårt att bedöma om bolaget har möjlighet att fullgöra sin del av avtalet i händelse av skada. Detta till trots måste försäkringstagaren betala premien i förskott och hoppas att försäkringsgivaren kan prestera vid ett eventuellt skadefall. På grund av detta utövar finansinspektionen⁹ tillsyn över det sätt som försäkringsrörelsen bedrivs. Tillsynen sträcker sig över hela verksamheten. Finansinspektionen granskar bolagets soliditet, på vilka grunder premierna fastställs¹⁰ och hur försäkringsvillkoren är utformade.¹¹

Den offentlighetsrättsliga regleringen syftar i första hand på att säkerställa bolagens *soliditet*, men även bolagens ekonomiska politik gentemot försäkringstagarna tillmäts stor vikt. Den ekonomiska politiken styrs av *skälighetsprincipen*, som innebär att bolagen måste tillgodose försäkringstagarnas önskan om en billig försäkring till rätt avvägt pris.¹² Bolagen skall dels inte överdriva omkostnaderna, dels låta varje försäkringsgren själv bära sina egna kostnader. En försäkringsgivare kan således inte låta hundförsäkringarna subventionera hästförsäkringarna eller om olika försäkringstyper är samlade i ett bolag, låta hemförsäkringarna subventionera djurförsäkringarna. Två olika synpunkter ligger till grund för skälighetsprincipen. En försäkringstagare har ett intresse av rimliga premier om han endast

⁸Andra är Försäkringsrörelselag (SFS 1982:713) och Lag (SFS 1989:508) om försäkringsmäklare.

⁹19:1 Försäkringsrörelselagen

¹⁰19:5 Försäkringsrörelselagen

¹¹19:6 Försäkringsrörelselagen

¹²Hellner, "Försäkringsrätt" sid 44.

vill ha en sorts försäkring och skall inte behöva betala mer för att hjälpa till att täcka kostnaderna för en annan. Ur konkurrenssynpunkt är det dessutom en nackdel om ett bolag kan locka till sig fler försäkringstagare genom att sänka premierna på en populär försäkringsform, i varje fall om sänkningen finansieras av en annan försäkringsgren. Skälighetsprincipen anses även innebära ett förbud mot prisdiskriminering¹³. Ett bolag skulle kunna tänkas vilja ge en stor kund lägre premier då denne dels kan vara viktigare för bolaget än en mindre och dels kan innebära lägre transaktionskostnader för bolaget. Premiesättningen måste dock enligt skälighetsprincipen vara neutral ur denna synpunkt.

Inom djurförsäkringsbranschen försöker man tillgodose kravet på skälighet på olika sätt. Premierna för de olika försäkringarna är naturligtvis olika beroende på vilket ansvar försäkringsgivarna åtar sig, men även inom en och samma försäkringsform kan premierna vara olika. Främst sker detta genom premiedifferentiering på grund av ras, men även zontariffer förekommer. Inom de försäkringsformer som är mest heltäckande differentieras premierna efter ras. Bolagens skadestatistik ligger till grund för uppgifterna som anger skadefrekvens och storlek på utbetald försäkringsersättning för de olika raserna. Denna differentiering innebär att skälighetskravet och soliditetskravet i viss mån griper in i varandra. En grupp försäkringstagare behöver inte belastas med en kostnad som borde bäras av en annan och rimliga premienivåer kan erhållas. En rimlig premienivå förutsätter enligt soliditetsprincipen att bolaget inte behöver belasta en grupp försäkringstagare med en annans kostnad. Skälighetsprincipen och soliditetsprincipen kompletterar därigenom varandra. Kravet på soliditet gör att premien blir så hög att trygghet för försäkringstagaren uppstår och kravet på skälighet leder till att premien begränsas till vad som är rimligt. Jag anser dock att konkurrensen mellan bolagen är en väl så viktig faktor för att hålla premierna på en skälig nivå. Skulle ett bolag öka sina premier markant torde de försäkringstagare som kan byta bolag.

4.2 Försäkringsavtalslagen

Försäkringsavtalslagen och konsumentförsäkringslagen (SFS 1980:38)¹⁴ är de lagar som i huvudsak reglerar försäkringar för privat bruk. FAL är den lag som reglerar försäkringsavtalen inom området för djurförsäkringar, även om en sådan försäkring oftast tecknas av konsumenter för huvudsakligen enskilt bruk. KFL är inte tillämplig. 1§ i nämnda lag räknar uttömmande upp de försäkringar som omfattas och försäkring av djur nämns inte. Lagstiftaren

¹³Hellner, a.a sid 51 med hänvisningar.

¹⁴I fortsättningen förkortad till KFL.

menade vid lagens tillkomst att det skydd som försäkringen ger inte har samma ekonomiska och sociala betydelse för en försäkringstagare som t.ex. en hemförsäkring.¹⁵

FAL, som trädde i kraft den 1 januari 1928 var den första lagregleringen inom försäkringsrätten i sin helhet. Den är till sin uppbyggnad i huvudsak dispositiv. Lagstiftaren har inte velat göra alltför stora inskränkningar i parternas avtalsfrihet. De inskränkningar som har gjorts har till syfte att skydda den svagare parten, försäkringstagaren.¹⁶ Enligt 3 § FAL är endast de lagregler tvingande där detta särskilt anges. Resterande regler är dispositiva och överlämnade till parternas avtalsfrihet. De indispositiva reglerna är dock ensidigt tvingande. Försäkringsgivaren kan inte avtala så att försäkringstagaren får en sämre ställning. Däremot är det tillåtet med villkor till fördel för försäkringstagaren. På en särskild punkt är dock avtalsfriheten inskränkt till försäkringstagarens nackdel. En bestämmelse som skulle ge honom mer ersättning än vad som fordras för att ersätta uppkommen förlust är inte bindande för försäkringsgivaren, 39 § 1 st FAL. Denna regel har tillkommit för att det ur samhällelig synpunkt är av vikt att en försäkringstagare inte skall vinna på ett försäkringsfall.¹⁷ Lagstiftaren menade att det skulle kunna leda till att en försäkringstagare med ekonomiska problem lätt skulle kunna falla för frestelsen att framkalla försäkringsfallet eller i vart fall skulle bli mindre aktsam med sin egendom.

4.2.1 Försäkringsgivarens ansvar

Ett område som är undantaget tvingande lagstiftning är bestämningen av försäkringsgivarens ansvar. Inom detta område råder avtalsfrihet enligt FAL. Lagen innehåller få regler och dessa är dispositiva.¹⁸ En effekt av detta är att en viss diskrepans mellan försäkringstagarens förpliktelser gentemot försäkringsgivaren och dennes ansvarsåtagande enligt avtalet kan uppstå. Den förstnämndes förpliktelser är till stor del reglerad genom tvingande lagstiftning medan den sistnämndes ansvar är föremål för avtalsfrihet. Enligt min mening torde dock nämnda diskrepans sammanhånga med försäkringens natur. Idag finns ett stort antal olika försäkringar och att lagstifta om olika ansvarsbegränsningar, vilka naturligtvis är viktiga för bolaget när premiestorlek etc bestäms, låter sig knappast göras. Lagregleringen riskerar i så fall att bli stelbent med många snåriga regler. Det blir troligen också svårt att anpassa lagen efterhand som nya försäkringsområden uppstår. Försäkringsbolagens möjligheter att uppställa stränga villkor mildras dessutom i viss mån genom att de kan visa kulans vid tillämpningen, antingen i det enskilda fallet eller genom en generell generös avtalstillämpning.¹⁹ Även om de

¹⁵SOU 1977:84 sid 113.

¹⁶SOU 1925:21 sid 60.

¹⁷SOU 1925:21 sid 122.

¹⁸se reglerna om brandförsäkring 79-88 §§ FAL.

¹⁹För en vidare utveckling av frågan om generös avtalstillämpning se Lindell-Frantz och Roos, "Generös avtalstillämpning".

flesta regler är dispositiva så är de ändå ett skydd för försäkringstagaren, eftersom de har ett avsevärt inflytande på vad som kan anses vara god försäkringssed.

4.2.2 Kreatursförsäkringar

Kreatursförsäkringar är undantagna från vissa av lagens tvingande regler. De är även föremål för specialreglering.²⁰ Den särskilda regleringen sammanhänger med att kreatursförsäkringar anses vara en vanskelig bransch. Den subjektiva risken, d.v.s. försäkringstagarens personliga och ekonomiska förhållanden, spelar en betydande roll²¹. Dessa förhållanden är speciellt viktiga på grund av den vård och tillsyn som djuren kräver. Då kreatursförsäkringar dessutom är en bransch där tilliten mellan försäkringstagaren och försäkringsgivaren är speciellt utmärkande är den förstnämndes redbarhet av största vikt.

Bör då inte de lagregler som reglerar kreatursförsäkringar vara tillämpliga även på de mindre sällskapsdjuren och hästarna? I mitt tycke borde det vara så. Även bland hund- och kattägare har den subjektiva risken stor betydelse. Bolagens praxis styrker denna åsikt då de själva använder reglerna om kreatur även på smådjur.

²⁰89 och 90 §§ FAL.

²¹SOU 1925:21 sid 151.

5 Värdeersättning

5.1 Allmänt om värdeersättning

Syftet med en sakförsäkring är att försäkringstagaren efter inträffat försäkringsfall skall vara i samma sits som före försäkringsfallets inträffande, varken sämre eller bättre.²² 39 § FAL anger att en försäkringstagare inte har rätt till ersättning som överstiger den verkliga förlusten. Vid en sakförsäkring ersätts dessutom endast värdet av den försäkrade egendomen, om inget annat avtalats, 36§ FAL. Andra förluster som kan uppträda i samband med skadan, får försäkras i andra försäkringsformer. Dessa kan gälla kostnader för att täcka avbrott i verksamheten, skadeståndsskyldighet etc.

Det stadgade *vinstförbudet* eller berikandeförbudet enligt ovan inbegriper att det försäkrade måste vara av ekonomiskt intresse för försäkringstagaren. Det går inte att försäkra egendom man inte äger om något ekonomiskt intresse inte föreligger hos försäkringstagaren enligt 35 § FAL. Vinstförbudet är viktigt även ur värderingssynpunkt beträffande den försäkrade egendomen. Även tillämpningen av klausuler om värdeersättning påverkas av principen om att ersättningen inte får överstiga förlusten.²³

För att fastställa försäkringsbeloppet vid försäkringens tecknande utgår försäkringsgivarna från olika metoder. Vid försäkring av lösöre är det vanligt att en *helvärdesförsäkring* används. Försäkringstagaren har i detta fall skyldighet att välja ett försäkringsbelopp som motsvarar den försäkrade egendomens verkliga värde. Skulle underförsäkring föreligga, sätts beloppet ner. En annan möjlighet, som är vanlig vid fast egendom, är att använda sig av en *fullvärdesförsäkring*. Vid en sådan värderar bolaget egendomen genom en värderingsman. Då det är försäkringsgivaren som fastställer kalkylvärdet av fastigheten, får denne också bära risken för en eventuell felaktig värdering. Skulle fastigheten ha värderats för lågt och underförsäkring föreligga sker ingen nedsättning av ersättningsbeloppet vid skada. *Nyvärdesförsäkring* eller återanskaffningsförsäkring sätter till viss del vinstförbudet ur spel då denna försäkringsform ersätter nyvärdet av den försäkrade egendomen.²⁴ En försäkringstagare får äldre egendom ersatt med ny och det kan ses som om denne får större ersättning än vad som krävs för att täcka sin förlust. För att en nyvärdeförsäkring skall utfalla krävs dock att egendomen verkligen återanskaffas. Egendomen får inte heller vara starkt försliten eller mycket föråldrad. I en konsumentförsäkring ersätts nyvärdet om det skadade föremålets värde

²²SOU 1925:21 sid 117.

²³SOU 1925:21 sid 124.

²⁴Hellner, a.a. sid 235.

är minst 2/3 av kostnaden för att köpa en ny likvärdig egendom.²⁵ Försäkringsbolaget kan också använda sig av en förvärderad försäkring, en så kallad *taxerad polis*.²⁶ Denna form används ofta vid egendom som är svår att marknadsvärdera och där föremålets nytta inte minskar på grund av ålder, exempelvis antikviteter. En försäkring kan även vara en *på-första-risk* försäkring. Skadan ersätts då fullt ut så länge försäkringsbeloppet räcker. En ansvarsförsäkring är en på-första-risk försäkring eftersom den inte avser viss på förhand bestämd egendom, endast försäkringsbeloppet sätter gräns för ersättningens storlek. Eftersom det inte kan föreligga underförsäkring vid en på-första-risk försäkring är det även vanlig att fast egendom som inte skall återuppföras efter exempelvis en brand försäkras på detta sätt.

För försäkringstagarens del är det av vikt att ett så korrekt värde som möjligt används som försäkringsbelopp. Är beloppet felaktigt riskerar denne att få ersättningen nedsatt. Vid en underförsäkring kan det vara en obehaglig överraskning för försäkringstagaren att full ersättning inte utgår. Vid en överförsäkring har försäkringstagaren dessutom betalat en för hög premie i förhållande till utbetald ersättning. FAL reglerar inte frågan om värdeberäkning. Istället verkar lagen närmast utgå från att ersättningen skall ske oberoende av tidigare bestämt ersättningsbelopp. Genom att jämföra reglerna om underförsäkring, överförsäkring och skadevärdering kan man dock på ett ungefär se vilka principer som skall styra värderingen av egendomen.²⁷

5.2 Typiska drag för djurförsäkring

Livvärdeförsäkring kan tecknas på de flesta djurslag. En skillnad gentemot de flesta andra försäkringsgrenar är att objektet för försäkringen ofta ökar i värde under försäkringstiden. En häst som har ridits in och utbildats för tävling är mer värd än vad den var som oriden unghäst. En hund som har fått utställningsmeriter är mer värd än som valp. Problemen med värderingen kan därför vara aktuella dels när djuret försäkras för första gången och dels då djurägaren vill öka försäkringsskyddet. Utgångspunkten för värderingen av hur högt eller lågt livvärdet skall vara är oftast djurets marknadsvärde. Marknadsvärdet kan bero på ålder, utbildningsståndpunkt, meriter, ras, utseende, färg, stamtavla etc. Normalt utgår bolagen från det enskilda djurets inköpspris. Kringkostnader såsom importkostnader, resor etc, anses inte kunna täckas av försäkringen. I bolagens praxis tillåts dock oftast att livvärdet kan tecknas något högre än själva inköpspriset.²⁸ Ett djur som inte har betingat något inköpspris, vilket är vanligt bland äldre hundar och katter utan meriter, bör därför inte kunna livvärdeförsäkras men bolagens praxis skiljer sig en aning från varandra. Vissa bolag tillåter att man tecknar en

²⁵Bengtsson, "Försäkringsrätt" sid 81, Tullberg, "Försäkringsersättning" sid 144.

²⁶se avsnitt 5.2.1.

²⁷Tullberg, a.a. sid 53.

²⁸Beloppets storlek är dock olika för olika bolag.

mindre livvärdesumma på ett djur som inte har kostat något. Andra vägrar konsekvent att göra detta med hänvisning till vinstförbudet. Det vanligaste argumentet är att om djuret skulle avlida inom några månader har försäkringstagaren gjort en vinst som inte står i proportion till förlusten.²⁹

För hundar och katter är det relativt lätt att fastställa marknadsvärdet för de unga djuren. Det finns en välutvecklad marknad på detta området, där de olika raserna betingar ungefär samma pris hos uppfödarna. En engelsk bulldog kostar cirka 10.000 SEK oavsett uppfödare, utseende eller temperament. En blåmaskad perserkatt kostar ungefär 4.000 SEK oavsett om den köps i norra eller södra Sverige. Vid värdehöjning på grund av meriter från utställning eller brukshundstävlingar används Svenska kennelklubbens värderingslistor av försäkringsbolagen. Hundar som t.ex. är framgångsrika i tävlingsformen agility eller katter som ökar i värde genom utställningsmeriter är dock föremål för det enskilda bolagets bedömning.

För hästarna är det svårare att fastställa ett marknadsvärde. Vid köp av en häst förutsätts det, precis som i fallet med smådjur, att inköpssumman är marknadsvärdet. Problemet i många fall är de hästar vars värde ökar under försäkringstiden. Svårigheten består i att fastställa ett korrekt marknadsvärde utan att förväntningar på framtiden styr livvärdesumman. Visserligen kan utbildningsnivå och tävlingsmeriter ge god vägledning men en häst som utbildas och tävlar kanske inte blir så bra som ägaren tänkt sig och värdet därmed lägre. Priserna på ridhästar kan dessutom vara olika i olika delar av landet. Ett annat problem är de hästar som används för trav- och galopptävling. Även om värderingen i vissa bolag baseras på insprungna prispengar och i andra på egen uppskattning, kan hästarna vara ojämna i sina resultat under en säsong och därmed flukturerar värdet, emellanåt ganska kraftigt. I detta sistnämnda fallet kan ett bolag förbehålla sig rätten att ompröva värdet varje år, vilket också görs, åtminstone om det rör sig om livvärdesummor över ett visst belopp.

5.2.1 Livvärdeförsäkring

Livvärdeförsäkringen i en djurförsäkring är en taxerad polis. Värdet på den försäkrade egendomen bestäms i samband med avtalsslutet genom att bolaget godkänner eller jämkar det önskade försäkringsbeloppet med ledning av de uppgifter djurägaren lämnar. En taxerad polis har fördelen att försäkringstagaren vid ett försäkringsfall inte behöver styrka egendomens värde och många tvister kan undvikas. Bevisbördan för värdet på det försäkrade objektet överförs istället till försäkringsgivaren om denne hävdar att en väsentlig överkompensation

²⁹En hund som endast används som sällskapshund betingar för det mesta inget värde när den blir äldre och det är ofta dessa hundar skänks till en ny ägare. Många katter betingar på samma sätt inget livvärde, antingen redan som kattungar eller som fullvuxna djur.

kommer att ske enligt 39§ 2 st FAL.³⁰ I sammanhanget bör 90 § FAL³¹ nämnas. En försäkringsgivare kan inte hävda att den avtalade försäkringssumman väsentligen överstiger djurets verkliga värde om värdeminskningen beror på en sjukdom. De fall som därför skulle kunna bli aktuella är de där djuret genom sämre prestation har fått vidkännas en värdeminskning eller ett allmänt prisfall. För att beräkna ersättningen utgår 37§ FAL från återanskaffningskostnaden av den skadade egendomen omedelbart före försäkringsfallet. I 90 § FAL finns ett förtydligande intaget för kreatursförsäkringar.³² Ett djur som måst avlivas på grund av en sjukdom eller skada skall anses ha samma värde som innan sjukdomen eller skadan drabbade den. Avgörande för försäkringens storlek är med andra ord värdet strax före sjukdomen eller skadans inträffande. Vid en taxerad polis föreligger det dock endast en värderingstidpunkt, nämligen vid avtalets ingående.³³ Tolkningen av denna lagregel torde då, enligt min mening, vara att det värde som skall ersättas är det värde som överenskommits vid den senaste ökningen av försäkringsskyddet innan skadan eller sjukdomen inträffade. Eftersom försäkringarna för sällskapsdjur och sporthästar är individuella med ett förvärderat värde torde en försäkringstagare inte kunna hävda att en försäkringsgivare skall ersätta mellanskillnaden mellan försäkringsvärde och verkligt värde då en underförsäkring föreligger.

5.2.2 Delersättning

Det är i vissa fall möjligt med en delersättning av livvärdet i en fullständig försäkring eller bruksvärdeförsäkring. Försäkringsbolagen har i sina speciella villkor åtagit sig att delersätta hundar och katter. I dessa fall är det stadgat i försäkringsvillkoren hur stor summa som kommer att ersättas och vad som krävs för att en delersättning skall kunna utgå. Delersättning kan endast bli aktuell för hundar och katter om deras användbarhet som avelsdjur har minskat eller varaktigt försvunnit genom en skada. Hunden eller katten får i fortsättningen endast fungera som sällskapsdjur. Djuret behöver inte avlivas. Hästar som är brukshästförsäkrade kan också delersättas. Det finns dock en nedre gräns baserad på livvärdet för vilka djur som kan bli aktuella. Djur med ett alltför lågt värde delersätts inte. Vidare godtas en ansökan om delersättning endast under förutsättning att veterinär intygar att djuret ur djurskyddssynpunkt kan leva vidare.

Allmänt inom försäkringsrätten utgår man från två olika metoder för att ersätta en delskada. Den ena är att fastställa värdet av egendomen före och efter skadan med utgångspunkt i

³⁰Enligt 39 § 1 st FAL är försäkringsgivaren inte pliktig att lämna större ersättning än vad som krävs för att täcka skadan även om det avtalade försäkringsbeloppet är högre. Andra stycket samma paragraf stadgar att försäkringsgivaren har bevisbördan för att väsentlig överkompensation föreligger i de fall värdet på det försäkrade godset är fixerat på förhand.

³¹ se nedan.

³²SOU 1925:21 sid 118.

³³Tullberg, a.a. sid 44.

kostnaden för att återanskaffa hela egendomen. I den andra metoden läggs reparationskostnaden respektive kostnaden för återanskaffning av skadade delar till grund för att fastställa ersättningen. Vid ersättning för delskada för häst utgår man från att hästen är "totalskadad" och för all framtid oanvändbar enligt veterinärmedicinsk expertis. För att delersättning skall bli aktuell krävs med andra ord att situationen är sådan att livvärde-försäkringen skulle utfalla. Den utfaller om en häst som är rid- och brukshästhälsäkrad enligt veterinären inte kan användas för avsett ändamål. Hästen skall då slaktas innan försäkrings-tagaren får ersättningen utbetald av försäkringsbolaget. Vill försäkringstagaren ändå behålla sin häst - ofta gäller det ston som kan ha ett visst värde ur avelssynpunkt eller en tävlingshäst som kan användas som promenadridhäst eller övningshäst för en orutinerad ryttare - kan en delersättning bli aktuell. Eftersom det i dessa fall är svårt att fastställa ersättningen, beräknas beloppet annorlunda än vad som är vanligt för delskador inom försäkringspraxis i allmänhet. Då det är svårt att värdebestämma ett djur för vilket delersättning betalats utgår bolagen från ett schablonvärde. Vissa stannar vid detta värde och drar av beloppet oavsett storleken på livvärdet. Andra bolag utgår visserligen också från ett schablonvärde men justerar detta med hänsyn till om priserna på hästar generellt sett har sjunkit eller gått upp, hur användbar hästen är trots sin skada eller andra liknande omständigheter. Grunderna till de olika värderings-metoderna är i första hand försäkringstekniska. Stora bolag med många ärenden finner det tidsbesparande att inte behöva värdera varje djur som skall delersättas, medan mindre anser att de får mer positiv respons från försäkringstagarna om värdering sker i varje enskilt fall.

5.2.3 Konstruktiv totalförlust

Dispositiva bestämmelser angående sjöförsäkring och varor anger att egendom som är så illa skadad att den inte för en rimlig kostnad kan återställas och göras användbart för sitt ändamål, ger försäkringstagaren rätt till ersättning som om totalförlust inträffat, så kallad *konstruktiv totalförlust*. Även om denna princip endast är uttryckt inom dessa områden och kan avtalas bort menar Hellner³⁴ ändå att reglerna torde kunna tillämpas även utan stöd av en särskild bestämmelse. Förutsättningen är dock att ett återställande eller en reparation skulle vara klart ekonomiskt olämpligt. Enligt min mening torde även en djurägare kunna använda sig av denna princip. Har ett djur ett lågt livvärde och kommer det att behöva mycket kostsam veterinärvård så kan en djurägare hävda att det är klart ekonomiskt olämpligt att låta djuret genomgå behandling och istället låta avliva det samt kräva ersättning för livvärdet. Dock torde det krävas att veterinärvårdskostnaden kommer att överstiga högsta ersättningsnivån för att anses vara klart ekonomiskt olämpligt. Ofta är dessa djur dessutom så svårt skadade att prognosen och utgången är i högsta grad oviss, och bolagen ger ofta avlivningstillstånd även om veterinären är villig att göra ett försök. Är djuret allvarligt skadat och kommer att kräva

³⁴Hellner, a.a. sid 237.

dyrbar veterinärvård för att bli återställd, kan dock inte försäkringsbolagen neka ersättning på den grunden att det hade varit mindre kostsamt att avliva djuret och betala ut liversättningen än att betala veterinärvårdsersättning. Försäkringsgivarens ansvar är ju att stå risken för veterinärvårdskostnader upp till ett visst belopp. Ett försäkringsbolag kan då inte neka till att ersätta veterinärvården, även om det står klart att djuret inte kommer att klara sig och bolaget senare kommer att bli skyldig att ersätta även livvärdet.

5.2.4 Ersättning vid veterinärvårdsförsäkring

Veterinärvårdsförsäkringen gäller på-första-risk, och bolagen åtar sig att ersätta veterinärvårdskostnaderna så länge försäkringsbeloppet räcker. Försäkringsbeloppet är vid första-risk-försäkringar ett tak för försäkringsersättningen. En reduktion av ersättningen på grund av underförsäkring kan därför inte förekomma. Fördelen med denna försäkringsform är då bland annat att man undgår tvister om underförsäkring föreligger eller ej. Försäkringstagaren kan också medvetet välja en underförsäkring för att erhålla en lägre premie. Utan betydelse blir också förändringar i penningvärdet under försäkringstiden, bara skadan hålls inom det avtalade skadebeloppet. Djurägaren kan dock inte själv uppskatta till vilket värde försäkringsgivaren skall stå risken. Veterinärvårdsförsäkringen har inte som bas ett värde kopplat till en speciell egendom utan högsta ersättningsbelopp är en uppskattning från försäkringsgivarens sida. Djurets värde säger ju ingenting om hur stora veterinärvårdskostnaderna kommer att bli. Möjligen skulle en koppling mellan livvärdet och veterinärvårdsersättningen kunna tänkas. De flesta djurförsäkringsbolagen ersätter f.n. kostnader upp till 20 000 SEK för veterinärvårdskostnader för häst per försäkringsår.³⁵ Livvärdet kan då vara lägre än 20 000 SEK eller betydligt högre. Till grund för beloppet ligger ekonomiska och försäkringstekniska hänsyn. För att veterinärvårdsförsäkringen inte skall bli alltför dyr har beloppet begränsats. Begränsningen i sin tur är baserad på statistik som visar att det är relativt få djur som behöver utnyttja hela beloppet. Visserligen kan exempelvis en tarmomvridning snabbt nå kostnader på mellan 20 000 och 30 000 SEK vilket blir dyrbart för den enskilde försäkringstagaren. Vid en avvägning mellan det relativt fåtaliga djurägare som drabbas och kostnaden för hela försäkringskollektivet har man dock valt lösningen att begränsa beloppet.

Det går att ifrågasätta om en häst som är lågt livvärdeförsäkrad ändå skall erhålla samma högsta ersättning på veterinärvårdsförsäkringen som de djur som är försäkrade till sitt fulla värde. Det skulle eventuellt vara billigare för försäkringskollektivet om en sådan häst endast kunde erhålla samma högsta ersättningsbelopp som det tecknade livvärdet. En veterinärvårdsförsäkring kan dock tecknas separat utan något livvärde. En sådan försäkring

³⁵Både en fullständig veterinärvårdsförsäkring och en begränsad dito har samma högsta ersättningsbelopp.

skulle inte vara möjlig om en koppling mellan livvärdet och veterinärvårdsersättningen gjordes. Följden skulle troligen bli att färre djurägare skulle låta försäkra sina djur och kundunderlaget för bolagen bli mindre, vilket i sin tur då skulle leda till höjda premier. Vid en jämförelse med hund och kattförsäkringsformerna skulle denna koppling vara än mer till hindern. Dessa djurslag har ofta ett i sammanhanget lågt värde och om veterinärvårdsersättningen följde livvärdet skulle troligen de flesta djurägarna avstå från att försäkra sina hundar och katter.

5.3 Underförsäkring

Vid underförsäkring är huvudregeln att försäkringstagaren inte får ersättning för hela förlusten vid försäkringsfall. Premien har ju beräknats på ett värde som understiger det verkliga. Av försäkringstekniska skäl anses då en försäkringstagare som har fått en lägre premie, inte kunna hävda ersättningsanspråk på hela det verkliga värdet. Enligt 40 § FAL skall en proportionell nedsättning av försäkringsersättningen ske. Någon åtskillnad mellan en total skada och en delskada görs inte. I båda fallen skall ersättningen nedsättas. Denna princip tillämpas oavsett om försäkringstagaren har haft anledning att tro beloppet var tillräckligt. Med andra ord finns det inget godtrosskydd. Vidare är det likgiltigt om försäkringen redan från början var tecknad till ett oriktigt belopp eller om exempelvis priserna har förändrats efteråt.³⁶ Undantaget från huvudregeln är enligt lagtexten "där ej annat framgår av omständigheterna". Därmed kan det finnas undantag som inte behöver vara uttryckligen avtalade. Dessa är taxerade poliser och på-första-risk-försäkringar där underförsäkring inte kan förekomma³⁷.

Inom djurförsäkringsbranschen tas det inte hänsyn till underförsäkringar. Veterinärvårdsförsäkringen som är en försäkring på-första-risk kan aldrig bli föremål för underförsäkring. Dels har djurägaren inte själv valt högsta ersättningsbelopp dels finns det ingen egendom som har värderats i botten. Livvärdeförsäkringen som är utformad som taxerad polis kan inte heller bli föremål för tvist om underförsäkring. Bolagen anser att det är upp till varje försäkringstagare att själv bestämma till vilket värde ett djur skall vara försäkrat, så länge som försäkringsbeloppet inte blir alltför högt i förhållande till djurets verkliga värde. Eftersom djurförsäkringar är förhållandevis dyra anses det vara bättre att en djurägare försäkrar sitt djur till ett mindre belopp än inte alls. I de fall ett underförsäkrat djur avlider på sådant sätt att skadeståndsskyldighet inträder för tredje man ersätter också försäkringsgivarna hela livvärdebeloppet även om skadestånd har utgått till djurägaren. Med hänvisning till 90 § FAL ersätts hela livvärdebeloppet om ett djur är underförsäkrat och ersättningen från skadevållaren inte täcker djurets fulla värde.

³⁶Hellner, a.a. sid 247 och Tullberg, a.a. sid 59.

³⁷Tullberg, a.a. sid 60.

5.4 Överförsäkring

Vid överförsäkring kan emellertid problem uppstå både för försäkringsgivaren och försäkringstagaren. Här har försäkringstagaren tecknat en livvärdeförsäkring som överstiger det verkliga värdet. Enligt 39 § FAL är försäkringsgivaren inte bunden av ett sådant avtal. En överenskommelse om taxerad polis anses inte heller vara ovillkorligt bindande vid överförsäkring. Kan försäkringsgivaren visa att en tillämpning av avtalet skulle ge försäkringstagaren ett väsentligt högre belopp än vad som fordras för förlustens täckande, är försäkringsgivaren inte bunden. För att ett belopp skall anses väsentligt krävs det i en konsumentförsäkring en skillnad på cirka 30 % mellan det taxerade värdet och det verkliga. I bolagens praxis är det dock inte vanligt att man använder sig av denna möjlighet att jämka beloppet. Visserligen påpekar bolagen i sina allmänna villkor att försäkringen inte får bereda försäkringstagaren någon vinst och att endast ersättning för liden skada utgår också när försäkringsbeloppet är högre. Normalt anses dock ett godkänt livvärdesbelopp vara gällande. Endast i de fall där oriktig uppgift lämnats om någon omständighet som ligger till grund för värderingen, kan försäkringsgivarna tänka sig att justera värdet. Det vanligaste är att djurägaren uppger för högt inköpspris för djuret, mindre vanligt förekommande är felaktiga uppgifter angående utbildningsnivå, härstamning eller liknande. Bolagens praxis är i detta hänseende dock skiftande. Bolagets storlek och djurslag är avgörande. Ett försäkringsbelopp på en hund, som överstiger hundens marknadsvärdet med 15 000 SEK, skulle ses som en väsentlig avvikelse, medan samma belopp på en häst troligen inte skulle anses utgöra överförsäkring i alla bolag. I mindre bolag har man en strängare syn på sådana oriktiga uppgifter än i större. Har försäkringstagaren önskat ett värde som egentligen är för högt och bolaget har godkänt detta på grund av en felaktig uppfattning om marknadsvärdet, räknas detta i de flesta fall försäkringsgivarna till last. Vet däremot försäkringsgivaren om att de lämnade uppgifterna är oriktiga, bör bolaget inte kunna hävda att nedsättning skall ske. Inte heller uppgifter, som efter avtalets slutande har upphört att vara av betydelse för bolaget, bör inverka på försäkringsgivarens ansvar.³⁸ Som exempel kan tas en häst som försäkrades för ett för högt belopp men sedermera utbildades och numera är värd försäkringssumman. Bolagen brukar inte heller ifrågasätta värdet av hästen utan betalar det överenskomna försäkringsbeloppet vid livskada. Även vid delersättning kan överförsäkring ha betydelse. En försäkringstagare som har överförsäkrat sitt djur skulle då kunna få ut djurets fulla värde, och ändå ha det kvar.

³⁸En analog tillämpning av reglerna om försäkringstagarens upplysningsplikten borde enligt min mening kunna göras.

5.5 Dubbelförsäkring

Dubbelförsäkring i lagens mening innebär att försäkringstagare, försäkrat samma intresse i flera försäkringsbolag. I princip är detta inte förbjudet. 41 § FAL stadgar att varje försäkringsgivare är ansvarig gentemot försäkringstagaren "såsom vore han ensam försäkringsgivare". Enligt huvudregeln kan försäkringstagaren kräva den försäkringsgivare han önskar. Försäkringstagaren kan också vända sig till varje försäkringsgivare ända tills han har fått den berättigade ersättningen. Sedan får försäkringsgivarna inbördes fördela ansvaret genom regresskrav. Begränsningen ligger dock i att försäkringstagaren på grund av vinstförbudet inte kan få ut mer ersättning än vad som täcker skadan. För försäkringstagarens del räknas ersättningen ut utan hänsyn till andra försäkringar enligt de vanliga reglerna för uträkning av försäkringsersättning. Framgår det då att försäkringstagaren inte får mer än vad han är berättigad till för att täcka sin skada, är varje försäkringsgivare skyldig att solidariskt utge vad som belöper på honom.³⁹ Försäkringsgivaren kan också ange att försäkringen svarar subsidiärt till en annan, t.ex. svarar livvärdeförsäkringen subsidiärt till brandförsäkringen vid brand. Djurägaren måste i första hand vända sig till brandförsäkringsgivaren och endast mellanskillnaden ersätts av djurförsäkringen. Brandförsäkringsgivaren kan då inte utöva regressrätt gentemot djurförsäkringsgivaren, 43 § 1 st FAL.⁴⁰

Vid underförsäkring svarar försäkringsgivarna enligt reglerna för underförsäkring endast för sin del och försäkringstagaren får ersättning från vardera bolaget så att skadan täcks. Problem uppkommer när dubbelförsäkringen leder till överförsäkring. En fördelning av försäkringsgivarnas ansvar måste göras, eftersom försäkringsersättningen inte får överstiga förlusten. Som grund används det ansvarsbelopp som skulle ha utgått om den enskilde försäkringsgivaren ensam har meddelat försäkring. Hänsyn har då tagits till eventuell underförsäkring, självrisk, nedsättning pga oriktiga uppgifter etc. Är värderingsbestämmelserna olika i bolagen, den ene eller båda har taxerad polis etc, anser Hellner⁴¹ att den värdering som är mest fördelaktig för försäkringstagaren skall tillämpas.

Bland djurägare händer det att dubbla försäkringar tecknas. Det är enligt uppgift sällsynt att detta sker, då premierna är förhållandevis höga och det blir dyrbart för djurägaren. Normalt tecknas då en försäkring avseende livvärdet som av djurägaren anses vara "huvudförsäkringen". Den andra försäkringen tecknas till ett lägre livvärde (oftast en symbolisk summa, eller ingen alls), men med full veterinärvårdsförsäkring. Grunden till detta förfarande förklaras med beloppsmaximeringen på veterinärvårdsförsäkringen. Eftersom endast

³⁹SOU 1925:21 sid 126.

⁴⁰Hellner, a.a. sid 260.

⁴¹Hellner, a.a. sid 258.

kostnader upp till en viss gräns ersätts, oavsett antal skador och dess svårighetsgrad, försöker djurägarna att gardera sig mot att gränsen överskrids och att ytterligare skador får bekostas ur egen ficka. Numera förekommer det att vissa bolag erbjuder försäkringstagarna att mot en tilläggspremie teckna dubbel veterinärvårdsförsäkring. På grund av de komplicerade avräkningsreglerna och olägenheterna i övrigt för försäkringstagarna är detta enligt min mening ett smidigare sätt att lösa frågan än genom dubbelförsäkring. Även från en annan synpunkt är det en fördel för försäkringstagaren att denna möjligheten finns. Enligt SOU 1975:103 bör en skadelidande vid sakskada bära risken för att någon annan vållar skada på egendomen. Detta skulle i sin tur innebära att en skadelidande i första hand bör utnyttja försäkringsskyddet. Bakom detta förslag ligger ett samhällsekonomisk hänsynstagande. Genom att sakförsäkring tas i anspråk slås summan ut på hela försäkringskollektivet, medan ett skadeståndsanspråk riktad mot en enskild eller enskilda skulle kunna utgöra en alltför tung ekonomisk belastning för dessa. Samtidigt menar lagstiftaren att sakförsäkring på egendom skulle uppmuntras. Detta är ett avsteg från regeln att den skadelidande har rätt att välja om försäkringen skall utnyttjas eller om han skall begära skadestånd. Skulle ett djur skadas svårt men inte så svårt att det måste avlivas är möjligheten stor att hela ersättningssumman tas i anspråk vid ett skadetillfälle. Skulle djuret råka ut för ännu en skada under samma försäkringsperiod, kommer ägaren att få bekosta detta själv. Lagstiftarens intentioner beträffande försäkringstagarens möjlighet att begära skadestånd i första hand kan därför komma att innebära stora kostnader för en djurägare. Avlider djuret på grund av skadan kommer livvärdet att betalas ut och försäkringstagaren står i samma position som om skadestånd erhållits. Utnyttjas endast veterinärvårdsförsäkringen kan det hända att kostnaden blir så hög att hela försäkringsbeloppet utnyttjas för en och samma skada. Skulle djuret då skada sig eller bli sjukt ännu en gång under samma försäkringsperiod, får ägaren själv betala veterinärvårdskostnaden för detta. Erbjuder alla djurförsäkringsbolag sina försäkringstagare en möjlighet att teckna dubbel veterinärvårdsförsäkring kommer verkningarna inte att vara så betungande. Nackdelen är att det finns en tendens bland djurklinikerna att debitera högre kostnader i takt med att högsta ersättningsbeloppet för veterinärvård höjs av försäkringsbolagen. Detta leder i sin tur till att premierna måste höjas.

Enligt 44§ FAL är en försäkringstagare, om försäkringsgivaren frågar, förpliktigad att ange om dubbelförsäkring föreligger. Om en försäkringstagare vid avtalets tecknande oriktigt uppger att det inte föreligger någon annan försäkring som täcker samma intresse, borde de allmänna reglerna om upplysningsplikt kunna tillämpas.⁴² Begär inte försäkringsgivaren denna uppgift, är det enligt min mening tveksamt om försäkringstagaren skall anses vara skyldig att självmant uppge denna omständighet. Samma hänsyn som vid upplysningsplikten vid försäkringens tecknande bör göra sig gällande. Anser försäkringsgivaren att det är viktigt

⁴²Hellner, a.a. sid 264.

att få reda på om det finns en annan försäkring bör denne ställa en direkt fråga. Har ett försäkringsfall inträffat och försäkringsgivaren inte begär upplysning om förekomsten av andra försäkringar, behöver inte försäkringstagaren spontant lämna dessa uppgifter.⁴³

Allmänt gäller att påföljden av att försäkringstagaren efter anmaning försummar att anmäla att annan försäkring finns och detta kan anses medföra men för försäkringsgivaren, är att dennes ersättningsansvar bortfaller eller att ett skäligt avdrag görs på försäkringsbeloppet. Denna regel vid inträffat skadefall är dispositiv och försäkringstagaren kan åläggas ett strängare ansvar, både beträffande anmälningsplikten och påföljden. För att en försäkrings-tagare skall vara skyldig att anmäla annan försäkring under försäkringstiden krävs att förbehåll därom gjorts i villkoren enligt 44 § 2 st FAL. Påföljden blir detsamma som ovan, men regeln är tvingande och försäkringstagaren kan inte åläggas strängare ansvar. Förbehåll måste ha gjorts för att påföljden skall inträda om försäkringstagaren inte uppfyller sin del av avtalet.⁴⁴ Olägenheter och men för försäkringsgivaren kan i detta sammanhang vara att denne ensam utbetalar ett belopp, som egentligen fler försäkringsgivare skulle vara ansvariga för. En försäkringstagare kan även få ut för mycket ersättning, eftersom inte alltid en dubbelförsäkring uppdagas och detta torde i så fall anses lända försäkringsgivaren till men. Den sistnämnde har då betalt ut mer än vad den förstnämnde var berättigad till.

5.6 Självrisk

För att hålla premierna på en något så när rimlig nivå tillämpas ett system med självrisk och självriskperioder på veterinärvårdsförsäkringen. Självriskens syfte är även till viss del preventivt.⁴⁵ Den uppmuntrar försäkringstagaren till att vara rädd om sin egendom eftersom skador under ett visst belopp inte ersätts. Ett system med självrisk besparar också försäkringsgivaren arbetet att reglera småskador. Mindre skador ersätts inte alls och större ersätts antingen i sin helhet eller enbart med den kostnad som överstiger självrisken.

Självrisken kan vara ett fast eller procentuellt belopp räknat på försäkringsbeloppet.⁴⁶ Inom djurförsäkringen använder man sig av båda typerna inom samma försäkring. Vid en skada som kräver veterinärvård måste djurägaren betala en fast självrisk och, beroende på djurslag, 10 eller 20 % av den överskjutande ersättningsbara summan. Den fasta självriskdelen är i viss mån ett konkurrensmedel och en del bolag erbjuder en försäkringsform där försäkringstagarna kan välja mellan olika fasta självrisker. Detta avspeglar sig då i premien, ju högre fast självrisk desto lägre premie och vice versa. Andra bolag har endast en fast självrisk baserad

⁴³Hellner, a.a. sid 265.

⁴⁴44 § 2 st FAL.

⁴⁵Hellner, a.a. sid 252.

⁴⁶Ofta kallad rörlig självrisk.

t.ex. på gällande basbelopp. För djurägarna betyder det att kostnader under en viss summa inte ersätts och att de i de fall kostnaden överstiger självriskens får betala en hel del själv. Försäkringstagarna kan heller inte alltid utnyttja sitt försäkringsskydd och lägga samman kostnader från olika tidpunkter vid ett tillfälle om tidsperioden mellan dem är för lång. Ett djur kan bli sjukt eller skadat flera gånger under en försäkringsperiod och därför används även ett system med självriskperioder räknat från första besöksdagen på en klinik eller hos en veterinär. Längden på perioden varierar mellan bolagen och mellan djurslagen. Vissa bolag har samma självriskperiod för alla djurslag. Andra differentierar dem med hänsyn till hur lång behandlingstid som i genomsnitt tas i anspråk. Ledstjärnan är dock att djurägaren inte skall påskynda återbesöken så att de hamnar inom samma självriskperiod som första besöket. Det händer att en försäkringstagare räknar ut när perioden är slut och försöker få återbesöken inom denna tid, vilket kan inverka negativt på läkeprocessen.⁴⁷ För bolagen är det trots allt viktigare att djuren blir friska än att pengar kan sparas på korta självriskperioder. Den fasta självriskens är i de flesta fall baserad på första besöket hos en veterinär och under självriskperioden ersätter bolagen alla olika sjukdomar eller skador som kan uppkomma utan att en ny fast självrisk måste betalas. Endast den rörliga självriskens får djurägaren själv stå för.

5.7 Naturarestitution

Normalt utbetalas försäkringsbeloppet i livvärdeförsäkringen som kontantersättning. Försäkringstagaren får ersättningssumman oavsett om återanskaffning faktiskt sker eller inte. Försäkringsbolagen kan dock förbehålla sig rätten att prestera in natura. Intresset av kunna ersätta in natura istället för att utge kontantersättning grundar sig på preventionstänkande. En försäkringstagare i ekonomiskt trångmål kan tänkas bli mindre försiktig med sin egendom om han alltid kan räkna med kontantersättning. Det kan t.o.m. leda till att han uppsåtligt försöker att framkalla försäkringsfall. Möjligheten att ersätta in natura kan motverka att försäkringstagaren försöker begagna denna utväg. Försäkringsgivaren är dock inte skyldig att prestera in natura såvida han inte förbundit sig härtill⁴⁸.

I förarbetena till FAL berörs inte frågan om försäkringstagaren är skyldig att acceptera naturarestitution. I de flesta fall är det troligen likgiltigt för försäkringstagaren om han får kontantersättning eller en naturaprestation. I vissa fall kan dock försäkringstagaren anse att den erbjudna ersättningsvaran inte är likvärdig med den skadade och att han därmed hamnar i ett sämre läge än innan skadefallet inträffade. I andra fall är det inte möjligt att ersätta den skadade egendomen in natura, på grund av dess unika egenskaper. Detta gäller ofta

⁴⁷Intervju med Birthe Olofsson, kontorschef Regiondjurdjuket Helsingborg.

⁴⁸Hellner, a.a. sid 245.

antikviteter, konstverk och äkta mattor.⁴⁹ Praxis bland djurförsäkringsbolagen är olika med avseende på om de förbehåller sig rätten att prestera in natura. I de fall de har infört ett sådant villkor är de beredda att lämna försäkringstagaren ett nytt djur av samma värde som det försäkrade djuret hade omedelbart före försäkringsfallet. Enligt min mening torde en djurförsäkringstagare som regel inte behöva acceptera en naturarestitution. Även om det kan anses att ett djur är möjligt att ersätta - en boxer är en annan lik - köper man som djurägare i de flesta fall en "personlighet". Visserligen kan man argumentera att valet av sällskapsdjur eller sporthäst är baserad på vissa objektiva kriterier. Den presumtive djurägaren söker vissa speciella egenskaper beroende på ändamålet med inköpet. En jägare söker en hund som lämpar sig för jakt och en tävlingsryttare letar efter en häst som skall användas för hopptävling. Därtill kommer dock även ett subjektivt moment. Både ägaren och djuret skall kunna samarbeta och känna förtroende för varandra. Uppfylls inte det kan djuret bli en fara för sin omgivning. Till detta kommer att försäkringsgivarna får lägga ned en mängd tid, energi och kostnader på att försöka finna ett ersättningsdjur, vilket inte är företagsekonomiskt lönsamt. Eventuellt skulle en ridskola eller ett vaktbolag som hyr ut hundar utan hundförare kunna tänkas vara skyldiga att acceptera en naturarestitution, om de objektiva grunderna är uppfyllda. I dessa fall är djuret en produktionsenhet och personliga preferenser från ägarens sida är mindre viktiga.

⁴⁹Tullberg, a.a. sid 135.

6 Avtalet

Ett försäkringsavtal kan tecknas på en rad olika sätt, något tvingande formkrav finns inte i FAL. Det vanliga är att en presumtiv kund kontaktar bolaget per telefon eller brevlades och ansöker om att få teckna försäkring. För försäkringstagaren är det viktigt att fastställa när ett bindande avtal föreligger, då det kan hända att han råkar ut för ett försäkringsfall redan vid tidpunkten för försäkringens tecknande. Frågan om när bindande avtal föreligger får lösas med hjälp av avtalslagen (SFS 1915:218)⁵⁰. Enligt allmänna principer föreligger ett bindande avtal när ett antagande svar avgetts på motpartens anbud och denne har tagit del av accepten. Denna accept är ofta bolagets försäkringsbrev men kan även vara muntlig genom att ett telefonbesked ges innan försäkringsbrevet har utfärdats.⁵¹ I försäkringens natur ligger att vad som i ett allmänt affärsförhållande skulle betraktas som en oren accept inte har direkt tillämplighet vid ett försäkringsavtalsslut. Enligt 6 § AvtL skall ett antagande svar som inte överensstämmer med anbudet gälla som avslag i förening med nytt anbud. Har en reservation för viss sjukdom eller skada påförts en försäkring eller önskat livvärde inte accepterats utan ett lägre värde åsätts djuret är accepten oren enligt lag. Situationen överensstämmer därmed med vad som stadgas i 2 st ovanstående lagrum. Om försäkringsgivaren anser att svaret överensstämmer med anbudet och försäkringstagaren måste ha insett detta är han tvungen att reklamera för att inte bli bunden av avtalet med acceptens innehåll.⁵² Men även då försäkringsgivaren inte ansett att överensstämmelse föreligger blir försäkringstagaren bunden av avtalet om han betalar premien utan erinringar och anses då ha accepterat exempelvis bolagets värdering av djuret.⁵³

Vid tecknandet av en djurförsäkring kommer sällan en diskussion till stånd om villkorens avfattning. Upplysning om vad försäkringsavtalet täcker och vilka förpliktelser som ingår skulle rent praktiskt ta för mycket tid i anspråk om försäkringstjänstemannen skulle vara tvungen att upplysa varje kund om vad försäkringsvillkoren stadgar. Det innebär därför att försäkringar som regleras av FAL inte är underkastad lika stränga regler som vid andra avtal angående vilka villkor som överenskommit vid avtalsslutet. I en konsumentförsäkring har bolaget däremot en informationsplikt enligt 5-8 §§ KFL. Det anses vara särskilt viktigt att försäkringstagaren får upplysning om villkoren som bestämmer bolagets ansvar. I de försäkringar som regleras enligt FAL kan bolagen sända de bindande villkoren efter avtalsslutet, även dessa aldrig diskuterades vid den tidpunkten om försäkringstagaren har accepterat

⁵⁰I fortsättningen förkortad AvtL.

⁵¹Hellner, a.a. sid 115.

⁵²Adlercreutz, "Avtalsrätt I", sid 59f.

⁵³ARN Dnr 87/R6813.

enligt vad som sagts. En försäkringstagare är således aldrig berättigad till ett mer omfattande försäkringsskydd än andra försäkringstagare på den grund att han inte har erhållit några försäkringsvillkor.⁵⁴ Ändring av avtalet under löpande försäkringsperiod är endast tillåtet då försäkringsgivaren har förbehållit sig rätten därtill enligt allmänna avtalsrättsliga regler, däremot kan försäkringsgivaren alltid ändra avtalet vid huvudförfallodagen.

6.1 Avvikelse mellan anbud och accept

Skulle försäkringsgivaren i sin accept av misstag glömma att införa ett undantag eller dylikt som var tänkt, faller detta på hans ansvar om försäkringstagaren jämlikt 32 § 1 st AvtL inte insett eller bort inse att det var ett misstag. Vid oriktigt försäkringsbelopp är det sällsynt att en försäkringstagare är i god tro. Däremot är det enligt min mening annorlunda med reservationer för sjukdom och skada. Om en försäkringstagare har uppgett en omständighet som normalt föranleder försäkringsgivaren att åsätta försäkringen en reservation, men försäkringsgivaren av misstag försummat detta torde försäkringsgivaren få svara fullt ut. För försäkringstagaren är det ofta omöjligt att bedöma när en uppgiven skada kommer att beläggas med reservation eller ej, och god tro skulle i de flesta fall föreligga. Praxis ger också vid handen att bolaget, om det av misstag ej påfört reservation, svarar även för de skador som annars inte hade varit ersättningsgilla. Även om försäkringsgivaren av misstag angett fel ras på djuret i försäkringsbrevet och premien därigenom har blivit oriktig, torde man kunna anse att försäkringstagaren är i god tro. I allmänhet får man räkna med att försäkringstagarna är mer eller mindre nyblivna djurägare som inte riktigt vet hur försäkringen fungerar och på vilka grunder premien beräknas. De kan lätt tro att angivandet av ras på försäkringsbrevet bara syftar till att identifiera djuret och inte - som korrekt är - att tjäna som underlag för premieberäkningen. Villkoren anger inte heller att raserna har differentierade premier. Skulle en försäkringstagare mena att detta är något som han i efterhand kan meddela bolaget torde bolaget enligt min mening inte ha rätt att kräva mellanskillnaden i premie. Om bolaget begår ett misstag som är till försäkringstagarens nackdel, bör den sistnämnde ha en rätt att kräva korrigerande även om premien har blivit betald och någon reklamation inte har gjorts, exempelvis när den angivna rasen betingar en högre premie än vad som skulle utgått om rasen hade varit riktigt angiven.⁵⁵ I doktrinen⁵⁶ anses att ett misstag som varken är direkt till fördel eller nackdel för försäkringstagaren inte skall ge denne rätt att i efterhand korrigera felet. Exemplet som nämns är de fall då försäkringsbeloppet är felaktigt men premien är baserad på riktiga antagande exempelvis rätt ras. Enligt min mening bör detta sammanhållas med att god

⁵⁴ARN Dnr 88/R2087.

⁵⁵Hellner, a.a. sid 127.

⁵⁶Hellner, a.a. sid 129.

tro i de flesta fall inte föreligger när försäkringsbeloppet är oriktigt. Inom bolagens praxis brukar man ändå tillåta att en korrigering görs av djurägaren om försäkringsbeloppet har blivit för lågt eftersom försäkringstagaren kan komma att erhålla en lägre ersättning om djuret skulle avlida.

I de fall försäkringstagaren är i ond tro torde giltigt avtal trots allt föreligga även om försäkringsgivaren har rätt att justera sitt misstag, exempelvis vid för högt försäkringsbelopp nedsätta detta. Ogiltighet för avtalet i sin helhet är ingen tillfredsställande lösning med tanke på den trygghet som försäkringstagaren försöker uppnå med en försäkring.

6.2 Uppsägning av försäkringsavtal

Försäkringsavtalet upphör på huvudförfallodagen om försäkringstagaren väljer att inte förnya det. Under vissa förutsättningar kan avtalet upphöra även under löpande försäkringsår. Detta gäller främst när försäkringsbehovet faller bort, men även andra händelser kan göra att försäkringen sägs upp. Vid en totalskada, d.v.s. djuret dör eller avlivas, upphör av förklarliga skäl försäkringen att gälla. Även i de fall försäkringstagaren har fått delersättning för ett djur upphör den. Majoriteten av djurägarna kan dock teckna en ny och något mer begränsad försäkring i bolaget. Avyttras djuret har försäkringstagaren rätt att säga upp avtalet eftersom något försäkringsbehov inte längre föreligger. Likaså kan en försäkringstagare vid en skada säga upp avtalet att upphöra inom en månad. Denna möjlighet används mycket sällan eftersom djurägarens försäkringsskydd behövs just vid denna tidpunkt, men i händelse av tvist där bolaget vägrar att ersätta en skada behöver försäkringstagaren inte stanna i bolaget utan kan försöka teckna en försäkring hos annan försäkringsgivare. Försäkringsgivarna förbehåller sig samma rätt att säga upp avtalet vid skada. För försäkringsbolagen är detta ett kraftfullt medel att kunna bli av med en försäkringstagare som är besvärlig, eller som misstänks för oegentligheter som inte kan bevisas. Bolaget står dock risken fram till dess att försäkringen sägs upp. Försäkringsgivarna kan i vissa fall säga upp försäkringen när en försäkringstagare har brutit mot lagstadgade förpliktelser⁵⁷ Även vid andra förpliktelser kan försäkringsgivaren förbehålla sig rätten till uppsägning, exempelvis om bolagets representant vägras tillträde för att besiktiga ett djur.

Hur försäkringsgivaren i fall av förtida uppsägning skall göra med premien anges i 16 § FAL. Principen är att premie för outnyttjad period skall återbetalas till försäkringstagaren, men beräkningsgrunderna är olika beroende på vem som säger upp avtalet. Är det försäkringsgivaren som säger upp avtalet med stöd av lagen har försäkringstagaren rätt att återfå

⁵⁷Uppsägning kan ske vid upplysningsplikt där försäkringstagaren lämnat oriktig uppgift i god tro 5§, då premie inte betalas i tid 13 §, vid fareökning 47 § och vid överträdelse av säkerhetsförpliktelser 51 §.

proportionell del av premien. I de fall djurägaren säger upp avtalet har försäkringsgivaren rätt att beräkna premien efter korttidstariff och endast betala vad som då återstår. Dock kan en försäkringstagare i vissa fall vid förtida uppsägning gå miste om hela rätten till premien. Djurförsäkringsbolagen stadgar nämligen i sina villkor att om försäkringsfall inträffat under avtalsperioden och sedan ersatts av försäkringsgivarna, skall hela premien erläggas oavsett hur lång eller kort tid försäkringen har löpt. Har ersättning utbetalts kommer ingen premie att återbetalas vid en uppsägning i förtid. Detta gäller även i de fall ett djur har avlidit och ersättning utbetalas. Har försäkringstagaren delat upp premiebetalningen under försäkringsåret kommer resterande skuld att dras vid utbetalningen av livvärdesumman. Djurägarna kan emellanåt anse att bolagen är ogina som inte återbetalar outnyttjad del av premien i fall då försäkringsersättning utgår genom ett dödsfall. För bolagen är det dock en kostnadsfråga. Skulle försäkringstagarna efter att ha utnyttjat sitt försäkringsskydd kunna få tillbaka del av premien är det högst troligt att kostnaden för den enskilde att teckna en försäkring snabbt skulle skjuta i höjden. Enligt doktrinen⁵⁸ är ett förbehåll av detta slag fullt tillåtet, men kan bli föremål för jämkning enligt 36 § AvtL. I de fall då ett djur avlider utan att livvärdeersättning utgår eller byter ägare någon eller några veckor in på den nya försäkringsperioden brukar dock försäkringsgivaren visa viss kulans. Har ersättning utbetalats som understiger den premie som egentligen skulle återbetalats om inte försäkringsfall inträffat, låter vissa bolag försäkringstagaren återta sin ersättningsansökan och betalar tillbaka premien.

Tidigare fanns i 34 § FAL en jämkningmöjlighet om ett försäkringsvillkor skulle leda till uppenbar obillighet. Denna möjlighet har numera övertagits av 36 § AvtL. Enligt doktrinen bör man kunna räkna med att det som ansågs obilligt enligt 34 § FAL idag skulle ses som oskäligt enligt 36 § AvtL.⁵⁹

Förutsättningen för regelns användande är att "villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt". 36 § 2 st AvtL anger att särskild hänsyn skall tas till behovet av skydd för konsumenter och andra som intar en underlägsen ställning gentemot avtalsparten. För djurförsäkringstagarna kan detta lagrum ha stor betydelse då de i allmänhet intar en underlägsen ställning gentemot bolagen. Enligt förarbetena⁶⁰ är 36 § tillämplig på villkor som strider mot god affärssed, men även villkor som är allmänt brukliga kan i vissa situationer bedömas som oskäliga. För försäkringstagarna kan det vara av vikt att försäkringsgivaren inte avviker från sin egen praxis i det enskilda fallet och behandlar en kund sämre än normalt. Generalklausulen kan bli tillämplig om bolaget plötsligt gör avsteg från sin praxis och

⁵⁸Hellner, a.a. sid 221.

⁵⁹se Bengtsson sid 42.

⁶⁰Prop 1975/76:81 sid 44.

tillämpar villkoren strikt enligt avtalet i fall där bolaget brukar visa kulans. Alltså kan 36 § AvtL leda till att bolaget i viss mån blir bunden vid generös avtalstillämpning.⁶¹

⁶¹Adlercreutz, a.a. sid 284f.

7 Försäkringsgivarens ansvar

Frågan om när försäkringsgivarens ansvar börjar avtalas ofta vid försäkringens tecknande. Skulle så inte vara fallet stadgar 11 § FAL att ansvaret börjar när antagande svar å den andres anbud avsänts. In dubio skall detta anses ha skett klockan tolv på dagen. Sker accepten genom att försäkringsgivaren skickar försäkringsbrevet kommer tidpunkten för avsändandet att bli avgörande. Ofta vill dock försäkringstagaren att försäkringen skall börja att gälla snarast, eftersom det skulle kunna få vittgående konsekvenser för honom om behandlingen av ansökan drar ut på tiden.

Inom djurförsäkringsrätten stadgar också bolagen att begynnelse dagen för försäkringen är den dag ansökan inkommit till bolaget. Försäkringen gäller dock endast för olycksfall under de första 20 dagarna. Djurförsäkringsbolagen tillämpar karens för sjukdomar under försäkringsperiodens första 20 dagar och endast olycksfall omfattas av försäkringsskyddet. Försäkringstiden räknas från klockan 00.00 begynnelse dagen när en försäkringsansökan har skickats till bolaget per post. Ansöker försäkringstagaren om försäkring på begynnelse dagen, m.a.o. han tecknar försäkringen per telefon och vill att den skall träda ikraft omedelbart, gäller den dock inte förrän efter det klockslag som ansökan gjordes. En överenskommelse att avtalet skall träda ikraft först vid ett senare datum räknar också tidpunkten från klockan 00.00. Detta är ett vanligt förfarande vid hästköp. Ett skäl är att köpeavtalet ofta blir definitivt när hästen hämtas, när med andra ord köpet avslutas. Enligt de allmänna köprättsliga reglerna⁶² går risken för att godset skadas över till köparen vid denna tidpunkt, och vid en transport av häst kan mycket hända. De flesta hästägare vill därför att hästen är försäkrad redan före lastning för hemfärd. Eftersom försäkringsgivaren åtar sig att stå risken från den dag ansökan inkom, kommer också premien att räknas från denna dag.

Om en skada skulle inträffa innan försäkringsbrevet skickats och innan försäkringstagaren hunnit betala premien, kan försäkringsgivaren normalt inte frita sig från sitt ansvar. Har behandlingen av försäkringsansökan dragit ut på tiden så att karenstiden upphört svarar försäkringsgivaren fullt ut även om försäkringsbrevet inte har hunnit skickas ut. Försäkringsgivaren undgår emellertid ansvar om han kan visa att försäkring inte skulle meddelats av en anledning som inte hänger samman med den inträffade skadan, till exempel att djuret var för gammalt för att nyförsäkras. Enbart det faktum att skada inträffat fritar emellertid inte försäkringsgivaren från ansvar.⁶³ Detsamma gäller om försäkringen är tecknad hos ett ombud som av olika skäl har dröjt med att skicka in försäkringstagarens ansökan. Däremot är försäkringsgivaren befriad från ansvar om den första premien inte erlagts i tid,

⁶²13 § köplagen och 8 § konsumentköplagen.

⁶³Hellner, a.a. sid 117.

eller andra förpliktelser inte uppfyllts, t.ex. att ett begärt veterinärintyg inte skickats in inom angiven tid. Om försäkringstagaren beviljats uppskov med att betala premien är försäkringsbolaget naturligtvis full ansvarig enligt avtalet.⁶⁴

Vad försäkringen omfattar får utläsas ur försäkringsbrevet och villkoren. Är faran allmänt bestämd som sjukdom eller olycksfall kan det ofta framgå av villkoren hur begreppen skall definieras. För att undvika missförstånd görs ofta uttryckliga undantag för sådana tillstånd som aldrig skulle ha definierats som sjukdom och man förtydligar hur vissa typfall skall bedömas. De risker som en djurförsäkring skyddar mot är sjukdom, olycksfall och i vissa fall att djuret kommer bort. De olika försäkringsformerna är i sin tur mer eller mindre heltäckande. Inom vissa försäkringsformer utökar bolagen sitt ansvar till specifika händelser och skador, inom andra begränsas det starkt. Någon klar definition av sjukdom eller skada har av naturliga skäl inte gjorts, istället är vissa händelser och skador direkt undantagna från bolagens ansvar och omfattningen av försäkringen får härledas ur ansvarsbegränsningarna. Försäkringsgivarens prestation vid ett försäkringsfall är att ersätta kostnader i samband med veterinärvård då djuret är sjukt eller skadat och i förekommande fall ersätta djurets livvärde om det dör eller måste avlivas. En begränsning av livvärdeförsäkringen är att en djurägare som låter avliva ett djur av annan orsak än att det är sjukt eller skadat inte får någon ersättning. På motsvarande sätt faller all förebyggande behandling utanför veterinärvårdsförsäkringen. Ett djur som inte är sjukt eller skadat är inte berättigad till ersättning för den veterinärvård som utförs. Visar djuret symptom på t.ex. hálta, diarré, kräkningar feber etc. är detta dock ersättningsbart även om diagnos inte har kunnat ställas. I de flesta fall ersätts också vård av en skada som upptäcks i samband med en besiktning även om några tecken på skada inte har uppmärksamats tidigare. Försäkringsgivarnas inställning är att det är bättre att börja behandla direkt än att vänta på att en sjukdom eller skada skall bryta ut. Kostnaden blir oftast lägre ju tidigare en skada upptäcks, och prognosen för ett fullständigt tillfrisknande blir i de flesta fall bättre. Enligt nuvarande praxis ersätts dock inte operation av osteochondros⁶⁵ på häst om den inte visar symptom genom hálta. Då det enligt veterinärmedicinen finns en möjlighet att djuret aldrig kommer att få något besvär av denna sjukdom är bolagen inte villiga att ersätta behandlingen förrän sjukdomen givit upphov till symptom som besvärar hästen. Ersättningen skall täcka kostnader för vård som har utförts av legitimerad veterinär. Andra sorters behandlingar, förutom akupunktur under vissa omständigheter är inte ersättningsgilla. Villkoren anger också vilka kostnader som är ersättningsgilla och vilka som inte är det. I veterinärvårdsförsäkringen ersätts bland annat inte resor, receptförskriften eller av veterinären utlämnad medicin, ej heller kostnader som försäkringstagaren av eget vållande

⁶⁴ARN 95-5096.

⁶⁵Broskbenssjukdom med åtföljande avlösning av ben eller brosk i led. Avlösningen kan kapslas in av vävnad och inte orsaka några problem för hästen i framtiden.

åsamkat sig, exempelvis jouravgift när det inte var nödvändigt att uppsöka veterinär på jourtid.⁶⁶

7.1 Ansvarsbegränsning av faran

Undantagen från ansvaret är betingade av ekonomiska faktorer, djurskyddsskäl, avelsfrämjande åtgärder⁶⁷ och önskemålet att undvika att hamna i gråzoner om vad som skall anses vara sjukdom eller skada.⁶⁸ Vissa undantagna sjukdomar och skador kan dock ersättas ur veterinärvårdsförsäkringen åtminstone fram tills dess att diagnos är ställd. Försäkringen lämnar inte ersättning för bland annat höftledsdysplasi⁶⁹ på hund, men fram till denna diagnos är ställd ersätter bolagen kostnaderna. Hälta kan ju bero på många olika saker.

7.1.1 Undantag i försäkringsvillkoren och upplysningsplikten

En av de viktigaste generella ansvarsbegränsningarna gäller skador, sjukdomar eller dolda fel som förelegat vid försäkringens tecknande.⁷⁰ Inom litteraturen⁷¹ har denna begränsning varit föremål för diskussion eftersom den inkräktar på annars tvingande lagstiftning enligt reglerna om försäkringstagarens upplysningsplikt. Reglerna om försäkringstagarens upplysningsplikt vid avtalets ingående är tvingande till försäkringstagarens fördel. Bolag som tecknar sjuk- och olycksfallsförsäkringar måste fråga om hälsotillståndet hos försäkringsobjektet för att kunna göra en bedömning av risken. Därmed blir den tvingande lagstiftningen om försäkringstagarens upplysningsplikt tillämplig. Enligt 5 § FAL är försäkringsgivaren bunden av sitt ansvar om försäkringstagaren lämnar en oriktig uppgift i god tro. Frågan blir då om reglerna om upplysningsplikt inskränker bolagets möjlighet att undanta alla sjukdomar och skador som förelegat vid försäkringens tecknande?⁷² Lösningen som förordas är att det i grund och botten står bolaget fritt att utforma sina villkor och bestämma vad försäkringen skall täcka. Omfattningen av den tvingande lagstiftningen blir därmed inte absolut utan relativ gentemot den allmänna policy som bolaget har. Bolaget kan dock inte undandra sig konsekvenserna av

⁶⁶Begränsningen mot fördyrade veterinärkostnader är aktuellt då en djurägare t. ex. gjort ett återbesök på jourtid. I normalfallet då det gäller första besöket har bolagen full förståelse för att djurägare vid första sjukdomssymptom som exempelvis feber kan vilja kontakta veterinär snarast möjligt.

⁶⁷Därför ersätts sällan att ett djur måste tas ur aveln på grund av avelshygieniska skäl.

⁶⁸Lynnesfel, nymfomani och ovanor ersätts inte om en medicinsk orsak inte finns i grunden exempelvis hjärntumör. Ofta är det dock svårt att bevisa om djuret är sjukt eller felet beror på något annat. För att slippa alla diskussioner är dessa diagnoser undantagna från ersättning.

⁶⁹Under vissa förutsättningar ersätts detta idag, men de hundar som kommer ifråga är de vars föräldrar har friröntgats och befunnits vara fria från höftledsdysplasi.

⁷⁰Djuret kan dock omfattas av en försäkring som täcker dolda eller medfödda dolda fel och då ersätts även dessa sjukdomar och skador.

⁷¹Hellner, "Om upplysningsplikt och ansvarsbegränsning i försäkringsrätten" sid 140 ff med hänvisningar. Schmidt, "Faran och försäkringsfallet" sid 245, som anser att reglerna om upplysningsplikt skall användas.

⁷²Godtrosskyddet enligt 5 § FAL tar direkt sikte på sådana omständigheter där försäkringstagaren inte var medveten om de faktiska omständigheterna.

den allmänt förda politiken genom enskilda klausuler som inte överensstämmer med handlandet i stort.⁷³ Har en klausul till syfte att exempelvis undgå ansvar i godtrofallen kan den inte accepteras då den tar sikte på enskilda företeelser och inte på mera generella sådana som till exempel vad försäkringen skall täcka. Slutsatsen är att en ansvarsbegränsning av denna typ kan godtas om den är generell och har tillkommit för att försäkringsgivaren skall kunna uppskatta risken på ett lämpligt sätt. Om det enda skälet med ett sådant undantag är att försöka slippa besvärlig bevisföring om ond eller god tro föreligger bör klausulen inte kunna godtas, istället måste en bedömning enligt reglerna om upplysningsplikt då göras.⁷⁴ Det väsentliga är att klausulen undantar en allmänt bestämd skada, ju mindre specificerad den är desto större skäl finns att acceptera den.⁷⁵ Den får inte formuleras så att den undantar sjukdomar bolaget genom en direkt fråga kunnat få upplysning om, exempelvis "sjukdomar som bolaget inte känner till eller fått upplysning om" eller "symptom som visat sig vid tiden för ansvarets inträde".⁷⁶ Dessa formuleringar är inte tillräckligt generella då de kunde ha ersatts med en upplysning. Syftet med klausuler formulerade på detta vis kan dessutom misstänkas ha tillkommit för att komma tillrätta med fall där oriktiga eller bristfälliga upplysningar har lämnats.

Bedömningen huruvida en sjukdom eller skada uppkommit eller påbörjats innan försäkringens ikraftträdande görs utifrån veterinärmedicinsk erfarenhet och beprövad metod, oavsett när skadan först kunnat iakttas. Enligt min åsikt innebär detta, att räckvidden för detta villkor är begränsat i tiden. Ju längre tid som gått innan skadan uppmärksammas eller fastställs, desto svårare borde det vara för försäkringsgivaren att visa att sjukdomen eller skadan förelegat. Syftet bakom villkoret är till viss del preventivt och avser inte bara den rent försäkrings-tekniska beräkningen som ligger till grund för premiesättningen. Bolagen vill försöka motverka att en djurägare tecknar försäkring när djuret börjar visa tecken på sjukdom. I viss mån lindras denna relativt stränga regel genom försäkringsgivarnas praxis. Om det upptäcks att en hund efter att ha varit försäkrad några år lider av hjärtfel, accepteras detta oftast som en ny sjukdom. Någon undersökning för att fastställa om sjukdomen är medfödd eller förelegat under lång tid görs inte. Om det däremot framkommer att skadan har funnits innan försäkringen tecknades eller livvärdebeloppet höjdes ersätts den inte. Har skadan förelegat före det att livvärdet höjdes men efter det att försäkringen tecknades ersätts inte den förhöjda delen.

⁷³Hellner, a.a sid 150 f.

⁷⁴Hellner, a.a sid 166 f.

⁷⁵Hellner, a.a sid 160.

⁷⁶Hellner, a.a sid 167.

7.1.2 Reservation i försäkringsavtalet

Är det känt redan vid försäkringens tecknande att ett djur har lidit eller lider av en sjukdom, kan försäkringsgivarna begränsa sitt ansvar genom en reservation för denna sjukdom. En reservation kan också påföras om det av ett friskhetsintyg från veterinär framkommer att djuret inte är helt friskt. I många fall kan djurägaren få en omprövning av reservationen mot uppvisande av nytt veterinärintyg efter viss angiven tid, men emellanåt kommer undantaget att tillämpas under hela försäkringstiden. Vill försäkringstagaren öka skyddet kommer reservationen att gälla även den högre summan. Det förekommer också att reservationen endast gäller höjningen, nämligen om det först vid tidpunkten för höjningen visar sig att djuret lider av en sjukdom eller skada. Formuleringen av undantaget är beroende av skadan eller sjukdomen som djuret lider av, då följderna kan yttra sig på olika sätt. En häst som har en kotledsinflammation på ett framben kommer att få reservation för hälta på båda frambenen eftersom en ledinflammation medför en markant ökning av risken för andra ledinflammationer på båda benen. En hund som lider av konjunktivit⁷⁷ kan få en reservation som gäller alla ögonsjukdomar och inte endast konjunktivit. I praktiken påförs reservation på en försäkring oftast på grund av symptom som ännu inte lett till någon bestämd diagnos.

7.1.3 Begränsningar i rätten till ersättning vid följsjukdomar

Bolagen begränsar även sitt ansvar beträffande komplikationer, följsjukdomar eller andra skador som följer av de sjukdomar och händelser som är undantagna från ersättning.⁷⁸ Bedömningen av följskador förutsätter emellanåt att skillnad görs mellan händelser som är undantagna från försäkringsgivarens ansvar och sjukdomar som inte är ersättningsbara. Är en händelse direkt undantagen från försäkringsgivarens ansvar ersätts inga komplikationer eller andra följder som kan inträffa. Om det exempelvis uppstår komplikationer efter en kastration, som enligt villkoren inte är ersättningsbar,⁷⁹ ansvarar inte försäkringsgivarna för detta. Komplikationer kan i detta fallet innebära direkta följder som inflammation i operationssåret men även tromboflebit⁸⁰ efter kanyl. Här är själva händelsen (ingreppet) undantaget från ersättning och därmed ersätts inte de komplikationer som kan uppstå.⁸¹ Undantaget för

⁷⁷Ögoninflammation

⁷⁸Bolagens åtagande skiftar dock idag. Det förekommer att bolag numera ersätter komplikationer till skador och sjukdomar som är direkt undantagna från försäkringsgivarens ansvar.

⁷⁹Försäkringsgivarna har utökat sitt ansvar i de fullständiga försäkringsformerna till att täcka kastration som sker av medicinska skäl. Ett ingrepp som utförs utan att en sjukdom föreligger ersätts inte, även i de fall då ett handjur är kryptochid. Vissa bolag har dessutom befriat sig från ansvar från de tumörbildningar som kan uppstå vid kryptochism när den ena eller båda testiklarna inte har vandrat ner till pungen.

⁸⁰Inflammation i det området där kanyl har suttit.

⁸¹Försäkringsgivarna visar dock en viss kulans då det gäller hingstar. Själva ingreppet oavsett om det är en normalkastration eller en klapphingstopperation ersätts inte men komplikationerna är i de flesta fall ersättningsbara. Förklaringen är att en hingst kan inte handhas på ett lika enkelt sätt som en hanhund eller hankatt. Av tradition kastreras dessutom alla hingstar som inte skall gå i aveln.

följdsjukdomar och andra skador gäller bara om det föreligger ett direkt orsakssamband mellan sjukdomen eller skadan och följsjukdomen. Följsjukdomen måste också vara en adekvat följd av sjukdomen för att inte vara ersättningsgill. Inom försäkringsrätten är frågan om adekvansbedömningen omtvistat. Några författare anser att en skillnad mellan adekvansbegreppet inom straff- och skadeståndsrätten och försäkringsrätten måste göras.⁸² Andra anser att adekvansbedömningen har en ringa betydelse inom försäkringsrätten eftersom försäkringsgivarna normalt inskränker sin ersättningskyldighet genom olika villkor i försäkringsavtalet och därigenom blir det endast ett fåtal fall som avgörs enligt en adekvansbedömning.⁸³ De författare som anser att skillnad måste göras menar att adekvansbedömningen i straff- och skadeståndsrätten begränsar ansvaret till beräkneliga skador. Inom försäkringsrätten är det just de oberäkneliga skadorna som ur den enskildes perspektiv skall ersättas av försäkringsgivaren. Schmidt⁸⁴ anser att försäkringsgivaren skall ersätta alla skador som försäkringstagare i allmänhet skulle anse vara en naturlig följd av den händelse som orsakat det nödläge som försäkringstagaren befinner sig i. Trygghetskravet för försäkringstagaren måste sättas i förgrunden. Vid inskränkningar i ansvaret gör sig enligt min mening samma resonemang gällande även om man här försöker fastställa vilka följder som inte är ersättningsgilla. Undantaget för följsjukdomar och komplikationer till en sjukdom kan inte utsträckas till att gälla även skador och sjukdomar som man normalt inte behöver räkna med efter en skada. Trygghetskravet för försäkringstagaren skulle åsidosättas alltför mycket.⁸⁵ I dessa fall är det sjukdomens följskador som är undantagna men däremot inte följder som framstår som onaturliga eller utan ett direkt samband för försäkringstagare i allmänhet. En ägare vars häst bryter benet skall inte behöva riskera att försäkringsgivaren hävdar att detta är en skada till följd av den senskada som förelåg vid försäkringens tecknande, för att därigenom undandra sig ansvar. Även om möjligheten finns att benet blir svagare är det ingen naturlig följd av en senskada. Försäkringsgivarnas praxis är att göra en sambandsbedömning om skadan är en någorlunda naturlig och beräkningsbar följd av en undantagen sjukdom.

7.1.4 .Samverkande skadeorsaker

Samverkan mellan olika händelser, exempelvis en sjukdom utlöser ett olycksfall, kan ha betydelse för bedömningen av ett försäkringsfall. En inträffad skada kan ha samband med både en av försäkringen täckt händelse och en som är direkt undantagen från försäkringsgivarens ansvar. Enligt doktrinen⁸⁶ skall huvudorsaksläran användas vid

⁸²Schmidt, a.a. 213-219 och Persson, "Skadestånds- och försäkringsrättsliga studier", sid 67-99.

⁸³Hellner, "Försäkringsrätt" sid 102.

⁸⁴Schmidt, a.a. sid 219.

⁸⁵Hellner, a.a. sid 102 och Schmidt, a.a. sid 213ff.

⁸⁶Hellner, a.a. sid 165ff, Schmidt, a.a. sid 223ff och Grundt, "Laerebok i norsk forsikringsrett" sid 99ff.

samverkande skadeorsaker, vilken innebär att en jämförelse görs mellan de inverkanse faktorerna. Om en sjukdom som inte är ersättningsgill orsakar en skada, är försäkringsgivaren fri från ansvar om han kan visa att händelsen som orsakade försäkringsfallet var huvudorsaken till att skada inträffade.⁸⁷ Om en hund som har reservation för epilepsi skulle råka bryta benet under ett anfall är detta inte en ersättningsgill skada eftersom ansvaret inskränks redan genom den sambandsbedömning som diskuterades i föregående avsnitt. Skulle däremot en olyckshändelse utlösa anfall och därigenom skadan bli mycket större än annars bör försäkringsgivaren ansvara. Olycksfallet är här en nödvändig betingelse för skadans omfattning. Hade anfall framkallat en hjärtinfarkt hos hunden, ersätts inte skadan om hjärtinfarkten med hänsyn till hundens hälsotillstånd ändå skulle ha inträffat.⁸⁸ Dessa överväganden har även betydelse inom olycksfallförsäkringen för djur då ersättningsgrunderna är begränsade till bland annat skador orsakade genom yttre våld. Resonemanget enligt ovanstående går att applicera även här om en hund har fått diagnosen epilepsi fastställd innan olycksfallet inträffar. Skulle däremot en hund drabbas av epilepsi på grund av ett olycksfall, exempelvis genom en spark i huvudet, bör livvärdeförsäkringen ersätta skadan om djurägaren tvingas låta avliva sin hund utan att någon bedömning görs om samverkande orsaker. Försäkringsgivarens ansvar kan dock vara inskränkt genom villkor som stadgar att enbart de skador som kräver att djuren avlivas inom två veckor ersätts. Bedömningen hurvida skadan då ersätts blir beroende av om symptomen har visat sig inom två veckor. De flesta bolagens praxis är dock att utge ersättning även i de fall en hund bryter benet under ett epileptiskt anfall även om sjukdomen har fastställts innan försäkringen tecknades. De undantag som görs för reservationer och sjukdomar som inte är ersättningsgilla syftar i första hand till att undandra sig ansvar för beräknade händelser. I fallet med epilepsi dels att anfällen blir värre och djurägaren slutligen måste låta avliva djuret, dels fortsatt veterinärvård för att djuret skall få adekvat behandling men även de biverkningar och skador som medicineringen kan ge upphov till.⁸⁹ Dessa händelser är högst beräknliga och ligger i farans riktning medan en fraktur är mer ovanlig. Enligt bolagens praxis ersätts en skada som förvärrats av exempelvis ett epileptiskt anfall men där ett olycksfall har orsakat anfall. Bolagen gör ingen egentlig skillnad mellan de fall en icke ersättningsgill sjukdom orsakar en skada som inte ligger direkt i farans riktning och då skadan blir värre på grund av samverkande skadeorsaker.

7.2 Ansvarsbegränsning i tiden

Ansvarsbegränsning i tiden regleras av försäkringsavtalet. Normalt löper en djurförsäkring ett år i taget, men det förekommer att korttidsförsäkringar tecknas. I 89 § FAL stadgas en

⁸⁷Schmidt, a.a. sid 230 och 239.

⁸⁸Hellner, a.a. sid 109.

⁸⁹Bl.a. kan medicineringen ge upphov till njurskador.

utvidgning av ansvaret utöver den överenskomna tiden. Har ett djur dött eller måst avlivas på grund av skada eller sjukdom inom en månad efter försäkringstidens utgång svarar försäkringsgivaren som under försäkringstiden. En förutsättning är dock att skadan eller sjukdomen har drabbat djuret under försäkringsperioden. Ett djur som dör genom en olyckshändelse eller sjukdom som inträffat efter att försäkringen upphört att gälla omfattas inte av stadgandet. Skulle djuret inte ha visat några symptom innan försäkringen upphör är försäkringsgivaren ansvarig, om det går att fastställa att sjukdomen började då en gällande försäkring fortfarande förelåg.⁹⁰ Förklaringen till den relativt korta tidsfristen på en månad är den risk för missbruk av försäkringen som i så hög grad gör sig gällande i en kreatursförsäkring och att det är svårare att avvisa ett anspråk ju längre tid som går mellan den skadevällande händelsen och djurets död. Denna specialregel för djurförsäkringar är begränsad till dödsfall. Är djuret i behov av veterinärvård är den tidigare försäkringsgivaren inte ansvarig. Har djurägaren bytt bolag kan det vara så att inte heller den nye försäkringsgivaren är ansvarig. Genom ansvarsbegränsningen för sjukdomar och skador som har förelegat vid försäkringens tecknande och karens för sjukdomar de första 20 dagarna kan bolaget vägra ersättning. Har en djurägare bytt bolag på huvudförfallodagen tillämpar många bolag inte karens enligt villkoren. Försäkringsgivaren svarar därmed fullt ut från första dagen för sjukdomar och skador som uppstår efter bytet av bolag. Enligt villkoren svarar försäkringsgivaren dock inte för sjukdomar eller skador som påbörjades innan djuret försäkrades hos denne. För djurägaren kan det bli en obehaglig överraskning att ett djur som under ett antal år varit friskt, vid en skada inte omfattas av försäkringsskyddet. I de flesta fall krävs inte heller något veterinärintyg vid byte av bolag, om djuret har varit friskt eller bara haft mindre skador under sin tid i det gamla bolaget. Djurägaren kan därför byta bolag utan att försäkringsgivaren begär någon kontroll av djurets hälsostatus. Enligt min mening bör bolaget vara ansvarigt i en sådan situation. Det skulle vara alltför oskäligt gentemot djurägaren om försäkringsgivaren inte ansvarade för skadan. Ansvarsbegränsning för skador som visar sig kort efter att försäkring tecknats har ett preventivt syfte och i dessa fall står det ju klart att djurägaren inte tecknat försäkringen för att djuret har börjat visa sjukdomssymptom. Bolagens praxis är också att i de flesta fall ersätta skadan då en djurägare har bytt bolag på huvudförfallodagen och någon karens inte har påförts försäkringen.

7.3 Ansvarsbegränsning i rummet

Det är vanligt att en försäkring endast täcker skador inom ett begränsat geografiskt område, exempelvis Sverige, Norden eller EU. En sådan ansvarsbegränsning i rummet beror ofta på i vilken omfattning försäkringsgivaren har fått koncession. Då djurförsäkringsbolagen endast verkar inom Sverige tecknar de endast försäkringar för djur som stadigvarande vistas i riket.

⁹⁰SOU 1925:21 sid 186.

Numera blir det dock allt vanligare att djurägarna tar med sig sina djur utomlands. Efter Sveriges inträde i EU har reglerna om hundars och katters gränspasseringar ändrats och lättnader har införts beträffande karantänsbestämmelser. Idag behöver inte hundar och katter vistas i karantän vid införsel från annat EU-land om vissa vaccinationer har gjorts.⁹¹ Detta gör det lättare för hundägare att ta med sina djur på semester eller på utställningar i utlandet. Bolagen har löst detta på olika sätt. Vissa bolag åtar sig uttryckligen ansvar även för de hundar och katter som under ett visst antal månader befinner sig i annat EU-land. Andra åtar sig ansvar mot förhöjd premie vid tillfällig vistelse utomlands. Problemet för försäkringsgivarna i detta hänseende är att de inte har samma kontakt med de utländska veterinärerna som de svenska. Ett djurförsäkringsbolag är i högsta grad beroende av veterinärens opartiskhet, då verksamheten vilar på dennes yrkeskunnande. I de flesta fall ifrågasätter man inte veterinärens beslut om behandling. Handläggarna på bolaget utvecklar visserligen ett relativt stort kunnande om djursjukvård men är trots allt lekmän. Kostnaden skulle dessutom bli alltför hög om bolagens egna veterinärer skulle behöva kontrollera varje enskilt fall för att själva avgöra om behandling och diagnos är adekvata. En veterinär som konsekvent ställer sig på försäkringstagarens sida gentemot bolaget skulle kunna kosta försäkringsgivarna stora summor. Det är även en kostsam procedur att begära in journaler från utlandet och att översätta både dem och veterinärvårdskvitton.

Redan innan EU-inträdet kunde hästar från länder utan specifika smittsamma sjukdomar passera gränserna utan att behöva vistas i karantän. Bolagen har därför kunnat utveckla en praxis hur man skall förfara med de djur som medtas utomlands för träning och tävling. Idag åker alltfler utomlands för träning och tävling, men endast de som skall representera Sverige i en tävling har oinskränkt skydd. Bolagen begränsar sin ansvarighet på olika sätt för de hästar som åker utomlands för träning. I de flesta fall är man endast villig att stå risken för att hästen skulle avlida i en olycka. Beroende på vilket land eller vilken region man åker till kan försäkringsgivaren åta sig fullt ansvar under förutsättning att en specifik veterinär kontaktas vid sjukdom eller skada.

7.4 Ägarbyten, uthyrning och utlåning

Enligt 54 § 2 st FAL skall, då den försäkrade egendomen säljs eller överlåts till annan, försäkringsgivarens ansvar gälla i 14 dagar efter äganderättsövergången. Denna regel har tillkommit för att ge den nye ägaren av godset möjlighet att hinna teckna en ny försäkring. Dock är den enligt samma lagrum inte tillämplig på kreatursförsäkringar då ägarens person spelar en särskilt stor roll vid dessa försäkringar.⁹² Däremot möter det inget hinder att försäkringstagaren överlåter sin rätt till ersättning efter inträffat försäkringsfall. Förvärvaren

⁹¹Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1996:52 saknr J13) om införsel av sällskapsdjur.

⁹²SOU 1925:21 sid 151.

får dock inte bättre rätt än överlåtaren och måste således exempelvis medverka till att försäkringsfallet blir fullständigt utrett.⁹³ Försäkringsbolagen stadgar också att försäkringen upphör att gälla då djuret övergår till ny ägare. Denna ansvarsbegränsning är speciellt viktig i de fall då ett djur är sjukt eller skadat vid överlåtelsen. Jämför man denna ansvarsbegränsning med det utökade skyddet genom 89 § FAL och ansvarsbegränsning för skada eller sjukdom som förelegat vid försäkringens tecknande kan olika situationer uppstå. Om den nye ägaren försäkrar djuret i samma bolag direkt i samband med köpet och till samma livvärde som tidigare, blir det ingen förändring. Försäkringsbolagen åtar sig samma ansvar som tidigare oavsett om skadan uppstod före eller efter äganderättsövergången. Någon karens föreligger inte heller utan försäkringsskyddet gäller på samma sätt som för den tidigare ägaren.⁹⁴ Är det fortfarande samma bolag men livvärdet har höjts, kommer ansvarsbegränsningen för skador som förelegat vid höjningen att tillämpas på den förhöjda delen om till exempel hästen måste dömas ut. Någon karens föreligger inte heller i detta fall och försäkringsgivarens ansvar gäller som tidigare. Byter köparen bolag i samband med köpet kommer däremot det nya bolaget att tillämpa ansvarsbegränsning för skador och sjukdomar som förelegat då försäkringen tecknades. Försäkringstagaren kommer också att få 20 dagar karens på sjukförsäkringsdelen. Är djuret sjukt vid överlåtelsen kan detta leda till att varken säljaren eller köparen kan få någon ersättning. Säljaren därför att hans försäkring upphört att gälla och köparen därför att det nya försäkringsbolaget inte ansvarar för skada eller sjukdom som förelåg vid försäkringens tecknande. Det förekommer att försäkringsgivare i sina villkor åtar sig att stå risken även för dessa skador om djuret är inköpt i samband med att försäkringen tecknades. Försäkringstagaren måste dock kunna visa att säljaren inte har ekonomiska möjligheter att ersätta köparen för skadan eller att återbetala köpeskillingen vid hävning av köpet.⁹⁵

Skulle djuret avlida inom 30 dagar från överlåtelsen av en sjukdom eller skada som den ådrog sig innan äganderättsövergången skedde torde säljaren kunna åberopa 89 § FAL och kräva "sitt" bolag på ersättning. Skadan eller sjukdomen uppstod före äganderättsövergången medan djuret befann sig i försäkringstagarens besittning. Ägarens person borde inte spela alltför stor roll i detta fall utan skyddssynpunkten enligt min mening bör få överhanden. Har köparen inte fullgjort sina förpliktelser, som att se till att djuret får veterinärvård eller dylikt, torde försäkringsgivaren kunna åberopa reglerna om säkerhetsföreskrifter och därigenom befrias från ansvar om djuret avled på grund av att den inte fick veterinärvård i tid. Insjuknar djuret utan att avlida inom de första 20 dagarna vid nyteckningen kommer ingen ersättning att utgå varken till säljare eller köpare. Försäkringsbolaget kommer knappast att ens försöka utröna om sjukdomen förelåg utan hänvisar då endast till att karens föreligger. Skulle köpet återgå efter vad som följer av köprättsliga regler är det inte säkert att säljarens bolag är villigt att

⁹³NJA 1993 sid 222.

⁹⁴Det innebär dock att om djuret hade en reservation för skada eller sjukdom kommer denna att "följa med" till den nye försäkringstagaren.

⁹⁵jmf. 30 § köplagen och 22 § konsumentköplagen.

återta djuret om det har varit försäkrad en tid i ett annat bolag, och det kan sluta med att säljaren har en sjuk häst utan möjlighet till ersättning från försäkringen. För att vara på den säkra sidan, kan en säljare avtala med köparen att denne skall ha djuret försäkrat i säljarens bolag under den tid köpet kan återgå enligt lag eller avtal.

Då ett djur hyrs eller lånas ut annat än tillfälligt upphör enligt villkoren försäkringsgivarens ansvar. Med begreppet "tillfälligt" skall enligt bolagens praxis räknas semesterresor, att ett djur skickas iväg på en kortare utbildning exempelvis inridning eller att en eventuell köpare har djuret på prov några veckor. Om djuret överlämnas till annan under längre tid, t.ex. då en fodervärd övertar djuret enligt avtal upphör försäkringsgivarens ansvar. Försäkringstagaren kan dock få ett godkännande av bolaget att djuret lämnas i någon annans vård och då kvarstår ansvaret.

Inom doktrinen⁹⁶ har man diskuterat om försäkringsgivarens ansvar i de fall en djurägare lånar eller lejer ut sitt djur skall bedömas enligt regler om ansvarsbegränsning eller som en fareökning. Enligt Hellner skall en klausul som inte klart anger att det är fråga om en bestämning av ansvarets omfattning behandlas som en fareökning. Är den formulerad så att en ansvarsbegränsning åsyftas skall den accepteras som en sådan om försäkringsgivaren hade annat skäl att införa klausulen än att sannolikhet för skada skulle ökas genom att djuret lejs ut.⁹⁷ Enligt min mening gör sig samma hänsyn gällande här som i de fall djuret byter ägare. I de flesta fall ökar inte risken då djuret byter ägare eller lånas ut, men den betydelse som måste tilläggas vårdhavarens personliga egenskaper gäller även den som utan att vara ägare är i besittning av djuret. En annan sak är hur bolagen i praktiken bedömer dessa fall. Många bolag har en generös praxis. Ett bolag som brukar betala ut ersättning även i fall då det först i samband med försäkringsfallet får veta att djuret vistades hos fodervärd kan troligen inte i ett visst fall göra avsteg från sin egen generösa praxis och hävda ansvarsfrihet.⁹⁸

7.5 Ökning av ansvaret

Vissa försäkringar ersätter också förlust som uppkommit genom att ett djur kommit bort eller stulits.⁹⁹ Om ett djur försvinner på grund av stöld eller kommer bort av andra orsaker kan ibland vara svårt att avgöra. Förfarandet för försäkringstagaren är detsamma i båda fallen och någon åtskillnad görs inte i det inledande skeendet.¹⁰⁰ De bolag som har utsträckt sitt ansvar till att gälla även stöld ersätter enligt villkoren de fall där denna händelse har inträffat. Det

⁹⁶Hellner, a.a. sid 162 med hänvisningar.

⁹⁷Hellner, a.a. sid 90f.

⁹⁸se 36 § AvtL.

⁹⁹Katter omfattas dock inte av ersättning i de fall de kommer bort. Som huvudorsak anges att de är mer benägna att försvinna genom sitt mer fria leverne, antingen genom olycksfall som rovdjur etc eller att de helt enkelt ger sig av.

¹⁰⁰se avsnitt 8.8.5.

avgörande är brottsrubriceringen. Om händelsen istället rubriceras som egenmäktigt förfarande, självtäkt eller dylikt utgår enligt bolagens praxis ingen ersättning. Ofta kan en tvist beträffande äganderätten finnas i bakgrunden och en sådan händelse faller enligt bolagens praxis utanför deras ansvar. Djur som kommer bort ersätts i de flesta fall utan hänsyn till den händelse som orsakat att djuret försvann. Bedömningen blir densamma oavsett om exempelvis hunden försvann när båten kapsejsade eller under en promenad. Det behöver inte föreligga någon speciell orsak till att djuret utan det är händelsen som sådan som är ersättningsgill.

Även djur som dör till följd av brand eller åskslag ersätts ur försäkringen. Villkoren anger inte hur dessa begrepp skall definieras. Ledning får istället hämtas ur 79-83 §§ FAL. I 79 § FAL stadgas att med brand skall förstås eld som kommit lös. I begreppet ingår att djur som faktiskt bränns till döds skall ersättas. Ansvar gällande även i de fall, vilka troligen är de vanligaste, där djur dör till följd av kvävning eller inandning av giftiga gaser som uppkommit i samband med branden. Åskslag ersätts även om detta inte har framkallat brand enligt 81 § FAL.¹⁰¹ Begränsningen framgår dock av rättsfallet NJA 1943 sid 319, där den faktiska skadan inte ansågs ha sådant samband med åskslaget att ersättning kunde utgå. Efter att åskan slagit ned i ett boningshus uppstod kontakt mellan telefonledningen och elinstallationerna i huset. Telefonledningen som därigenom blev strömförande föll ned och överförde elkraften till ett taggtrådsstängsel. En häst dödades genom kontakt med det elförande stängslet och en annan genom kontakt med telefonledningen. Försäkringen som var en brandförsäkring med skydd även för skador genom åskslag ansågs inte täcka de uppkomna skadorna. Enligt min mening får åskslag därmed tolkas till att gälla en direkt skada, t.ex. att blixten slår ner i djuret. Följdsador, även om de ligger i farans riktning, faller inte in under begreppet åskslag. Djurförsäkringsbolagen hade troligen ändå ersatt livvärdet i ovanstående fall då något undantag för skador som orsakas av elfenomen inte stadgas, och skadorna faller därmed in under den vanliga riskbedömningen.

7.6 Olycksfall

Olycksfallsförsäkringarna för häst och hund, som enligt ovan¹⁰² är försäkringsformer med ett begränsat ansvar för försäkringsgivaren, används även av bolagen för att söka ledning då ett djur har karens för sjukdomar vid nyteckning eller återupplivning av en försäkring i en fullständig försäkringsform. Däremot anser jag att det är tveksamt att använda sig av den begränsade veterinärvårdsförsäkringens villkor för att söka ledning i de fall djuret behöver veterinärvård för ett olycksfall under karenstiden. Villkoren i den begränsade veterinärvårds-

¹⁰¹Under sommarhalvåret då många djur går på bete är detta inte en helt ovanlig händelse.

¹⁰²se avsnitt 3.1 och 3.2.

försäkringen anger att belastningsfrakturer¹⁰³ eller stressfrakturer inte ersätts och sårskador som måste behandlas efter en viss tid från skadetillfället är undantagna från ansvar. De här undantagen befriar försäkringsgivaren från ansvar i större utsträckning än vad man i normalfallet förstår med olycksfall. Syftet med karens är ju inte att begränsa försäkringsgivarens ansvar i de fall djuret råkar ut för ett olycksfall. Tvärtom anses försäkringen svara fullt ut och då kan inte sårskador ersättas endast om de måste åtgärdas direkt. Försäkringsgivarens ansvar är ändå begränsat för skador som har förelegat - även vid sårskador- och därmed bör bolaget svara för alla sårskador som inträffat efter att försäkringen trädde ikraft. Stressfrakturerna kan omfattas av ett liknande resonemang. Om en häst måste avlivas direkt på grund av en inträffad stressfraktur ersätts livvärdet ur olycksfallsförsäkringen eftersom ingen ansvarsbegränsning har gjorts. Djurägaren som har karens på sjukdomar bör då inte komma i ett sämre läge även om det i första hand rör sig om att få ersättning ur veterinärvårdsförsäkringen. I de heltäckande försäkringarna är principen att alla skador och sjukdomar som inte är direkt undantagna ersätts ur försäkringen. Definitionen är mer begränsad då olycksfallen skall ersättas. Genom undantagen kan de vanligaste sjukdomarna och skadeorsakerna direkt uteslutas från försäkringsgivarens ansvar.¹⁰⁴ Gemensamt för hästolycksfallsförsäkringen är att hästens användbarhet inte tillmäts någon betydelse. Om ett olycksfall orsakar en skada som gör att hästen är obrukbar som rid- eller brukshäst, men inte tvingar till nedslaktning ersätts inte skadan. Vid ett inträffat olycksfall måste hästen vara så svårt skadad att den enligt veterinär måste avlivas i omedelbar anslutning till olyckan. I omedelbar anslutning till olyckan betyder dock inte att hästen inte får flyttas. I många fall försöker djurägarna att nå ett djursjukhus då det kan vara svårt för en veterinär på olycksplatsen eller i hemmastallet att avgöra precis hur illa hästen är skadad. En sårskada med senruptur¹⁰⁵ kräver i många fall att hästen sövs så att en veterinär mer grundligt kan avgöra huruvida skadan går att åtgärda eller ej. Även andra olycksfall, till exempel bäckenfraktur eller höftledsfraktur, kan kräva röntgen innan det går att avgöra om skadan är ohjälplig. Undantagna från ersättning är hältor och rörelsestöranden samt akutisering av dessa, vilket kan göra att vissa sjukdomar ibland ersätts och ibland inte. En häst som upprepade gånger har drabbats av fång¹⁰⁶ kommer inte att ersättas ur denna försäkringsform även om sjukdomen blir akut och hästen ur djurskyddssynpunkt måste avlivas. En häst som plötsligt drabbas av en svårartad fång som kräver omedelbar slakt bör emellertid bli ersatt ur olycksfallsförsäkringen

¹⁰³De är bl. a. chipfrakturer, birkelandfrakturer, frakturer som beror på osteochondros etc. Gemensamt för dessa är att de anses uppkomma genom hög belastning exempelvis sådan som trav- och galopphestarna utsätts för. En benbit lossnar från skelettet. I många fall blir det en spricka i benet eller leden vid ett tillfälle ofta genom ett slag där benbiten senare avlöses från leden.

¹⁰⁴Dessa är bl.a. hältor, kroniska rörelsestöranden eller akutisering av dessa samt kroniska luftvägslidanden för häst. För hund gäller de fall den svalt främmande föremål.

¹⁰⁵Exempelvis att ytliga eller djupa böjsenan har skurits av helt.

¹⁰⁶Fång är en allmän sjukdom som i de flesta fall ger en inflammation i hovarna. I de fall fången är akut kan den ge en hovbenssänkning vilket innebär att hovbenet roterar inne i hornkapseln.

enligt den utformning som villkoren har. För lekmän kan det vara svårt att förstå varför en djurägare erhåller ersättning men inte en annan trots att diagnosen var densamma.

Olycksfall definieras av vissa bolag som plötsligt yttre våld. Det är till viss del oklart vad som skall förstås med detta och någon vägledning kan inte heller fås genom undantagen. I normalfallet definierar bolagen det som att en yttre orsak har bidragit till att händelsen inträffade, något som heller inte ger någon vägledning. Om en häst bryter benet ses det dock som att en yttre händelse har bidragit till att försäkringsfallet skedde; den trampade fel eller trampade ner i ett kaninhål. Någon hänsyn tas inte till om djurets egna egenskaper har framkallat försäkringsfallet eller om en sjukdom har varit den bidragande orsaken. Som nämnts ovan används inte huvudorsaksläran, utan endast det faktum att djuret bröt benet gör att ersättning utfaller. I de fall ett djur dör av förgiftning är frågan om försäkringsgivaren utan speciellt undantag i villkoren kan hävda att något ansvar från hans sida inte föreligger. I normalfallet torde den allmänna meningen vara att definiera förgiftning som ett olycksfall.¹⁰⁷

¹⁰⁷ARN 95-2013 som ansåg att förgiftning är ett olycksfall om inte uttryckligen undantaget.

8 Försäkringstagarens förpliktelser

Försäkringstagarens huvudförpliktelse är att betala premien. Jämte huvudförpliktelsen har denne också ett antal biförpliktelser. Till dessa hör försäkringstagarens upplysningsplikt och skyldighet att inte öka faran på ett oförutsett sätt. Gemensamt för båda dessa förpliktelser är att de tar sikte på omständigheter som direkt påverkar premiesättningen. Räddningsplikt och regler om säkerhetsföreskrifter samt regler om framkallande av försäkringsfallet syftar till stor del på att försäkringstagaren skall vara aktsam om sin egendom. När skada har inträffat är försäkringstagaren skyldig att bidra till att skaderegleringen blir så korrekt som möjligt genom att anmäla försäkringsfallet och lämna riktiga uppgifter om vad som har hänt och om skadans ekonomiska storlek. Gemensamt för dessa biförpliktelser är att vid överträdelse inträder en påföljd. Försäkringsgivaren kan också ålägga en försäkringstagare andra förpliktelser som inte är reglerade i FAL, t.ex. att en hingstägare är skyldig att föra betäckningsjournal vid impotensskydd och avbrottsförsäkring för hingst. En sådan förpliktelse har som syfte att säkerställa ersättningsberäkning vid försäkringsfall. Enligt doktrinen¹⁰⁸ är det tveksamt om påföljd inträder vid överträdelse av en sådan förpliktelse med ett speciellt ändamål om inte detta särskilt är föreskrivet. Lagens tvingande regler kan inte användas men i normalfallet anges påföljden i samband med föreskriften. Avtalsfriheten borde dock enligt min mening kunna inskränkas genom 36 § AvtL i de fall påföljden skulle vara oskälig gentemot försäkringstagaren.

8.1 Identifikation

En fråga inom försäkringsrätten som har samband med överträdelse av biförpliktelser är om en person i försäkringstagarens omgivning som brutit mot dem skall jämföras med försäkringstagaren. Om försäkringstagarens man, hustru eller sambo har vållat skadan skall de då identifieras med försäkringstagaren och denne gå miste om sin ersättning? FAL reglerar inte denna fråga i någon större utsträckning och doktrinen är också ganska oense om i vilken omfattning identifikation skall tillämpas.¹⁰⁹ KFL har gett vissa allmänna regler om hur bedömning skall ske, som enligt min mening kan vara vägledande i de fall försäkringstagarna som grupp intar en underlägsen ställning gentemot bolaget. Huvudregeln är att varje försäkringstagare skall bedömas självständigt beträffande rätten till försäkringsersättning. I de fall försäkringstagaren har åsidosatt sina åliggande enligt avtalet jämföras med honom annan som har handlat med försäkringstagarens samtycke, den som har en väsentlig ekonomisk

¹⁰⁸Hellner, a.a. sid 139.

¹⁰⁹Hellner, a.a. sid 293.

gemenskap med försäkringstagaren, i första hand äkta makar men även samboförhållanden, samt den som har tillsyn över föremålet, ensam eller tillsammans med försäkringstagaren, varom förbehåll i villkoren måste ha gjorts enligt 31 § KFL.¹¹⁰ Eftersom FAL dessutom reglerar företagsförsäkringar torde även vissa högre tjänstemän ingå i denna grupp.¹¹¹ För den grupp försäkringstagare som djurägarna utgör torde längre gående identifikation vara oskäligt.¹¹² Bolagen reglerar också i sina avtal med vilka som jämföras med försäkringstagaren i olika fall. Den händelse man framför allt vill skydda sig emot är när avsiktlig skada uppstått. Den viktigaste gruppen förutom äkta make eller sambo är den som försäkringstagaren har satt i sitt ställe att sköta det försäkrade djuret vilket har samband med just denna försäkringsgrens natur. Motsatsvis bör man kunna sluta sig till att andra familjemedlemmar än äkta make eller sambo inte omfattas av denna grupp om de inte är satta i försäkringstagarens ställe.¹¹³ Definitionen av att "sättas i någons ställe" bör ändock ske med viss försiktighet. Många fall är nog självklara, exempelvis tränaren som har hästen i sin vård eller en häst som ägs av ett par gemensamt och sköts av de båda. Stallägaren däremot som endast stallar upp djuret och inte har hand om den dagliga vården torde inte tillhöra denna grupp. Inte heller hästflickan som kommer och sköter om sin sköthäst kan identifieras med försäkringstagaren fränsett då hon har ensamt ansvar för hästen. Hon är inte enligt gängse språkbruk satt att utföra något försäkringstagaren inte gör själv. Inte heller bör innehavaren av ett hundpensionat identifieras med försäkringstagaren då hunden befinner sig där. Reglerna om försäkringsgivarens regressrätt ger ju denne rätt till återkrav i de fall någon grovt vårdslöst eller uppsåtligt framkallat försäkringsfallet, 25 § FAL. Det som borde vara vägledande är om den som framkallat försäkringsfallet har en sådan ekonomisk gemenskap med försäkringstagaren att hans personliga ekonomi påverkas av försäkringsfallet. I de självklara fall då någon handlar med försäkringstagarens samtycke lär nog identifikation ske ändå.¹¹⁴ Tränaren i exemplet ovan torde därför sällan bli identifierad med försäkringstagaren eftersom tränaren knappast har något att vinna på att uppsåtligt framkalla ett försäkringsfall om inte samtycke föreligger. Om skadan framkallats genom grovt vårdslöshet av exempelvis tränaren i exemplet ovan, bör avgörandet eventuellt grundas på om handlingen gjorts med den avsikten att hjälpa försäkringstagaren som kanske befinner sig i ekonomiskt trångmål.¹¹⁵ Då reglerna om säkerhetsföreskrifter har åsidosatts ansvarar försäkringsgivaren om det inte kan läggas försäkringstagaren till last att överträdelse skedde.¹¹⁶ Försäkringstagaren ansvarar därmed för den person som tillsynen av egendomen åvilar, med andra ord den som försäkringstagaren satt

¹¹⁰Prop 1979/80:9 sid 79 ff.

¹¹¹Jmf NJA 1963 sid 516 som visserligen inte handlade om identifikationsproblem men där styrelseledamöternas agerande gjorde att ersättning helt uteblev efter ett försäkringsfalls inträffande. Se även SOU 1925:21 sid 93.

¹¹²Grundt, a.a. sid 457.

¹¹³I de fall villkoren anger närstående utökas kretsen av personer till att omfatta fler familjemedlemmar men inskränkningar görs även här.

¹¹⁴Hellner, a.a. sid 295, Karlgren, "Försäkringsrättsliga spørsmål", sid 35 och Prop. 1979/80:90 sid 151.

¹¹⁵Karlgrén, a.a. sid 35.

¹¹⁶51 § FAL.

i sitt ställe. I NJA 1951 sid 68 identifierades träningsstallsinnehavaren med försäkringstagaren angående vård av häst då tillsynen av i detta fall en kapplöpningshäst åvilade henne.

Vid räddningsplikten bör endast en försiktig identifikation ske och i vart fall inte längre gående än vid framkallande av försäkringsfallet.¹¹⁷

8.2 Premiebetalning

Enligt FAL råder avtalsfrihet angående tiden för premiebetalning. Har inget annat avtalats skall enligt 12§ första premien erläggas utan uppskov och premie för eventuellt senare premieperioder skall erläggas på periodens första dag. Med andra ord förfaller premien omedelbart och skall betalas i förskott. 13 § FAL stadgar dock en begränsning för avtalsfriheten. Försäkringsgivaren kan inte göra ett förbehåll varigenom dennes ansvar inträder först när premien är betald eller efter att försäkringsbrevet skickats ut. Ett sådant förbehåll har ingen verkan. Endast det ansvar som gjorts beroende av om premien betalas i tid kan åberopas. För försäkringstagaren innebär detta ett skydd. Denne kan inte påverka handläggningen av ansökningsen och skulle denna av någon anledning dra ut på tiden får inte försäkringstagaren svara för detta.

Djurförsäkringsbolagen tillämpar en regel som i vissa delar överensstämmer med KFL:s stadgande i 21§. Försäkringsgivarens ansvar inträder direkt, under förutsättning att premien betalas i tid. Försäkringstagaren har dock 14 dagar på sig att erlægga premien efter att avin skickats ut. Föreligger dröjsmål med premiebetalningen förbehåller sig bolagen rätten att säga upp försäkringen. Enligt 13 § FAL kan försäkringsgivaren säga upp avtalet till upphörande efter tre dagar. Kortare uppsägningstid kan inte åberopas. Enligt bolagens villkor kan försäkringen sägas upp 14 dagar efter att premien förfallit till betalning. Praxis bland försäkringsgivarna är dock skiftande. Vissa säger upp försäkringen så snart avtalet tillåter. Andra är beredda att stå risken för olycksfall i åtminstone 30 dagar framåt. Skulle skada inträffa dras premien vid skaderegleringen.

Erläggande av premie för senare period skall enligt FAL och KFL ske på periodens första dag. I 14 § 2 st FAL stadgas att försäkringsgivaren skall påminna en vecka före det huvudförfallodagen inträder. Djurförsäkringsbolagen stadgar dock i sina villkor att försäkringstagaren inte behöver betala förrän 30 dagar efter att skriftligt meddelande om premiebetalning skickats ut. Villkorets utformning vilar i detta fall på regeln som stadgas i 22 § KFL där tidsfristen är längre än motsvarande i FAL. Även ett visst dröjsmål med premiebetalningen accepteras om försäkringstagaren har en giltig ursäkt, exempelvis att han varit bortrest. Betalas inte premie för förnyat avtal i tid är det dock olika hur försäkringsbolagen gör. Något bolag stadgar att försäkringsavtalet sägs upp först efter tre

¹¹⁷Hellner, a.a. sid 296.

månader. Försäkringsgivaren åtar sig visserligen inget ansvar för skador eller sjukdomar under tiden då premien är obetald, men försäkringstagaren har den fördelen att han kan förnya avtalet inom tre månader från huvudförfallodagen utan att behöva företa en ny veterinärbesiktning. Andra bolag säger upp avtalet från huvudförfallodagen eller inom 14 dagar från denna tidpunkt om inte premien betalas inom den stadgade tiden från att försäkringsbrevet skickats ut. De är troligen villiga att teckna om försäkringen, men djurägaren kan drabbas av att behöva lämna in nytt veterinärintyg. Praxis hos vissa bolag är dock att de står risken för skada fram till andra påminnelsen, som kommer ca 45 dagar från att första avin skickades ut. Skulle djuret drabbas av en sjukdom eller skada innan premien har erlagts kommer premien att dras vid skaderegleringen precis som i fallen ovan vid nyteckning. Andra bolag suspenderar sitt ansvar helt ända tills att premien har blivit erlagd.

8.3 Försäkringstagarens upplysningsplikt vid avtalets ingående

Försäkringstagarens upplysningsplikt är enligt ovan en biförpliktelse. Försäkringstagaren har en självständig upplysningsplikt vars gräns går vid vad han insett eller bort inse enligt 5 § FAL.¹¹⁸ För försäkringsgivaren är det viktigt att korrekta uppgifter lämnas så att denne kan bedöma om försäkring skall tecknas, vilken premie som skall erläggas samt om speciella villkor skall gälla.¹¹⁹ Eftersom det i allmänhet är försäkringstagaren som innehar störst kunskap om objektet som skall försäkras, åligger det också denne att ge de upplysningar som försäkringsgivaren kan tänkas behöva. Lämnar han oriktiga eller ofullständiga uppgifter kommer det i vissa fall att gå ut över honom själv. Upplysningsplikten begränsas dock på olika sätt för att försäkringstagaren inte skall drabbas i fall där oriktigheten eller ofullständigheten beror av misstag. En försäkringstagare är inte skyldig att ge upplysning om sina personliga förhållanden om inte försäkringsgivaren specifikt frågar efter dem. I NJA 1971 s 502 kom frågan upp om en försäkringstagare är skyldig att upplysa om sin person. En person hade tagit en inbrottsförsäkring för en lokal där han drev affärsverksamhet. Efter att skada inträffat vägrade försäkringsbolaget att ersätta skadan, då det framkom att mannen tidigare ett flertal gången dömts för förmögenhetsbrott. Bolaget menade att ingen upplysning getts om mannens förflutna. Hade bolaget från början haft vetskap om detta hade försäkring aldrig meddelats. Högsta Domstolen ansåg dock inte att mannen var skyldig att upplysa om detta när han ansökte om försäkring.

En oriktig uppgift eller ett förtigande angående ett förhållande som försäkringsgivaren ägt eller bort äga kännedom om, inverkar inte på dennes ansvar enligt 9 § FAL. En försäkrings-

¹¹⁸SOU 1925:21 sid 70.

¹¹⁹SOU 1925:21 sid 68.

tagare behöver inte lämna upplysningar som t.ex. ett försäkringsombud rimligen får antas ha sett vid en ombudsbesiktning.¹²⁰ Likaså måste det kunna förutsättas att försäkringsgivaren har kännedom om sedvänjorna inom försäkringsområdet.¹²¹ Detsamma gäller uppgifter om omständigheter som efter avtalets slutande upphört att vara av betydelse för försäkringsgivaren. Att en omständighet som oriktigt uppgivits eller förtigits inte längre föreligger innebär dock inte att den alltid upphört att vara av betydelse för försäkringsgivaren.¹²² Enbart i fall då de oriktiga uppgifterna inte längre inverkar på bedömningen av risken för skada anses den oriktiga uppgiften ha upphört att vara av betydelse för bolaget.¹²³ För att ta ett exempel från ett annat område kan nämnas en försäkringstagare som vid en brandförsäkring oriktigt har angett att huset denne vill försäkra är utrustat med åskledare. Om man antar att risken för skada baseras bl.a. på om en åskledare är monterad eller ej upphör den oriktiga uppgiften att vara av betydelse för försäkringsgivaren när åskledaren monteras. Inom djurförsäkringen kan uppgiften om vem som har hand om djuret eller var det befinner sig emellanåt vara av stor vikt och då kan det tänkas att risken för skada bedöms på den grundvalen. Uppger en försäkringstagare oriktigt att denne har djuret i sin vård men sedermera återtar detta från fodervärd eller dylikt skulle den oriktiga uppgiften fortfarande kunna vara av vikt för bolaget. Har fodervärden exempelvis rykte om sig att vanvårda sina djur är det väsentligt för försäkringsgivarens riskbedömning eftersom risk för skador p.g.a. exempelvis undernäring kan kvarstå under en längre tid. Oriktiga uppgifter som upphört att ha betydelse inbegriper de tillfällen då försäkringsgivaren har ändrat sin praxis så att omständigheten inte längre har någon betydelse för riskbedömningen eller premieuträkningen.¹²⁴ Oriktiga uppgifter som avhållit försäkringsgivaren från att vidtaga ytterligare efterforskningar, vars resultat sannolikt hade inverkat på försäkringsgivarens beslut att teckna försäkring har dock fortfarande betydelse för denne.¹²⁵ Den oriktiga uppgiftens betydelse skall enligt doktrinen bedömas utifrån vad just det ifrågavarande bolaget anser vara av vikt.¹²⁶ Bevisbördan ligger på försäkringsgivaren.¹²⁷

8.3.1 8.3.1. Upplysningsplikt och identifikation

Även när det gäller upplysningsplikt förekommer viss identifikation. Inom försäkringsrätten anses det nödvändigt att i viss utsträckning identifiera försäkringstagaren med den som lämnat uppgifter till försäkringsgivare. Olika situationer kan då uppstå där man måste skilja på den

¹²⁰SOU 1925:21 sid 78.

¹²¹Schmidt, a.a. sid 45f.

¹²²SOU 1925:21 sid 79.

¹²³Schmidt, a.a. sid 44.

¹²⁴Bentzon, "Lov om Forsikringsavtaler", sid 42.

¹²⁵Hellner, a.a. sid 160f.

¹²⁶Hellner, a.a. sid 161 och Schmidt, a.a. sid 45.

¹²⁷Kravet på bevisning är inte helt klart. Hellner menar att det är högt, se sid 161, medan Schmidt anför att det borde räcka att ansökningsformuläret tar upp omständigheten, se sid 45.

roll som den som tecknar försäkringen har. Är det någon som själv ingår avtalet såsom fullmäktig eller förmyndare, exempelvis en förälder, är dennes kunskap om objektet alltid vara relevant och har samma betydelse som om försäkringstagaren själv lämnat dem.¹²⁸ Är det säljaren som tecknar försäkringen bör nog dennes onda tro drabba köparen om denne också kände till det rätta förhållandet.¹²⁹ Är säljaren i ond tro men inte köparen bör inte identifikation ske om det är säljaren som tecknar försäkringen.¹³⁰ Säljaren har eventuellt inte upplyst köparen att djuret har haft en viss skada eller har en skada vid köpetillfället. Innehåller villkoren ett förbehåll att oriktiga uppgifter som lämnas av annan skall drabba försäkringstagaren får påföljden inte vara strängare än om försäkringstagaren själv lämnat uppgiften 10 § 2 st FAL. Detta lagrum tillämpas då en försäkringsgivare med försäkringstagarens samtycke inhämtar upplysning från tredje man. Förutsättning är dock att förbehållet finns intaget i avtalet och att försäkringstagaren haft kännedom om att uppgift lämnats av tredje man.¹³¹

8.3.2 Svek

Upplyningsplikten ställer höga krav på försäkringstagaren. Har denne svikligen tigit om eller uppgivit ett förhållande som kan antas vara av betydelse för försäkringsgivaren är avtalet ogiltigt. Det samma gäller utan att svek har förelegat men förhållanden är sådana att de kan anses strida mot tro och heder att åberopa avtalet¹³². Lagtexten i 4 § 3 st FAL hänvisar till 30 och 33 §§ AvtL. Detta innebär att försäkringsgivaren, förutom FALs speciella regler om svek, kan åberopa även de allmänna reglerna i avtalslagen.

För ogiltighet enligt 30 § AvtL krävs ond tro och ett svikligt förledande. Det svikliga förledandet skall ha framkallat rättshandlingen. Kausalsamband presumeras om det är visat att försäkringstagaren svikligen uppgett eller förtigit omständighet som kan antas vara av betydelse för rättshandlingen. Bevisbördan är alltså omkastad i fråga om kausalsambandet, men enbart om det är medkontrahenten som agerat, inte om en tredje man har lämnat oriktig uppgift. Bevislättningen för försäkringsgivaren inträder i princip endast när det är försäkringstagaren själv som har lämnat uppgifter, även om man inom doktrinen anser att viss identifikation eventuellt kan behöva göras¹³³.

Den vilseledande uppgiften eller förtigandet måste ha påverkat bolagets beslut att meddela försäkring eller villkoren under vilket försäkringsavtalet slöts. Enbart det förhållande att en

¹²⁸se Hellner sid 293 f.

¹²⁹I detta fall kan man se det som att försäkringstagaren befullmäktigat säljaren att teckna försäkring för dennes räkning och det avgörande är fullmäktigens goda eller onda tro. Se SOU 1925:21 sid 80.

¹³⁰Hellner, a.a. sid 294.

¹³¹Hellner, a.a. sid 163.

¹³²4 § FAL.

¹³³Adlercreutz, a.a. sid 241.

försäkringstagare svikligen har lämnat oriktig uppgift räcker inte alltid för att ogiltighet skall kunna hävdas. Har denne lämnat oriktiga uppgifter om ett relativt betydelselöst förhållande, kan inte försäkringsgivaren hävda att enbart avsikten att bedra skulle räcka för att försäkring inte skulle meddelats om man haft kännedom om avsikten.¹³⁴ Vidare krävs att försäkringstagaren skulle ha insett, att försäkringsgivarens ställningstagande skulle påverkas. Förstod inte försäkringstagaren att upplysningen var viktig, föreligger inte svek. I NJA II 1927 s 361, där försäkringstagaren inte upplyste om en sjukdom hans läkare hade försäkrat vara betydelselös, ansågs inte svek föreligga. Även om det inom försäkringsrätten oftast är uppgifter som försäkringstagaren förtigt eller felaktigt uppgett som föranleder ett svikligt förledande, kan även en avsiktlig underlåtenhet att skaffa upplysning anses vara svek.¹³⁵ Oriktiga uppgifter som tjänar som underlag till värderingen av djuret kan bedömas som svek om livvärdet blir orimligt högt.¹³⁶

Försäkringsgivaren har bevisbördan för att svek har förelegat och måste dessutom göra antagligt att uppgiften var viktig. Svek är svårt att bevisa och därför blir nog, enligt min mening, de flesta fall där försäkringstagaren lämnat oriktig uppgift bedömda efter andra regler än denna. I LivVN 4/1948 ansågs dock svek föreligga.¹³⁷ En person som intagits på ett sanatorium för vård av hjärtsjukdom ansökte under vistelsen där om försäkring. Denne besvarade i ansökningsformuläret frågor angående hjärtsjukdomar nekande.

Som nämnts kan avtalet bli ogiltigt även om det inte föreligger ett svikligt förledande, nämligen att försäkringstagaren handlat på ett sådant sätt att det skulle strida mot tro och heder att åberopa avtalet. Även här får ledning sökas i avtalslagens rekvisit. För tillämplighet krävs enligt 33§ AvtL en objektiv bedömning, att ett förfarande strider mot tro och heder. Vad detta är har lämnats till domstolarna att bedöma. Enligt Karlgren¹³⁸ skall domstolen göra en rättslig bedömning med hänsyn till att avtal inte utan starka skäl skall ogiltigförklaras och inte göra bedömningen utifrån allmän moraluppfattning.

Inom djurförsäkringsrätten skulle fallet då en försäkringstagare tecknar sjuk- och olycksfallsförsäkring på ett djur som redan är skadat och kanske även befinner sig på en djurklinik eventuellt bli bedömt som svek. Svarar försäkringstagaren jakande på en fråga om djuret är fullt friskt torde svek föreligga. Likaså bör ett nekande svar på frågor om djuret tidigare haft vissa specifika krämpor kunna bli bedömt som att svek föreligger. I de flesta fall påtalar dock inte försäkringsgivarna svek utan hänvisar till att sjukdomen eller skadan

¹³⁴Hellner, a.a. sid 152.

¹³⁵Hult, "Föreläsningar över försäkringsavtalslagen", sid 53, Schmidt, a.a. sid 49 och Hellner, a.a. sid 152. Hult anför exemplet att någon som har hört att en smitta härjar i området snabbt tecknar en försäkring i den förhoppningen att försäkringsgivaren inte har hört ryktena utan att först kontrollera att de egna djuren är smittfria.

¹³⁶NJA 1936 sid 42.

¹³⁷Hellner, a.a. sid 153.

¹³⁸Karlgrén, SvJT 1933 sid 229ff.

förelegat vid försäkringens tecknande och åsätter djuret en reservation men behåller försäkringstagaren som kund.

Verkan av att ett avtal är ogiltigt är normalt att parternas prestationer går åter. Inom försäkringsrätten finns det dock omständigheter som talar för en annan lösning. Har inget försäkringsfall inträffat kommer försäkringsgivaren i en sämre situation vid ogiltighet än vad han skulle varit i om han hade sagt upp avtalet. I det sistnämnda fallet skulle han ju ha fått behålla hela eller del av premien beroende på omständigheterna kring uppsägningen.¹³⁹ Hellner¹⁴⁰ menar att en sådan konsekvens vid förseelse av upplysningsplikt inte vore vidare lämplig. I denna situationen är det lämpligare att gynna den oskyldige försäkringsgivaren än försäkringstagaren, som är den som utfört handlingen och t.o.m. låta försäkringsgivaren behålla premien för hela försäkringsperioden.

8.3.3 Felaktig uppgift lämnad i god tro

5 § FAL stadgar att försäkringstagarens ansvar inte påverkas av att försäkringstagaren lämnat en felaktig uppgift i god tro. Har försäkringstagaren varken insett eller bort inse att den lämnade uppgiften var felaktig kan försäkringsgivaren inte göra gällande någon påföljd för försäkringsfall som redan inträffat när oriktigheten upptäcktes. Denne kan däremot, när det gäller skadeförsäkring, säga upp avtalet att upphöra inom 14 dagar från uppsägningen. För att försäkringsgivaren skall kunna använda sig av sin uppsägningsrätt krävs att en positiv uppgift lämnats. Underlåter en försäkringstagare att i god tro upplysa om en omständighet inverkar inte detta på försäkringsgivarens ansvar enligt 7 § 2 st FAL.

God tro är ett subjektivt rekvisit och hänförs till parternas föreställning om relevanta fakta. Avgörande är vad part bort inse på grundval av de nuvarande omständigheterna. Bedömningen av vad försäkringstagaren bort inse görs dock i de flesta fall objektivt och man tar ingen hänsyn till hans egen psykiska förmåga att förstå eller missförstå en viss omständighet.¹⁴¹

Ansvarsbegränsningen för sjukdomar och skador som inträffat eller påbörjats innan försäkringens ikraftträdande tillämpas även när försäkringstagaren i god tro uppgett oriktig uppgift. Därmed begränsas enligt min mening 5 § FAL till försäkringstagarens nackdel. En nybliven hästägare har kanske inte fått veta att hästen lider av spatt¹⁴², eller symptomen kanske inte visar sig förrän några månader efter köpet. Försäkringsgivaren är då enligt villkoret fri från ansvar och någon hänsyn till om hästägaren var i god tro eller ej görs inte.

¹³⁹16 § FAL.

¹⁴⁰Hellner, a.a. sid 147.

¹⁴¹Adlercreutz, a.a. sid 37.

¹⁴²Deformerande inflammation i hasens glidleder.

Försäkringsgivaren torde inte kunna åberopa denna klausul om sjukdomen eller skadan var känd för bolaget vid avtalets tecknande. Om försäkringstagaren var i god tro men försäkringsbolaget hade vetskap om förhållandets sanna natur, torde försäkringsgivaren ej kunna åberopa ansvarsfrihet. En analog tillämpning av 8 och 9 §§ FAL kan troligen förutsättas. Bolagen påför också försäkringen reservation om bolaget kände till skadan. Det händer att förvånade försäkringstagare ringer och undrar varför deras djur har en begränsning i försäkringen.

Om försäkringstagaren vid avtalsslutet var i god tro men därefter får reda på att den lämnad uppgiften var oriktig måste han enligt doktrinen¹⁴³ meddela försäkringsgivaren så att bolaget får en möjlighet att säga upp avtalet. Enligt motiven¹⁴⁴ anses en uppsägningsrätt kunna vara ett medel för försäkringsgivaren att få premien justerad så att den svarar mot den verkliga risken. Meddelar försäkringstagaren inte bolaget att den lämnade uppgiften var oriktig, bör reglerna om oriktiga upplysningar i ond tro bli tillämpliga.

Försäkringstagaren har bevisbördan för att god tro förelegat, medan försäkringsgivaren skall visa att uppgiften var felaktig. Enligt 16 § 1 st FAL kan försäkringsgivaren i detta fallet tillämpa premieberäkning enligt s.k. korttidsförsäkring.

8.3.4 Oriktig uppgift lämnad i ond tro

Om en felaktigt lämnad uppgift visserligen lämnats i ond tro men utan svek och inte heller i strid mot tro och heder blir rättsföljden inte ogiltighet. Däremot inskränkes enligt 6§ FAL försäkringsgivarens ansvar. De fall som 4 och 5 §§ FAL inte går att tillämpa på, faller därmed under denna rättsregel. Bedömningen av vad som skall anses vara oriktigt lämnad uppgift i ond tro kan ändå vara problematisk. Något utrymme för ursäktande omständigheter från försäkringstagaren sida finns inte. Det tillmäts inte någon betydelse om försäkringstagaren insett eller borde insett att upplysningen var betydelsefull för försäkringsgivaren. Försäkringstagaren skall besvara de direkta frågorna. Om det behövs är han skyldig att vidta efterforskning för att kunna ge ett korrekt svar. Därmed hamnar de fall som inte är svek enligt ovan under denna paragraf.¹⁴⁵ De fall där ond tro kanske inte skulle föreligga är när försäkringstagaren haft en välgrundad anledning att missförstå eller kunnat missförstå bolagets frågor, sitt eget svar eller de faktiska omständigheterna. Försäkringsbolagen bör därför, för att undvika att god tro skall anses föreligga, ställa sina frågor så att de kan besvaras korrekt. 6 § 1 st FAL stadgar att försäkringsgivaren är fri från ansvar då denne med kännedom om de rätta förhållanden överhuvudtaget inte skulle ha meddelat försäkring. Skulle denne ha

¹⁴³Hellner, a.a. sid 156f och Schmidt, a.a. sid 49.

¹⁴⁴SOU 1925:21 sid 73.

¹⁴⁵NJA II 1927 sid 361.

meddelat försäkring men mot en annan premie eller andra villkor, är hans ansvar enligt 2 st begränsat till vad som motsvarar överenskommen premie. Har inte försäkringsgivaren tagit sedvanlig återförsäkring kommer ansvaret även här att begränsas.

8.3.5 Pro-rata-regeln och kausalitetsregeln

Försäkringsgivarens ansvar vid oriktiga uppgifter begränsas i 6§ FAL enligt pro-rata-regeln och kausalitetsregeln. *Pro-rata-regeln* medför att försäkringsskyddet reduceras för samtliga skador och inte endast för en grupp. Regeln bygger på tanken att försäkringsgivarens ansvar skall korrigeras så, att det blir detsamma som om riktiga uppgifter hade lämnats från början. Man får undersöka hur just denne försäkringsgivare skulle ha beslutat. Det är också denne som måste styrka att beslutet skulle ha varit ett annat. Ett problem med denna regel är att söka rekonstruera ett händelseförlopp som kanske hade varit helt annorlunda om riktig uppgift hade lämnats från början. Ett exempel är om brandfarliga varor förvaras i en brandförsäkrad byggnad. Hade försäkringsgivaren med vetskap om detta vägrat meddela försäkring, hade försäkringstagaren kanske flyttat på dem. Hade riktiga uppgifter lämnats angående tidigare sjukdomshistoria, hade försäkringsgivaren kanske bett om kompletterande utredning etc.

Tre olika situationer regleras i FAL. Om försäkringsgivaren helt skulle ha avslagit ansökan, är han fri från ansvar, 6§ 1st. Hade denne istället betingat sig en högre premie, jämkas försäkringsbeloppet proportionellt efter förhållandet mellan erlagd premie och den premie som skulle ha utgått, 6§ 2st. Eftersom jämkningen avser försäkringsbeloppet får en försäkringstagare som har överförsäkrat sin egendom, räkna denna sig till godo. För att regeln skall kunna tillämpas, måste en viss fasthet i premiesättningen förutsättas. Skulle försäkringsgivaren ha meddelat försäkring mot särskilda villkor, kan dessa tillämpas enligt 6§ 2st. Inom djurförsäkring liksom inom olycksfall- och sjukförsäkring för människor spelar denna regel en stor roll. Försäkringsgivarna undantar ofta vissa sjukdomar eller skador, när de vet att en viss sjukdom eller skada tidigare har behandlats. Till denna grupp av särskilda villkor, räknas även självriskfrågan och frågan om försäkringstidens längd. *Kausalitetsregeln* som uttrycks i 6§ 3st, gäller enligt lagen vid sjöförsäkring eller annan transportförsäkring. Försäkringsbolagen kan dock välja mellan pro-rata-regeln eller kausalitetsregeln i villkoren, men de kan inte föreskriva strängare regler för en försäkringstagare, eftersom denna paragraf är tvingande till försäkringstagarens fördel. Kausalitetsregeln kräver ett orsakssammanhang mellan skadan och den oriktigt lämnade uppgiften för att försäkringsgivaren skall vara fri från ansvar. Någon nedsättning av försäkringsbeloppet blir inte aktuellt. Om försäkringstagaren visar att den oriktigt lämnade uppgiften var utan betydelse för skadans inträffande utfaller hela försäkringsbeloppet. Om försäkringstagaren inte kan visa detta är försäkringsgivaren fri från ansvar. Bevisbördan för att orsakssammanhang inte föreligger åvilar alltså försäkringstagaren. Kausalitetsregeln är förhållandevis hård mot försäkringstagaren, speciellt vid obetydliga

förseelser. En försäkringstagare får enligt pro-rata-regeln, reducerad ersättning även om skadan som inträffat har ett kausalsamband med den oriktiga uppgiften. Om en försäkringstagare har oriktigt uppgett att en brandförsäkrad byggnad är utrustad med åskledare och byggnaden brinner p.g.a. av ett åkslag, kommer försäkringstagaren att få vidkännas en jämkning av försäkringsbeloppet enligt pro-rata-regeln. Enligt kausalitetsregeln hade denne inte fått någon ersättning alls, eftersom orsakssammanhang föreligger. Med pro-rata-regeln får försäkringstagaren i de flesta fall en nedsatt ersättning. Endast i de fall där försäkring överhuvudtaget inte skulle meddelats får försäkringstagaren ingen ersättning alls.

Ett problem med pro-rata-regeln är dock att en försäkringstagare kan försöka ta chansen att få en lägre premie genom att lämna oriktiga uppgifter. Kan uppsåtet inte styrkas, vilket i de allra flesta fallen torde vara svårt, kan denne åtminstone hoppas på reducerad ersättning. Då försäkringsgivaren har rätt att säga upp avtalet vid oriktig uppgift lämnad i god tro, torde, enligt min mening, detsamma gälla här, även om det inte är uttyckligt stadgat i avtalet. Frågan om rätten till premie när försäkringsgivaren säger upp avtalet borde lösas på samma sätt som när avtalet är ogiltigt. Skillnaden består i att försäkringstagaren endast kan betinga sig premien fram till uppsägningsdatumet. I detta fall finns inget svikligt syfte och endast den del av premien som avser förfluten tid torde kunna behållas av försäkringsgivaren. Har ett försäkringsfall inträffat och ersättning utgått om än reducerad, brukar försäkringsgivarna förbehålla sig rätten att behålla premien oavsett hur långt in på försäkringsperioden skadan inträffat.

Vid oriktig uppgift enligt 6§ tillämpar djurförsäkringsbolagen pro-rata-regeln. Det vanligaste fallet torde vara att försäkringstagaren ger oriktiga uppgifter på frågor om djurets hälsotillstånd och tidigare sjukdomshistoria. Ofta blir följden av att oriktiga uppgifter getts att försäkringsgivarens begränsar sin ansvarighet till de villkor som skulle ha gällt, om riktig upplysning lämnats och reservation påförs försäkringen. Jämkning av ersättningen är mindre vanligt. En djurförsäkring betingar ju samma premie oavsett om djuret har en tidigare skada eller inte, istället beror premien på livvärdesummans storlek. Mer sällan är premien beroende av exempelvis speciella säkerhetsföreskrifter.

8.3.6 Vårdslöst förtigande

Pro-rata-regeln används också när försäkringstagaren har underlåtit att uppge en omständighet som han insett eller bort inse vara av betydelse för bolagets bedömning av sannolikhet för försäkringsfalls inträde. Underlåtenheten måste bedömas som vårdslös för att försäkringsgivarens ansvar skall inskränkas eller bortfalla enligt 7 § FAL. Kravet på att förtigandet skall

uppfattas som vårdslöst bör enligt Schmidt¹⁴⁶ tolkas som att "förtigandet icke på grund av särskilda skäl likväl kan anses ursäktligt". Kravet på att försäkringstagaren skulle insett eller bort inse att den förtigna uppgiften var av betydelse samt att det måste tillräknas honom som vårdslöst, inskränker enligt min mening bestämmelsens räckvidd. För en privatperson är det inte alltid lätt att inse vad som är av betydelse för försäkringsgivaren. En viss hänsyn bör nog tas till personen ifråga. En näringsidkare som ofta tecknar försäkring och troligen är någorlunda väl insatt i försäkringsspörsmål torde bli strängare bedömd än en privatperson. Bedömningen av vad som kan anses vara underlåtenhet måste också utgå ifrån hur upplysningar har lämnats. Har en förtryckt ansökningshandling använts, kommer försäkringstagaren sällan att anses vara vårdslös. En försäkringstagare är sällan skyldig att upplysa om förhållanden varom någon fråga inte ställts. Även om en särskild rad upplåtits för "övriga upplysningar", får bedömningen ändå göras utifrån vad denne försäkringstagare insett eller bort inse. Underlåter denne att svara på en fråga, borde detta föranleda försäkringsgivaren att genomföra ytterligare undersökningar.¹⁴⁷ Uppgiftsskyldigheten omfattar endast kända omständigheter och någon efterforskning behöver ej göras.¹⁴⁸

För att försäkringsgivarens ansvar skall bortfalla helt torde det krävas att denne enligt sin praxis aldrig tecknar försäkring under de omständigheter som förelegat. När en exceptionell risk föreligger avstår försäkringsbolagen normalt från att meddela försäkring. Som sådan risk ses bland annat, beroende på bolag, högräktigt djur, hingst som skall kastreras, djur med vaga symptom som det inte går att reservera sig mot, etc. Enligt min mening, bör försäkringsbolagen alltid ställa direkta frågor om de omständigheter som är av betydelse. För en förstagångs hund- eller hästägare kan det vara svårt att inse vad som är av betydelse. Varken dräktighet eller en förestående kastration är en sjukdom, komplikationer räknas enligt praxis som olycksfall, och försäkringstagaren kanske inte ens är medveten om risken för komplikationer. Försäkringstagaren har bevisbördan för att han inte bort inse att omständigheten var av betydelse för bolaget. Försäkringsgivaren har att visa att en viss omständighet var av betydelse och att detta var känt av försäkringstagaren.¹⁴⁹ Bolaget anses dock ha fullgjort sin skyldighet om det kan visa att frågeformuläret upptar omständigheten i fråga.

¹⁴⁶Schmidt, a.a. sid 54.

¹⁴⁷Schmidt, a.a. sid 52.

¹⁴⁸SOU 1925:21 sid 77, Hellner, a.a. sid 157f och Schmidt, a.a. sid 50.

¹⁴⁹Hellner, a.a. sid 158, Hult, a.a. sid 51 och Schmidt, a.a. sid 49.

8.4 Fareökning

8.4.1 8.4.1. Allmänt om fareökning

Försäkringsgivaren fattar sitt beslut om att meddela försäkring och premiens storlek på grundval av uppgifterna som lämnats vid avtalets ingående. Förändrade förhållanden kan medföra att försäkringen inte längre motsvarar de faktiska omständigheterna under vilka försäkringen meddelades, och en försäkringsgivare skall inte behöva stå risken för detta i alla situationer. Enligt doktrinen¹⁵⁰ bör förändringar ha vissa kännetecken för att reglerna om fareökning skall vara tillämpbara. Enligt 45 § FAL måste förändringen ha inträffat efter slutandet av försäkringsavtalet. *Första kriteriet* anger därigenom skiljelinjen mellan fareökningsreglerna och försäkringstagarens upplysningsplikt vid avtalets slutande.¹⁵¹

Som ett *andra kriterium* måste förändringen avse ett förhållande som omnämns i försäkringsbrevet eller uppgivits när försäkringen tecknades. Upplysningsplikten verkar i detta hänseende som en signal gentemot försäkringstagaren att detta är en omständighet som försäkringsgivaren anser vara viktig. Försäkringstagaren får därigenom sin uppmärksamhet riktad på förhållanden som ofta ligger till grund för risk- och premiebedömning.¹⁵²

I det *tredje kriteriet* skiljer man mellan subjektiv och objektiv fareökning. Den subjektiva fareökningen, som innebär att förändringen tillkommit åtminstone med försäkringstagarens samtycke, anknyter till kriterium nr. 2. Då en omständighet har intagits i försäkringsbrevet eller upplysts vid avtalets ingående bör detta varna försäkringstagaren att försäkringsgivaren fäster stor vikt vid just detta och kanske inte vill eller kommer att vara bunden vid avtalet om den förstnämnde vidtar förändringar. Försäkringstagaren kan rätta sitt handlande därefter och antingen avstå eller meddela bolaget om att han ämnar företa en förändring. Försäkringsgivaren får då en möjlighet att, om nödvändigt, justera premien och/ eller försäkringsvillkoren.

Objektiv fareökning föreligger när förändringen inte föranletts av försäkringstagaren. Även den objektiva fareökningen anknyter till förhållanden som omnämns i försäkringsbrevet eller uppgivits vid avtalsslutet. I denna situation har försäkringstagaren ofta ingen möjlighet att påverka händelseförloppet då förändringen ligger utanför hans kontroll. Ett exempel är då en försäkringstagare brandförsäkrar sitt hus och vid tecknandet uppger att inga andra hus eller fabriker finns i närheten. Om området senare blir bebyggt har faran ökat. Lagtexten begär inte att en försäkringstagare aktivt skall försöka motverka en sådan förändring, däremot måste han meddela bolaget när förändringen kommit till hans kännedom. Sker inte detta utan skäl

¹⁵⁰Hult, a.a. sid 122ff, Schmidt, a.a. sid 62ff och Hellner, a.a. sid 168f.

¹⁵¹Grundt, a.a. sid 240.

¹⁵²Schmidt, a.a. sid 62.

anledning inträder påföljden.¹⁵³ Det har framförts i doktrinen att ett visst utrymme för god tro bör finnas i dessa situationer. Bedömningen huruvida en objektiv fareökning som inte meddelats bolaget skall inverka på bolagets ansvar är till viss del beroende av om försäkringstagare bort känna till fareökningen. Likaså anses ett visst utrymme för ursäktliga misstag kunna finnas. Försäkringstagaren har kanske uppmärksammat förändringen men inte trots att den var viktig.

Har försäkringsgivaren fått besked om ändrade förhållanden måste denne agera och utan oskäligt uppehåll i sin tur meddela försäkringstagaren hur bolaget ställer sig till förändringen. Reagerar inte bolaget inom skälig tid kan fareökningen inte längre åberopas mot försäkringstagaren.¹⁵⁴

Det *fyärde kriteriet* är att en förändring inte får vara sådan att bolaget hade kunnat eller bort kunna ha förutse den. Vissa förändringar måste försäkringsgivaren ta i beräkning. Enligt förarbetena är exempel på sådana fareökningar något " som tidens gång eller naturens ordning för med sig ".¹⁵⁵ Som exempel nämns att det försäkrade föremålet mot slutet av försäkringstiden inte har samma motståndskraft genom ålder och bruk som det hade i början av försäkringstiden. Inom djurförsäkringsbranschen har man löst detta problem genom att högsta ersättningen vid veterinärvårdsförsäkring sjunker när djuret har uppnått en viss ålder.¹⁵⁶ Samma sak sker med livvärdeersättningen. Från och med en viss ålder börjar denna att sjunka för att några år senare helt upphöra.¹⁵⁷ Veterinärvårdsförsäkringen kan man dock behålla under djurets hela livslängd.

Det anses att ett försäkringsbolag bör kunna förutse en förändring om försäkringstagaren redan vid avtalets slutande uppger att förhållandena kommer att ändras. Då behöver inte försäkringstagaren kontakta bolaget när förändringen så att säga är fullbordad.¹⁵⁸ Både den subjektiva och den objektiva fareökningen omfattas av detta resonemang. En försäkringstagare som planerar en "fareökning" och uppger detta vid avtalsslutet, har rätt att genomföra dessa förändringar utan att försäkringsavtalet påverkas. På samma sätt har en försäkringstagare inte någon rapporteringsplikt om en fareökning som han varskott om redan vid avtalsslutet. En fastighetsägare, uppger t.e.x. att det inte finns någon eldfarlig inrättning i närheten av hans brandförsäkrade hus, men att en fabrik kommer att uppföras inom kort. Försäkringsgivaren måste då anses ha tagit i beräkning att fabriken efter en tid kommer att vara färdigbyggd och igångsatt.

¹⁵³46 § FAL

¹⁵⁴48 § FAL

¹⁵⁵SOU 1925:21 sid. 131.

¹⁵⁶Häst vid 20 års ålder, hund vid sju års ålder och katt vid åtta års ålder.

¹⁵⁷Häst börjar att sjunka vid 17 års ålder för att helt upphöra vid 24 respektive 26 års ålder. Hund och katt börjar att sjunka vid åtta års ålder för att helt upphöra vid 10 års ålder. Bolagens praxis är olika och vid vilken ålder livvärdeförsäkringen börjar att sjunka och när den helt upphör är lite olika.

¹⁵⁸Schmidt, a.a. sid 68.

Som *femte* och sista kriterium måste förändringen medföra att försäkringsfallets inträde bedöms som mera sannolikt än tidigare. Förändringar som inte har någon som helst inverkan på faran för att ett försäkringsfall skall inträffa eller på skadans omfattning avses inte med reglerna om fareökning.¹⁵⁹ Är risken för ett skadefall inträffande lika hög eller låg efter en förändring föreligger ingen fareökning.¹⁶⁰ En vidare begränsning är de fall då ändringen återställts eller faran i annat fall upphört att vara av betydelse.¹⁶¹ Av detta följer att en förändring måste ha en viss varaktighet för att räknas som en fareökning.¹⁶²

8.4.2 Fareökningsreglerna och djurförsäkringar

Till viss del är det oklart vad som kan anses vara fareökning beträffande djurförsäkringar. I försäkringsbrevens uppges endast ras och livvärdeförsäkringsbelopp samt upplysning om självrisk vid veterinärvårdsersättning. Något bolag anger även användningssätt för djuret. Vid tecknandet måste försäkringstagaren ange vad djuret används till eller är tänkt att användas till, eventuella tidigare sjukdomar och skador, vaccineringar, utbildningsnivå och i förekommande fall inköpspris och säljare. De flesta av dessa upplysningar ges till ledning för att kunna göra en korrekt värdering av djuret och om någon reservation skall göras för att begränsa försäkringsgivarens ansvar för skador och sjukdomar som tidigare har funnits och som kan tänkas ge men i framtiden. Det enda som skulle kunna fylla kriterierna för fareökning är upplysningar om vad djuret skall användas till. Om en försäkringstagare börjar att träna och tävla med sitt djur ökar detta enligt statistiken visserligen risken för skada men det är inte någon onaturlig användning av ett djur och är något som försäkringsbolagen bör räkna med.¹⁶³ Varken premie eller villkor är direkt avhängiga av användningssättet. Premien fastställs med ledning av ras och livvärdebelopp och villkoren är desamma för alla kategorier inom samma försäkring. Visserligen görs ett antagande att de djur som är högt livvärdeförsäkrade används till tävling där skaderisken är högre och därför ökar premien progressivt ju högre livvärde som tecknas. Även om användningsområdet blir något helt annat än vad som först varit aktuellt torde en ändring enligt min mening inte vara en oväntad fareökning utan något som bolagen måste räkna med.¹⁶⁴ Enligt bolagens praxis är ändrad användning normalt ingen fareökning. I

¹⁵⁹SOU 1925:21 sid 131.

¹⁶⁰Schmidt, a.a. sid 62.

¹⁶¹49 § FAL. I detta fall måste man skilja mellan att fareläget återförts till sin ursprungliga nivå och där förhållanden har återgått till de normala. Både Hult och Hellner för fram det exemplet att då ett kreatur som förts till en annan plats där smittsam sjukdom har utbrutit inte kan anses ha återställts till det ursprungliga fareläget då det kommer hem igen. Fareökningen består tills att inkubationstiden har gått ut och det går att fastställa om djuret smittats eller ej. Hult, a.a. sid 129 och Hellner, a.a. sid 171.

¹⁶²Hellner, a.a. sid 169.

¹⁶³Detta kan gälla en promenadryttare som börjar att tävla fälttävlan men även en hundägare som tränar och tävlar sin hund i agility.

¹⁶⁴se dock Schmidt, a.a. sid 64 och Grundt sid 457. Det avgörande bör dock vara på vilka grunder premieberäkningen vilar. Idag är bolagens praxis en annan.

de fall då försäkringsgivarna anser att en reell farerisk i användningsområdet föreligger begränsar man sin ansvarighet genom villkoren. Trav- och galopphästar i träning eller tävling kan inte försäkras i en fullständig hästförsäkring med veterinärvård, s.k. A1 försäkring. De är direkt undantagna i villkoren. Före och efter sin aktiva tid som tävlingshästar på trav- eller galoppbana kan denna kategori vara försäkrad enligt ovanstående men så snart de sätts i träning eller tävling är de undantagna från det normala försäkringsansvaret. Istället får ägarna till dessa djur teckna en mindre omfattande försäkring eller en försäkring som är speciellt framtagen för denna grupp. Dock är många bolag villiga att idag teckna fullständig försäkring för en polohäst som också har en hög skadestatistik. Men om hästpolo blir en populär sport kan man tänka sig att även dessa hästar blir föremål för samma begränsning av ansvaret som andra hästar med hög skaderisk. Idag är det ett krav i de flesta försäkringsformer att vissa vaccinationer skall utföras enligt rekommendation av veterinär. Det gäller stelkramp för häst, parvovirus och valpsjuka för hund samt kattpest för katt. Dessa sjukdomar är direkt undantagna från ersättning om inte vaccination gjorts enligt veterinärs rekommendation. Bolagen kräver fullgott vaccinationsskydd mot de sjukdomar som i de flertalet fall leder till döden utan vaccination och har dessutom direkt undantagit ersättningsskyldighet då en djurägare har slarvat eller struntat i att revaccinera sitt djur. Därför torde det enligt min mening inte vara någon fareökning om en djurägare slutar att vaccinera mot andra sjukdomar vars vaccin inte alltid hjälper.¹⁶⁵

I vissa fall stadgar bolaget att djuret måste befinna sig på den uppgivna adressen. Flyttas djuret kan det komma att anses vara en fareökning. Grunden för detta stadgande anses vara att om en djurägare flyttar sin häst till ett stall där risken för skada ökas skall bolaget undgå ansvar för försäkringsfall. Enligt doktrinen¹⁶⁶ är en sådan klausul giltig. Enligt min mening kan detta ifrågasättas. Djurägarna uppger sällan eller aldrig vid försäkringsavtalets ingående var hästen finns uppstallad. Bolagen har inget intresse av dessa uppgifter eftersom de inte känner till stallägaren och kan göra en bedömning av dennes egenskaper och i vilket skick stallet hålls. Försäkringsgivarna kan inte heller ta för givet att hästarna är uppstallade på den adress som försäkringstagaren anger som bostadsadress. Idag har det stora flertalet av hästägarna sina djur uppstallade på annan plats än hemadressen. Det är också förhållandevis vanligt att stallbyten görs. Många olika saker ligger till grund för detta, ökade kostnader, längre resväg om försäkringstagaren bytt bostad etc. Därför är en sådan klausul enligt min mening inte giltig redan på grund av de formella förutsättningarna. För försäkringsbolaget torde det vara bättre

¹⁶⁵De vanligaste vaccinerna för häst är influensavaccin mot A2 influensa och abortvirusvaccin. Den förra vaccinationstypen krävs för att hästen skall få delta i tävling. Trots detta krav på alla tävlingshästar bryter det emellanåt ut epidemier där även hästar med fullgott vaccinationsskydd drabbas. Abortvirusvaccin är ett vaccin med mycket kort immunitet på endast några månader därför är det svårt att uppnå fullgott skydd.

¹⁶⁶se Hellner, a.a. sid 169 och sid 87. Är inte en förflyttning att anse som fareökning enligt villkoren kan försäkringsgivaren fransäga sig sitt ansvar då egendomen flyttas från den uppgivna platsen. Schmidt, a.a. sid 95f anser att förflyttning av försäkrad egendom skall underkastas 83 § FAL analogvis och försäkringsgivarens ansvar skall upphöra. Även förarbetena verkar ha som utgångspunkt att i tveksamma fall skall angivandet av försäkringsstället bestämma försäkringsgivarens ansvar. SOU 1925:21 sid 131 f och sid 182.

att hänföra stallbyten till regler om säkerhetsföreskrifter om man vill förebygga att djuren stallas upp i en alltför dålig byggnad. Som säkerhetsföreskrifter gäller de lagar och föreskrifter som myndigheter utfärdar och i dessa ingår rätt detaljerade föreskrifter om hur stallar skall vara byggda och inredda.

Hundar och katter befinner sig oftast på den av försäkringstagaren och ägaren uppgivna adressen. För dessa djur kan därför en kollision uppstå mellan de regler som tillåter att ett djur lejes ut för kortare tid och fareökningsreglerna. Väljer djurägaren att inackordera sin hund någonstans där försäkringsbolaget anser att fareökning föreligger kan bolagets ansvar upphöra.

Påföljden vid en fareökning är att försäkringsgivaren kan begränsa sitt ansvar enligt pro-rata-regeln eller kausalitetsregeln. Påföljden inträder direkt vid subjektiv fareökning, vid objektiv endast då försäkringstagaren utan giltig anledning underlåter att meddela bolaget. Inom doktrinen¹⁶⁷ är meningarna delade om en försäkringsgivare kan använda sig av pro-rata-regeln på vissa fareökningsklausuler och kausalitetsregeln på andra. Förarbetena anger dock att det är fullt tillåtet att använda sig av de olika reglerna vid olika fareökningar men de får inte kumuleras.¹⁶⁸ Reglerna om påföljden vid fareökning är tvingande enligt 50 § FAL och andra påföljder får inte göras gällande förutom att avtalet kan sägas upp att upphöra efter 14 dagar, 47 § FAL. Försäkringsgivaren måste agera när en fareökning har kommit till hans kännedom. Förhåller han sig passiv kan han inte undandra sig sitt ansvar enligt 48 § FAL.

8.5 Försäkringstagaren framkallar försäkringsfallet

Under vissa omständigheter är försäkringsgivaren inte förpliktad att utbetala ersättning på grund av en skada trots att gällande försäkring finns och skadan enligt försäkringsvillkoren är ersättningsbar. 18 § FAL stadgar att försäkringsgivaren är fri från ansvar när försäkringstagaren uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet framkallar försäkringsfallet. Från lagstiftarens sida har främst två synpunkter gjort sig gällande.¹⁶⁹ Trygghet för försäkringstagaren så att han kan få ersättning i de fall en skada har inträffat står i ett motsatsförhållande till preventionssynpunkten som vilar på den tanken att en försäkringstagare inte skall kunna få ersättning då denne förstör sin egendom. Ur samhällets intresse skulle det vara olämpligt med ett sådant förfarande, dels eftersom premierna troligen hade blivit alltför höga och dels eftersom incitamentet till att vara aktsam om andras liv eller egendom hade försvagats. Det sistnämnda argumentet gäller endast ansvarsförsäkringar, inte sakförsäkringar. Men ur samhällelig synpunkt är det inte heller önskvärt att personer handskas vårdslöst med sina egna tillhörigheter.

¹⁶⁷Hellner, a.a. sid 173 och Hult, a.a. sid 129f.

¹⁶⁸SOU 1925:21 sid 138.

¹⁶⁹SOU 1925:21 sid 91ff.

Att försäkringstagaren har framkallat skadan innebär att det måste föreligga orsakssammanhang. Om det uppsåtliga eller grovt vårdslösa handlandet inte orsakat skadan kan en försäkringsgivare inte använda sig av denna ansvarsbegränsning.¹⁷⁰ Inte heller om skadan ej är en adekvat följd av handlandet står denna möjlighet till buds.¹⁷¹ Kravet på adekvans innebär att skadan skall vara en förutsebar konsekvens av försäkringstagarens handlande. Den speciella adekvansbedömningen som diskuterades under avsnitt 7.1.3. är inte relevant när försäkringstagaren har framkallat försäkringsfallet. Adekvansbedömningen har här samma preventiva hänsyn som i skadeståndsrätten och bör bestämmas på samma sätt.¹⁷² Förutsebarheten bedöms efter vad en fackman vid en efterhandsbedömning skulle anse vara förutsebara skador.¹⁷³

8.5.1 Subjektiva rekvisit

Uppsåt att framkalla försäkringsfallet inbegriper olika begrepp av uppsåt. I de fall en försäkringstagare har ett direkt uppsåt att framkalla försäkringsfallet är lagrummet direkt tillämpligt. Om en försäkringstagare däremot har haft för avsikt att förstöra eller skada endast en del av sin egendom och skadan sprids till mer egendom måste en bedömning göras om uppsåtet även omfattade den övriga egendomen som förstörts. Framkallar exempelvis en försäkringstagare brand i ett stall för att kunna erhålla försäkringsersättning för byggnaden, och elden sprider sig så snabbt att denne inte hinner få ut djuren, måste en bedömning göras om hans uppsåt även täcker de döda eller skadade djuren eller endast den nedbrunna byggnaden. I normalfallet skulle dock detta enligt doktrinen¹⁷⁴ bedömas som grov vårdslöshet.

Framkallar försäkringstagaren försäkringsfallet utan att uppsåt föreligger måste en prövning göras om grov vårdslöshet föreligger. Enligt en uppfattning inom doktrinen står grov vårdslöshet nära uppsåt och avser i huvudsak sådana fall där uppsåt föreligger men inte går att bevisa. Detta borde då enligt Hellner¹⁷⁵ leda till att grov vårdslöshet inte föreligger i fall där skadevällaren utsatt sig själv för risker eller inte haft något att vinna genom skadan. En annan uppfattning är att grov oaktsamhet föreligger vid åsidosättande av den grad av aktsamhet som även vårdslösa personer brukar iaktta. Inom vissa områden kan det kanske vara lätt att fastställa sedvanlig aktsamhet, inom andra är det enligt min mening betydligt svårare. Det är svårt att hitta något slags standard för vad som är normal vårdslöshet. Ett handlingssätt kan av olika personer uppfattas som allt från normalt till grovt vårdslöst, beroende på en subjektiv

¹⁷⁰Hellner, a.a. sid 183.

¹⁷¹Schmidt, a.a. sid 125 och Hellner, a.a. sid 183 samt Grundt, a.a. sid 285f.

¹⁷²Schmidt, a.a. sid 125f.

¹⁷³Hellner, "Skadeståndsrätt", sid 167.

¹⁷⁴Hellner, "Försäkringsrätt", sid 183.

¹⁷⁵Hellner, "Försäkringsgivarens Regressrätt", sid 58.

uppfattning. Inte heller kan man använda sig av en normalt aktsam person och försöka se hur denne skulle agerat vid oaktsamhet. Ett handlingssätt som är någorlunda vanligt kan då ju inte betraktas som grovt vårdslöst. I tidiga rättsfall¹⁷⁶ har man bedömt grov vårdslöshet mycket mildt gentemot försäkringstagaren och detta synsätt verkar inte ha ändrats nämnvärt. I NJA 1962 sid 281 hade den berusade försäkringstagaren innan han gick till sängs släckt en cigarett mot en dörr utan att kontrollera att glöden var släckt. Senare vaknade han av att dörren och sängkläderna brann. Efter att han försökt släcka branden med vatten lades alla sängkläderna i en hög på golvet. Försäkringstagaren lämnade därefter bostaden efter att ha hängt ett draperi framför dörren och öppnat ett fönster. Branden blossade upp igen och förstörde nu stora delar av bostaden. Högsta Domstolen bedömde detta som grov vårdslöshet som försäkringsgivaren inte skulle behöva ansvara för. Det avgörande verkar ha varit att försäkringstagaren upprepade gånger varit grovt vårdslös. I NJA 1965 sid 244 ansågs det inte vara grovt vårdslöst att förvara värdesaker till ett högt belopp i en resväska som inte var handbagage vid en flygtur. Den slutsats som jag anser att man kan dra är att trygghetssynpunkten har fått en framträdande roll vid bedömningen om grov vårdslöshet föreligger. Någon egentlig definition av grov oaktsamhet inom försäkringsrätten har inte gjorts utan domstolarna verkar i stor utsträckning se till den enskildes behov av trygghet och låter försäkringskollektivet stå faran.

Vårdslöshet som inte är grov påverkar alltså inte försäkringsgivarens ansvar, vilket också stadgas i 20§ FAL. Även om försäkringstagaren har orsakat skadan, är bolaget ersättnings-skyldigt. Förutsättningarna är dock att giltig försäkring föreligger och att skadan täcks av försäkringen. 18-20 §§ FAL är visserligen dispositiva och försäkringsgivaren kan föreskriva ansvarsfrihet även vid vårdslöshet som inte är grov vid sakförsäkring. Inom doktrinen anses det dock vara tveksamt om ett bolag kan förbehålla sig rätten att vara fritt från ansvar om handlingen som utlöst försäkringsfallet inte ens varit vårdslös eller i de fall det vårdslösa förfarandet inte orsakat skadan.¹⁷⁷

Djurförsäkringsbolagen begränsar regelmässigt sitt ansvar vid uppsåt och grov vårdslöshet. På grund av sakens natur begränsas ansvaret också i de fall då vanvård eller djurplågeri har förekommit. Detta gäller inte bara försäkringstagaren utan även den som han har satt i sitt ställe, sambo och sammanlevande äkta make. Det förhållandet att en ansvarsbegränsning för vanvård och djurplågeri stadgas kan leda till att någon bedömning om grov vårdslöshet har framkallat försäkringsfallet inte görs. Endast det faktum att djuret är vanvårdat eller att djurplågeri har förekommit begränsar försäkringsgivarens ansvar vid skadefall. I de flesta fall kan man nog förutsätta att försäkringsfallet är en direkt följd av försäkringstagarens agerande men även här bör en bedömning ske om adekvat kausalitet föreligger. För att bedöma om

¹⁷⁶se bl.a. NJA 1942 sid 11.

¹⁷⁷Hellner, "Försäkringsrätt", sid 185 och Schmidt, a.a. sid 106 not 1.

vanvård eller djurplågeri föreligger, torde ledning få hämtas ur BrB 16:13 och djurskyddslagen (SFS 1988:534).

Försäkringsgivaren har bevisbördan för att uppsåt föreligger och beviskraven är desamma som i civilmål i allmänhet.¹⁷⁸ Styrker denne uppsåt övergår bevisbördan på försäkringstagaren som har att visa att kausalsamband inte föreligger. Då det är relativt svårt att visa att uppsåt föreligger och genom den förhållandevis milda bedömning som domstolarna gjort beträffande grov vårdslöshet, kommer försäkringsgivaren att i flertalet fall tvingas ersätta skadefall som orsakats av försäkringsgivaren. Uppsåt anses dock föreligga om en försäkringstagare begår självmord och tar med sig sitt djur i döden. I de fall en försäkringstagare begår självmord till exempel genom att hoppa från en hög höjd med sitt djur i famnen avvisas dödsboets ersättningskrav på den grund att uppsåtligt framkallande av försäkringsfallet föreligger. Detta förfarande har kritiserats inom doktrinen¹⁷⁹ eftersom man anser att identifikation sker med ett dödsbo som inte har samtyckt till skadan och eventuellt inte ens har ekonomisk gemenskap med den avlidne. I slutändan blir det dessutom arvtagarna som drabbas. Mot detta kan man enligt min mening invända, att skulle försäkringsbolaget ersätta ett försäkringsfall under dessa omständigheter bara för att de "oskyldiga" arvtagarna drabbas, skulle de hamna i en bättre ställning än försäkringstagaren om han skulle överleva sitt självmordsförsök.

Det anses enligt bolagens praxis inte vara grovt vårdslöst att en försäkringstagare kastar kopplet på sin hund och skadar den. Ej heller att hunden binds med för kort lina så att risk för strypning föreligger. I detta fall hade försäkringstagaren bundit hunden i bagageutrymmet i en bil och lämnat bakluckan öppen. När hon kom tillbaka hittades hunden död hängande utanför. Den hade försökt att hoppa ut men då den hade strypkoppel och var för kort bunden ströps hunden. Grov vårdslöshet skulle eventuellt kunna föreligga om försäkringstagaren binder hunden i bilens dragkrok och glömmer att koppla loss den innan han kör iväg. Men även ett sådant fall har försäkringsgivarna tvingats ersätta då olika omständigheter har gjort att grov vårdslöshet inte förelåg. Hunden hade krupit in under bilen och en annan familjemedlem körde iväg utan att uppmärksamma den. Även om en försäkringstagare förvarar råttgift eller kemikalier inom räckhåll för djur torde möjligheterna vara begränsade att hävda att grov vårdslöshet föreligger. Det finns en mängd olika situationer där ett djur kan komma i kontakt med råttgift även om det förvaras på ett betryggande sätt. Djur, som lämnas i bilar eller släpvagnar på sommaren och avlider eller blir sjuka, har försäkringsgivarna emellanåt också tvingats att ersätta. Även i dessa fall förelåg olika omständigheter som gjorde att handlandet inte bedömdes som grov vårdslöshet. För att försäkringsgivaren skall undgå ansvar bör denne direkt undanta sådana händelser från sitt ansvar. Genom att det då stadgas i villkoren uppnår denne förhoppningsvis även att djurägarna är mer aktsamma om sina djur. I dessa fall får

¹⁷⁸NJA 1990 sid 93 som visserligen dömdes efter 32 § KFL men, som enligt min mening även torde vara relevant för försäkringar som hamnar under FAL:s regler.

¹⁷⁹Lindell-Frantz, "Nedsättning av försäkringsersättning", sid 263.

preventionssynpunkten dessutom en extra dimension att ett sådant villkor kan förhindra onödigt lidande hos djuren.

Vårdslöshet föreligger aldrig då försäkringstagaren handlat på inrådan av veterinär. Någon objektiv bedömning om försäkringstagaren insett eller bort inse att veterinärens uttalande inte var korrekt görs inte. Försäkringstagaren har i allmänhet inte sådan kunskap om veterinärmedicin att denne kan ifrågasätta veterinärens behandling eller råd.

I 19 § FAL anges att 18 § inte är tillämplig om den som framkallat försäkringsfallet är under 15 år eller lider av allvarlig psykisk störning enligt BrB 30:6. I båda dessa fallen måste försäkringsbolaget ersätta skada även om den framkallats uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet om inte bolaget uttryckligen har begränsat sitt ansvar till att ej omfatta denna kategori av personer. I samma paragraf skyddas också en försäkringstagare som företagit någon form av nödhandling för att förhindra att skada åsamkas en person eller egendom. Kan åtgärden anses vara försvarlig är försäkringsbolaget inte befriat från ansvar. Enligt min mening måste bedömningen göras på samma sätt som när någon befrias från straffansvar eller skadeståndsansvar på grund av en nödhandling. Gäller det att rädda en människa kan troligen varje handling ses som försvarlig. Vill försäkringstagaren rädda egendom bör dock den egendom som räddas vara betydligt mer värd än den som åsamkas skada eller uppoftas. I doktrinen¹⁸⁰ framkommer liknande tankar. En svårare bedömning är om oförsäkrad egendom kan och skall ersättas, om den har uppoftats för att rädda försäkrad egendom. Ett visst stöd för att så är fallet kan hittas i 53 § FAL. Enligt 52 § FAL skall försäkringstagaren försöka avvärja skada som är nära förestående. Likaså åligger det honom att minimera skadans omfattning när försäkringsfall har inträffat. Har denne därigenom gjort en förlust eller uppoftning skall försäkringsgivaren ersätta denna kostnad även om försäkringsbeloppet överskrids. 53 § gäller dock inte kreatursförsäkringar. En tänkbar situation är att vid eldsvåda oförsäkrad egendom används för att släcka elden. I denna situationen har försäkringstagaren uppoftat egendom för att begränsa skadan på försäkrad egendom. Även underlåtenhet att rädda oförsäkrad egendom för att begränsa skadan på försäkrad dito torde ingå bland denna grupp av åtgärder.

8.6 Säkerhetsföreskrifter

För att försöka hålla risken för försäkringsfall under kontroll utfärdar bolagen vanligen säkerhetsföreskrifter. De kan vara av olika art men syftar till att minimera risken för skada på försäkrad egendom. Åsidosätter försäkringstagaren säkerhetsföreskrifterna blir påföljden, att

¹⁸⁰Hellner, a.a. sid 189. och fler

endast den skada ersätts som skulle ha inträffat även om säkerhetsföreskrifterna hade följts.¹⁸¹ Kan försäkringstagaren visa att det inte hade någon betydelse för försäkringsfallets inträffande eller skadans omfattning att en säkerhetsföreskrift inte följts är bolaget pliktigt att ersätta skadan. Likaså måste försäkringsgivaren ersätta ett försäkringsfall, där försäkrings-tagaren kan visa att han inte kan lastas för att en säkerhetsföreskrift åsidosatts och därmed skada uppkommit. En arbetstagare bryter exempelvis olovligen mot en säkerhetsföreskrift. Försäkringstagaren skall då visa att det "antagas må" att överträdelsen inte hade någon betydelse för försäkringsfallets inträffande. Lagtexten antyder att beviskravet är lägre i detta fall än då försäkringstagaren skall visa att överträdelsen inte kan läggas honom till last. Misstänker bolaget att försäkringstagaren även i framtiden kommer att åsidosätta säkerhetsföreskrifter, kan bolaget säga upp avtalet att upphöra efter 14 dagar. Rätten att säga upp avtalet inbegriper de fall där försäkringstagaren inte kan lastas för det inträffade och de fall där skadan inte hade samband med åsidosättandet, med andra ord då försäkringsgivaren är ansvarig.¹⁸²

Varken lag eller förarbeten nämner något om när och hur en försäkringsgivare skall meddela att denne vill vara fri från ansvarighet. Hellner¹⁸³ menar att bolaget måste ta ställning inom rimlig tid, särskilt om en uppsägning av avtalet är aktuellt. I många fall torde försäkringsgivaren inte få reda på att ett åsidosättande av säkerhetsföreskrifterna förrän ett försäkringsfall faktiskt har inträffat. Enligt min mening är det då reglerna om tiden för fullgörande av försäkringstagarens betalningsskyldighet som skall användas, FAL 24 §. Bolagets ställningstagande till att ersätta skadan och eventuell uppsägning av avtalet borde ske under den tid som står till förfogande att reglera skadan.

Säkerhetsföreskrifter är viktiga. De flesta bolag skulle inte försäkra egendom ens mot högre premie om de inte var säkra på att föreskrifterna följdes. Normalt finns de intagna i försäkringsvillkoren under rubriken säkerhetsföreskrifter och är då lätta att identifiera. Det kan dock finnas andra klausuler som också bör hänföras till denna grupp. En klausul som syftar till att underlätta en uppskattning av en skadas omfattning, värdering av skadad egendom etc, ses inte som en säkerhetsföreskrift.¹⁸⁴ Säkerhetsföreskrifter skall förebygga eller begränsa skada, inte underlätta skadereglering eller försöka förhindra att egendom används på ett olovligt sätt.

8.6.1 Säkerhetsföreskrifter och subjektiv fareökning

Subjektiv fareökning och åsidosättande av säkerhetsföreskrift står varandra i väldigt nära. En och samma handling kan ibland rubriceras både som fareökning tillkommen med

¹⁸¹51 § FAL

¹⁸²SOU 1925:21 sid 140.

¹⁸³Hellner, a.a. sid 177.

¹⁸⁴Hellner, a.a. sid 176.

försäkringstagarens vilja och ett åsidosättande av säkerhetsföreskrift. Inom doktrinen är meningarna delade huruvida en försäkringsgivare får hävda både fareökning och överträdelse av säkerhetsföreskrift. De som förespråkar att så får ske verkar ha en pragmatisk inställning till bolagens sätt att arbeta.¹⁸⁵ Grundt menar att det faktum att en klausul i försäkringsbrevet, som påbjuder ett visst handlande för att begränsa eller förebygga skada, inte kan medföra att bolaget mister sin rätt att hävda fareökning när villkoret tar sikte på ett förhållande som påverkar risken.¹⁸⁶ De som hävdar motsatsen har försäkringstagarens skydd som utgångspunkt.¹⁸⁷ I det fall en klausul saknar anknytning till ett speciellt faktum som uppmärksammas vid avtalsslutet är försäkringsvillkoret en säkerhetsföreskrift. Anger försäkringsgivaren att en klausul skall ses som säkerhetsföreskrift kan han inte hävda fareökning även om klausulen tar sikte på ett speciellt faktum som uppmärksammas vid avtalsslutet, eftersom följderna av en valfrihet för bolaget skulle få icke godtagbara konsekvenser.¹⁸⁸ Kan en försäkringsgivare fritt välja hur en handling eller underlåtenhet skall klassificeras kan denne kumulera påföljderna för de olika lagrummen och en försäkringstagare får då svårt att hävda sin rätt. Skyddet som lagstiftaren åsyftat med de tvingande reglerna skulle urholkas. Ur försäkringstagarens synvinkel är det därför viktigt att skiljelinjen mellan dessa olika lagrum är helt klar.

8.6.2 Myndigheters föreskrifter

Inom djurförsäkringen stadgar bolagen att de av myndighet fastställda författningar och föreskrifter vars syfte är att begränsa eller förebygga skada på djur skall gälla som försäkringsvillkor. Främst åsyftas djurskyddslagen och de föreskrifter som Jordbruksverket med stöd av lagen får utfärda.¹⁸⁹ Det innebär bland annat att en djurägare som har sin häst uppstallad i ett stall som inte motsvarar dessa föreskrifter inte kommer att få någon ersättning om det inträffar en skada som har samband med den undermåliga stallinredningen. Beror skadan t.ex. på att gallret mellan boxarna var för glest och hästen därigenom fastnade och skadade sig kommer försäkringsgivaren enligt bolagens praxis att hävda ansvarsfrihet.

¹⁸⁵Grundt, a.a. sid 263 f och Bentzon, a.a. sid 243.

¹⁸⁶Grundt, a.a. sid 264.

¹⁸⁷Hellner, a.a. sid 177 f och Schmidt, a.a. sid 182 ff.

¹⁸⁸Schmidt, a.a. sid 184.

¹⁸⁹Dessa föreskrifter anger i detalj hur stallmiljön skall vara utformad, exempelvis hur galler mellan boxarna skall vara anbringat, men även hur djur skall ha tillgång till vatten. SJVS 1993:129 om djurhållning inom lantbruket med tillägg eller SJVS 1995:24 L 102 om uppfödning och försäljning av hundar och katter är exempel på sådana föreskrifter.

8.6.3 Plikt att tillkalla veterinär

Försäkringstagaren har även vissa plikter då ett djur är sjukt eller skadat. Av lagen och förarbetena¹⁹⁰ kan man få uppfattningen att plikten att uppsöka veterinär vid skadefall och att följa veterinärs råd tillhör räddningsplikten.¹⁹¹ Bolagen anser emellertid att dessa åligganden tillhör säkerhetsföreskrifterna, vilket också antogs i NJA 1951 sid 68.¹⁹² Fördelen ur försäkringsbolagets synpunkt med att klassificera en föreskrift som säkerhetsföreskrift istället för räddningsplikt är att försummelse av räddningsplikt befriar försäkringsgivaren från ansvar endast i de fall försäkringstagaren uppsåtligt eller grovt vårdslöst åsidosatt plikten. Åsidosättande av säkerhetsföreskrift har inte något sådant krav, utan försummelse räcker. I de allmänna villkoren stadgas att veterinär skall tillkallas eller rådfrågas då djuret visar slöhet eller avmagring, utom i fall där veterinären uttryckligen förklarar att det är onödigt att uppsöka honom. När ett djur insjuknat eller avlidit och man senare kan fastställa att skadan kunde undvikits eller begränsats om veterinär uppsökts i tid, kan det ändå bedömas som ursäktligt i vissa fall. I de fall där det är svårt för en lekman att avgöra om ett djur är på väg att insjukna eller andra omständigheter påverkar allmäntillståndet, bedömer försäkrings-givarna det ofta som ursäktliga misstag. En hund avlider exempelvis i en hjärtåkomma och i skadeberättelsen framkommer det att hunden varit trött och hängig samt starkt medtagen vid ansträngning. Händer en sådan sak mitt i vintern är det med all säkerhet ett sjukdomstecken, men samma symptom mitt i högsommaren behöver inte indikera någon sjukdom utan är ett ganska naturligt beteende när det är varmt ute. Är skadan eller sjukdomen synlig är det svårare för försäkringstagaren att ursäkta att veterinär inte konsulterats. I vissa fall är det ändå i viss mån ett accepterat beteende. En djurägare, vars häst haltar eller vars hund matvägrar, vill kanske vänta några dagar eller en vecka för att se om det är av övergående natur innan kontakt med veterinär tas. Enligt min mening torde ett sådant handlingssätt vara fullt godtagbart, åtminstone i de fall då höggradig hälta eller matvägran i kombination med andra symptom inte föreligger. Försäkringsgivaren bör inte kunna lägga dessa omständigheter djurägaren till last och därmed undgå ersättningskyldighet. Bolagens praxis stöder detta antagande då man normalt inte ifrågasätter att en djurägare har väntat några dagar innan veterinär tillkallas. Ett visst utrymme för god tro finns därmed när ett djur just har insjuknat.

En försäkringstagare måste även följa de råd och föreskrifter som ges av veterinär. Följs inte dessa eller behandlingen på klinik avbryts i förtid på djurägarens egen begäran kommer

¹⁹⁰SOU 1925:21 sid 142.

¹⁹¹se avsnitt 8.7. Räddningsplikten blir aktuell när försäkringsfall inträffat, vilket ju har skett när djuret är sjukt eller skadat.

¹⁹²Bentzon, a.a. sid 250f och Hult, SvJT, 1954 sid 640f, där de anser att denna förpliktelse skall falla under räddningsplikten. Bentzon- Christensen uppfattar dock en anmälningsplikt till veterinär som en säkerhetsföreskrift.

"Lov om försikringsavtaler" sid 296.

försäkringstagaren att drabbas av påföljd om djuret blir sämre eller dör och detta har samband med den avbrutna behandlingen. Problemet i detta sammanhang är att en djurägare som behandlar sitt djur hemma inte kan kontrolleras av försäkringsbolaget. Det kan vara svårt att påvisa att veterinärens eftervårdsråd inte har följts när hunden eller hästen är konvalescent i djurägarens vård. Därför drabbar påföljden oftast de djurägare som avbryter behandlingen på klinik där det går att få insyn i hur djuret svarar på behandlingen och vad som faktiskt görs. Det finns ingen plikt att låta behandla ett djur till dess veterinären uttryckligen friskförklarat det, men implicit ligger detta i att djuret skall hållas under veterinärvård under hela sjukdomstiden. Normalt inbegriper vården återbesök fram till dess veterinären friskförklarar djuret. Därmed måste försäkringstagaren följa veterinärens råd och något utrymme för att här ta hänsyn till försäkringstagarens uppfattning om skadans natur finns inte.¹⁹³

8.7 Räddningsplikt

Räddningsplikt vid skadeförsäkring inträder när försäkringsfall inträffat eller kan befaras vara omedelbart förestående.¹⁹⁴ Det åligger försäkringstagaren att efter förmåga försöka avvärja eller begränsa skada på försäkrat gods. Denne skall exempelvis vid brand ringa brandkåren och försöka få den försäkrade egendomen i säkerhet. Enligt lagtexten kan försäkringsgivaren utfärda föreskrifter som anger hur försäkringstagaren skall agera, men även om så inte skett är denne skyldig att aktivt ingripa och försöka rädda eller begränsa skada på det försäkrade godset.

I räddningsplikten ingår också att försäkringstagaren måste "vidta sådana åtgärder som kunna erfordras för att hålla öppen försäkringsgivarens rätt gentemot tredje man" i de fall där ersättningsskyldighet åvilar denne.¹⁹⁵ Bland annat innebär detta att det finns en skyldighet för försäkringstagaren att tillse att bolagets möjlighet till regress inte äventyras.¹⁹⁶

Försäkringstagaren är tvungen att följa de föreskrifter som bolaget utfärdar oavsett om han anser dem vara ändamålsenliga eller inte.¹⁹⁷ Dock kan föreskrifter som är omöjliga eller olämpliga att följa lämnas därhän eller följas enbart till den del som kan genomföras.¹⁹⁸ Bryter försäkringstagaren mot sin räddningsplikt och detta leder till men för bolaget, kan bolaget göra ett skäligt avdrag eller befrias helt från att betala ut någon försäkringsersättning. Påföljden inträder dock endast om försäkringstagaren varit grovt vårdslös eller åsidosatt sin

¹⁹³NJA 1951 sid 68 där djurägaren och de som hade hand om hästen ansåg att denne var frisk utan att veterinären uttryckligen hade sagt så.

¹⁹⁴52 § FAL

¹⁹⁵SOU 1925:21 sid 141.

¹⁹⁶Hellner, a.a. sid 188.

¹⁹⁷Hellner, a.a. sid 187.

¹⁹⁸52 § FAL stadgar att försäkringstagare skall "så vitt möjligt efterkomma" föreskrift utfärdad av försäkringsgivare.

plikt med uppsåt. Denna regel är tvingande och försäkringsgivaren kan inte i villkoren införa regler eller förbehåll som reducerar ersättning på annat sätt¹⁹⁹ eller gör att försäkringstagaren mister rätt till ersättning då denne gjort sig skyldig till endast lindrig vårdslöshet.²⁰⁰ Bevisbördan vilar på försäkringsbolaget både beträffande att men föreligger och att räddningsplikten har åsidosatts. Beviskravet är dock inte särskilt högt. Det framgår av både lagtext och motiv att det räcker att det kan antagas.²⁰¹ Sambandet mellan försummelsen och det men som försäkringsgivaren utsätts för kan vara ganska löst.²⁰² Vid en skälighetsbedömning bör man enligt doktrinen i första hand ta hänsyn till graden av skuld.²⁰³ En försäkringstagare får själv svara för den del av skadan som skulle kunnat undvikas om han gjort sin plikt. Hänsyn måste dock tas till att det kan råda rätt stort kaos vid exempelvis en brand och att alla människor inte agerar förnuftigt i sådana situationer.²⁰⁴

Ett problem som kan aktualiseras och som har nära samband med räddningsplikten är hur försäkringstagaren skall förfara om försäkrad och oförsäkrad egendom hotas av samma fara. En djurägare har t. ex. endast försäkrat en del av sina hästar. Om en brand utbryter måste han då i första hand försöka rädda de hästar som är försäkrade? Enligt doktrinen bör en försäkringstagare ha rätt att i första hand rädda den oförsäkrade egendomen om denna inte är väsentligt mindre värdefull än den försäkrade.²⁰⁵ Inriktar sig försäkringstagaren på att rädda oförsäkrad egendom med ett lågt värde och låter sin försäkrade egendom som är mer värd förstöras, föreligger dock grov vårdslöshet.²⁰⁶ En hästägare kan då försöka rädda de oförsäkrade hästarna i första hand om de inte är betydligt mindre värda än de försäkrade. Dessa försäkringar är ju som tidigare påpekats individuella försäkringar där livvärdeersättningen kan vara olika för olika djur, men samma tankegångar bör göra sig gällande om en djurägare försöker rädda djur med lägre livvärde. Då, som tidigare påpekats, någon hänsyn inte tas till underförsäkring kan ett djurs verkliga värde vara högre och vid en sådan intresse-kollision mellan djurägaren och försäkringsbolaget bör enligt min mening djurägarens intresse ha företräde.

Har försäkringstagaren fått göra uppoffringar vid utförandet av sin räddningsplikt är försäkringsgivaren skyldig att ersätta dessa även om ersättningen då överskrider högsta ersättningsbelopp.²⁰⁷ Denna lagregel gäller dock inte kreatursförsäkringar. Enligt motiven skulle detta kunna leda till alltför betungande veterinärvårdskostnader för försäkringsgivaren.

¹⁹⁹Schmidt, a.a. sid 122.

²⁰⁰SOU 1925:21 sid 141.

²⁰¹SOU 1925:21 sid 141.

²⁰²Hellner, a.a. sid 208.

²⁰³Schmidt, a.a. sid 118, Hellner, a.a. sid 187.

²⁰⁴Hellner, a.a. sid 187 och Schmidt, a.a. sid 116ff.

²⁰⁵Schmidt, a.a. sid 119 f och Hellner, a.a. sid 189.

²⁰⁶Schmidt, a.a. sid 120.

²⁰⁷53 § FAL

Om bolaget skulle påkalla åtgärder och vård, som inte är av sådan art "som en förständig man skulle ägna sitt djur om det inte vore försäkrat", är försäkringstagaren visserligen skyldig att följa föreskriften men kan kräva att bolaget betalar vården.²⁰⁸

8.8 Förpliktelser vid inträffat skadefall

Försäkringstagaren är både skyldig att anmäla och vara behjälplig vid inträffat försäkringsfall enligt 21 § och 22 § FAL. Finns det i avtalet en klausul som ålägger försäkringstagaren att anmäla en händelse som kan medföra försäkringsfall är även detta en plikt som skall utföras, 21 § 2 st FAL. Skyldigheten att anmäla inträffat försäkringsfall grundas på det befogade intresse en försäkringsgivare har av att vidta åtgärder för att kunna begränsa skadans omfattning samt säkra eventuell bevisning för att senare kunna göra en uppskattning om ansvar föreligger och i så fall i vilken omfattning.²⁰⁹ Underlåtenhet att anmäla försäkringsfallet medför för försäkringstagarens del att bolaget kan nedsätta beloppet med ett skäligt avdrag eller helt befrias från ersättningskyldighet. Försummelsen måste ha "länt försäkringsgivaren till men", vilket kan vara svårt att fastställa. Bedömningen blir därför ganska skönsmässig.²¹⁰ Avdraget som försäkringsgivaren är berättigad till bör enligt doktrinen bestämmas på samma sätt som vid försummelse av räddningsplikt (se not 203 ovan). Det vägledande är alltså graden av skuld hos försäkringstagaren. Meddelandet skall lämnas "utan uppskov" enligt lagtexten men skyldigheten inträder först när försäkringstagaren har faktisk möjlighet att fullgöra plikten.²¹¹ Får försäkringsgivaren på annat sätt än genom meddelande av försäkringstagaren reda på att ett försäkringsfall har inträffat, inträder inte påföljden eftersom ingen skada genom försäkringstagarens försummelse uppstått för bolaget.²¹² Reglerna om påföljden är tvingande och försäkringsgivarna kan inte föreskriva strängare påföljd än vad lagen medger.²¹³

8.8.1 Skaderegleringen

Vid skaderegleringen måste försäkringstagaren biträda bolaget vid utredningen. I sakens natur ligger att försäkringstagaren måste framlägga en utredning om att ett försäkringsfall föreligger. Han måste även precisera det belopp som skall ersättas i de fall där ersättnings storlek inte är bestämd i förväg. Dessa krav är ur försäkringsgivarens synpunkt nödvändiga för att denne överhuvud skall kunna reglera försäkringsfallet. Bevisbördan för att försäkringsfall

²⁰⁸SOU 1925:21 sid 142.

²⁰⁹SOU 1925:21 sid 94.

²¹⁰Hellner, a.a. sid 191.

²¹¹Hellner, a.a. sid 192.

²¹²SOU 1925:21 sid 95.

²¹³21 § 3 st FAL

föreligger åvilar försäkringstagaren men beviskravet skiftar något, beroende på om det är en företagsförsäkring eller konsumentförsäkring. Någon strikt bevisbörderegeln tillämpas sällan utan ledningen grundas på vad som ter sig mest sannolikt eller antagligt.²¹⁴ Beviskravet på skadans omfattning kan enligt förarbetena inte ställas alltför högt och en viss lindring i kravet på full bevisning förutsätts.²¹⁵

Försäkringstagarens plikt stannar inte vid ovanstående krav, utan han är också skyldig att "bidra till sakens allsidiga belysning".²¹⁶ Även sådana uppgifter eller handlingar vars betydelse gentligen tjänar till att kontrollera försäkringstagarens egna uppgifter måste lämnas. På grund av den stora mängd försäkringsfall som inträffar måste bolagen göra en avvägning av hur mycket tid som skall läggas ner på varje skadeanmälan och i de allra flesta fall får därför försäkringsgivarna lita på att deras kunder är lojala.

Lagtexten avser tillgängliga handlingar och upplysningar. Enligt Hellner kan en försäkringsgivare inte med stöd av detta lagrum kräva att försäkringstagaren skaffar särskilda handlingar som läkarintyg vid olycksfalls- och sjukförsäkring.²¹⁷ Inom djurförsäkringsbranschen använder bolagen sig av särskilda handlingar som i de flesta fall måste fyllas i av veterinär och försäkringstagare. Då livvärdeförsäkringarna i mångt och mycket bygger på veterinärens utlåtande i det enskilda fallet om huruvida djuret är så illa skadat eller sjukt att det inte kan leva vidare eller användas för avsett ändamål är det nödvändigt för bolagen att dessa intyg används. Enligt min mening borde tillgängliga handlingar innebära åtminstone handlingar som är normalt förekommande inom försäkringsgrenen.

8.8.2 Försummelse hos försäkringstagaren att fullgöra sina förpliktelser

Försummar försäkringstagaren att fullgöra sin plikt inträder samma påföljd som i de fall han försummar att anmäla inträffat försäkringsfall. Vid bedömningen av vad som är försummelse mot upplysningsplikten vid inträffat skadefall anses det att en analog tillämpning av reglerna om försäkringstagarens upplysningsplikt vid avtalets ingående bör göras.²¹⁸ En underlåtenhet att uppge en viss omständighet skall inte läggas försäkringstagaren till last, om denne inte känt till omständigheten, insett eller bort inse att den var av betydelse för försäkringsgivaren eller att förtigandet inte kan tillräknas försäkringstagaren som vårdslöshet.²¹⁹ Grunden för denna

²¹⁴NJA 1992 sid 113.

²¹⁵SOU 1925:21 sid 96.

²¹⁶SOU 1925:21 sid. 96.

²¹⁷Hellner, a.a. sid 193.

²¹⁸Schmidt, a.a. sid 118.

²¹⁹jmf. 7 § FAL.

syn verkar vara att dessa båda upplysningsplikter ligger varandra nära.²²⁰ Underlåtenhet att lämna uppgift enligt 7 § FAL är till viss del beroende av om försäkringstagaren insett eller bort inse att den var väsentlig. Bedömningen får göras utifrån de frågor som ställts muntligen eller på fastställt formulär. Samma bedömning bör då ske vid en skadereglering. För att en försäkringstagare skall anses vara försumlig vid uppgiftslämnandet enligt 22 § FAL torde det förutsätta att någon form av frågeformulär används, där de uppgifter som anses vara väsentliga för bolaget skall anges. Bolaget bör också vara skyldigt att själv begära in andra uppgifter och handlingar som enligt bolagets ledning är nödvändiga för att styrka försäkringstagarens utsaga. Det kan inte sägas att försäkringstagaren i allmänhet insett eller bort inse att även dessa uppgifter behövs för skaderegleringen.

8.8.3 Svek

Lämnas uppgifter i bedrägligt syfte vid en skadereglering blir påföljden att bolaget befrias från sitt ansvar förutsatt att en sådan ansvarsbegränsande klausul finns intagen i avtalet, 23 § FAL. I denna situation spelar det ingen roll om försäkringsgivaren har lidit någon skada eller ej. Endast det faktum att en försäkringstagare svikligen har uppgivit, förtegat eller dolt en uppgift som är av betydelse för skaderegleringen gör att påföljden inträder.²²¹ Beroende på omständigheterna under vilka det svikliga förfarandet ägt rum kan dock en domstol lindra den annars relativt stränga påföljden. Enligt doktrinen kan en sådan omständighet vara att en försäkringstagare på felaktig grund inte tror sig ha rätt till ersättning och därför försöker framställa förhållandet på ett sådant sätt som han anser vara nödvändigt för att få ersättning.²²² En sådan situation skulle vara om en försäkringstagare uppger fel insjuknandedatum för sitt djur då han oriktigt inte tror sig berättigad till ersättning om den verkliga anges. Bedömningen har dock varit ganska hård, mycket beroende på den tillit en försäkringsgivare måste ha gentemot försäkringstagarna.²²³ Precis som i fallet med anmälningsskyldighet vid avtalets ingående är det svårt att bevisa svek för djurförsäkringsbolagen. Försäkringsgivarna har en möjlighet att begära in djurets journal från kliniken eller veterinären, vilket ofta görs vid oklara diagnoser eller då försäkringsgivaren anser sig behöva undersöka försäkringsfallet närmare. Upptäcks det då att försäkringstagaren har lämnat andra uppgifter vid angivande av anamnes, leder det sällan till att bolaget hävdar svek. I de flesta fall använder denne sig av andra klausuler som begränsar ansvaret, exempelvis att skadan eller sjukdomen förelegat före försäkringens tecknande eller höjning av försäkringsbeloppet. Svårigheten att bevisa svek avhåller bolagen från att använda sig av denna utväg.

²²⁰Schmidt, a.a. sid 117 och SOU 1925:21 sid 97.

²²¹Bengtsson, a.a. sid 73.

²²²Hellner, a.a. sid 193.

²²³se NJA 1963 sid 516.

8.8.4 Kostnader i samband med skadefallet

Lagen säger inget om vem som skall bekosta den utredning som skall förebringas. Enligt doktrinen anses dock försäkringstagaren skyldig att bekosta den utredning som han kan göra själv, medan bolaget får stå för mer omfattande utredning av exempelvis en utomstående expert.²²⁴ Vid djurförsäkringar förekommer det relativt ofta att obduktion krävs på ett djur som har avlidit. En sådan obduktion syftar till att fastställa om försäkringsgivaren är ansvarig eller om djuret har avlidit av en åkomma som inte omfattas av försäkringen. Kostnaden för detta ersätts av de flesta bolag om det är bolaget som kräver en obduktion, antingen på grund av ett uttryckligt åtagande i villkoren eller enligt bolagets praxis. Grundregeln är dock att undersökningen skall bekostas av försäkringstagaren. Frågan är om det ändå inte är försäkringsbolagets skyldighet att ersätta dessa kostnader om de inte har lagt över bevisbördan på försäkringstagaren enligt villkoren. Försäkringstagaren skall visa att ett försäkringsfall har inträffat som kan falla in under bolagets ansvar. Det är däremot bolaget som skall bevisa att det föreligger en omständighet som inskränker ersättningskyldigheten.²²⁵ Obduktionen tjänar just detta ändamål.

8.8.5 Förfarandet vid inträffat skadefall

När ett försäkringsfall inträffar skall en skadeanmälan göras skriftligen på fastställt formulär till bolaget. När det gäller veterinärvårdsanspråk har de flesta kliniker och veterinärer kvitton med förtryckt skadeanmälan som utformats av bolagen. Då en försäkringstagare begär ersättning ur veterinärvårdsförsäkringen ligger det i sakens natur att han måste precisera sina ersättningsanspråk. Beräkningsgrunden behöver han mera sällan föra bevisning om då det är veterinärvårdskostnaden som ligger till grund för ersättningsanspråket. Eftersom inte alla kostnader i samband med ett veterinärbesök är ersättningsgilla behövs emellanåt en specificering av de olika posterna, men bolagen vänder sig då i första hand till veterinären och kliniken om behandlingsåtgärderna inte är klart angivna. Det presumeras i de flesta fall att ett försäkringsfall föreligger då försäkringstagaren presenterar kvitton från veterinär. Har djuret visat symptom på kräkningar, hälta, diareer etc. godtar bolagen i de flesta fall kvittot och någon ytterligare bevisning krävs inte även om diagnos inte har kunnat ställas. Livvärdeförsäkringarna kan ibland kräva mer bevisning av försäkringstagaren. Om ett djur har avlidit eller avlivats och en veterinär på något sätt medverkat krävs ett intyg av denne. Det räcker inte att försäkringstagaren enbart presenterar kostnader för avlivning omhändertagande och obduktion. För skaderegleringen krävs identifiering av djuret och angivande av diagnos samt en sjukdomsberättelse och prognos för överlevnad och användbarhet av veterinären. Om ett djur har avlidit eller avlivats utan att veterinär hunnit tillkallas eller anlända eller då en

²²⁴Hellner, a.a. sid 194.

²²⁵Bentzon, a.a. sid 109.

djurägare hävdar att djuret stulits eller kommit bort, stadgas ett förfarande som i viss mån är av preventiv karaktär.

Då ett djur har kommit bort eller kan misstänkas ha stulits skall försäkringstagaren anmäla detta till försäkringsgivaren och polisen. Djurägaren måste dessutom annonsera i lokalpressen och där efterlysa djuret. Först om djuret inte har återfunnits efter tre månader är försäkringstagaren berättigad till att söka ersättning. Enligt litteraturen²²⁶ faller denna skyldighet att anmäla till tredje man varken under anmälningsplikten eller säkerhetsföreskrifterna. Skulle den leda till oskäligt resultat för djurägaren kan den jämkas enligt 36 § AvtL. Bolagen kräver rätt mycket av djurägaren i dessa fall. Försäkringstagaren måste tillhandahålla polisprotokollet angående anmälan om försvinnandet, intyg som styrker att djuret har efterlysts i en lokaltidning samt två ojäviga vittnen som kan styrka att något återfinnande ej har skett. Genom detta förfarande blir det klarlagt att försäkringsfallet verkligen har inträffat. Bolagen menar att detta förfarande säkerställer att de flesta ersättningsanspråken är berättigade och risken för försäkringsbedrägeri blir mindre än om djurägaren på ett snabbare och lättare sätt kunde få ersättning. Förfarandet är helt enkelt en nödvändig åtgärd för att försöka stävja missbruk av möjligheten att erhålla försäkringsersättning.²²⁷

Om ett djur har dött utan att veterinär hunnit tillkallas eller anlända är praxis lite olika bland djurförsäkringsbolagen. Vissa bolag har en generell anmälningsplikt vid en sådan händelse. Bolagets veterinär måste ha en möjlighet att avgöra om obduktion krävs eller ej. Villkoren är så utformade att det inte är något tvivel om att bolaget skall kontaktas för att anmäla inträffat försäkringsfall. Andra bolag skiljer mellan olika händelser. Om ett djur dött eller avlivats utan att veterinär hunnit tillkallas eller anlända skall ett av bolagets ombud eller två ojäviga vittnen styrka förhållandet med ett skriftligt intyg. Dör eller avlivas djuret däremot av inre sjukdom, oavsett om veterinär funnits tillstades eller ej, skall försäkringstagaren tillse att obduktion utförs, om inte bolaget bestämmer annorlunda. Problemet för djurägaren är att definiera inre sjukdom. Inre sjukdom definieras inom veterinärmedicinen som alla fall där dödsorsaken är oklar eller inte beror på yttre våld. För djurägaren kan det vara svårt att avgöra när anmälningsplikt föreligger, då djurägaren ibland kan tro sig veta vad som har orsakat dödsfallet och därmed menar att det skall räcka med att kontakta ett ombud. Dröjer det innan han får någon kontakt med ombudet eller finns det inte något ombud där försäkringstagaren bor, kan denne tro att det är tillräckligt att två ojäviga vittnen intygar dödsfallet. Bolaget går därmed miste om möjligheten att begära obduktion. Enligt min mening är dessa bestämmelser alltför svåra att tolka för försäkringstagaren. För alla inblandade parter borde det vara bättre

²²⁶Hellner, a.a. sid 192, Bentzon-Christensen, a.a. sid 133f.

²²⁷jmf. Strömbäck, "Festskrift till Jan Hellner", sid 630.

att alltid kräva anmälningsplikt när ett djur har avlidit eller måst avlivas. Osäkerheten om vad som skall anses vara inre sjukdom i det enskilda fallet kan då undanröjas.

Om en veterinär förordar avlivning av ett djur kräver bolagen att detta anmäls till bolaget innan avlivning sker, om inte veterinären intygar att djurplågeri följer av ett dröjsmål. Inom hästförsäkringarna, där användbarheten ingår i vissa försäkringsformer, måste bolaget godkänna att hästen slaktas även om veterinären anser att hästen för all framtid blir oanvändbar. Skulle en försäkringstagare låta avliva hästen utan att ett godkännande har lämnats, gör denne det med risk för att försäkringsgivarens ersättningskyldighet begränsas eller helt faller bort. Denna form av anmälningsplikt grundas på att försäkringsgivarna vill ha en möjlighet att bedöma skadan och i förekommande fall förorda om ytterligare behandling. För försäkringstagaren betyder det att denne får ett förhandsbesked om skadan är ersättningsbar och vilka ersättningar som kommer att utfalla vid en kombinationsförsäkring.

Det förekommer att försäkringstagarna är ålagda en generell plikt att skadeanmäla alla veterinärvårdsbesök som beror på sjukdom eller skada oavsett om ersättning kan utgå eller ej. Grunden för detta är att djurägarna inte skall kunna undanhålla veterinärvårdskvitton för att på så sätt kunna få ut en större ersättning från veterinärvårdsförsäkringen. En självriskperiod löper från första besöksdagen hos veterinär och ett visst antal dagar framåt. Om det då slumpar sig att behandlingsperioden är längre än självriskperioden kan en försäkringstagare vilja skjuta fram självriskperiodens början för att kunna erhålla högre ersättning. Första besöket kanske inte kostade lika mycket som de besök som gjorts efter självriskperiodens slut. Konsekvensen med att föreskriva självriskperioder är ju den att en försäkringstagare som har en behandlingsperiod som är längre än självriskperioden kommer att antingen få betala en ny självrisk eller inte få någon ersättning alls för senare kostnader om de understiger självrisken. Det kan därför vara mer fördelaktigt för en försäkringstagare att försöka flytta fram självriskperiodens början. Understiger det första besöket självrisken för att vid senare besök vara betydligt högre och behandlingsperioden överstiger självriskperioden får djurägaren ut mer ersättning om det första kvittot inte medräknas. Självriskperiodens första dag flyttas fram och det sista kvittot kan medräknas vilket kan ge högre ersättning. Enligt min mening är det tveksamt om denna plikt kan föras under de tvingande reglerna om anmälningsplikt. Den syftar inte direkt till att försäkringsgivaren skall ha en möjlighet till att begränsa skada eller kunna vidta åtgärder för att säkra bevisning, utan till att ersättningen inte skall räknas annorlunda än tänkt. I de fall en påföljd är stadgad vid överträdelse torde en sådan klausul kunna bli föremål för jämkning enligt 36 § AvtL.

8.8.6 Preskription

Anmälningssplikten ger försäkringsgivaren en viss garanti för att denne får kännedom om inträffat försäkringsfall. Den innebär dock ingen skyldighet för försäkringstagaren att framställa ersättningsanspråk inom viss tid eller att precisera sina anspråk.²²⁸ Skadeanmälan skall enligt villkoren hos djurförsäkringsbolagen göras snarast efter att skada inträffat eller senast inom sex månader från att försäkringstagaren har fått kännedom om sin möjlighet att söka ersättning. Tiden för att ansöka om ersättning får inte understiga sex månader enligt 30 § 2 st FAL. Denna regel är tvingande gentemot försäkringsbolaget av hänsyn till att försäkringstagaren skall skyddas mot rättsförlust.²²⁹ Avtalsskrivningen "från att försäkringstagaren har fått kännedom om sin möjlighet att söka ersättning"²³⁰, innebär inte att försäkringstagaren har fått kännedom om att skadan eller sjukdomen är ersättningsgill utan att denne har förstått att ett skadefall faktiskt föreligger och att den är av sådan art att han kan framställa ersättningsanspråk.²³¹ 29 § FAL stadgar en särskild preskriptionstid på tre år för fordringsrätt på grund av försäkringsavtal. Ibland händer det dock att en försäkringstagare eller dennes efterlevande först efter lång tid får reda på att ersättning kan krävas på grund av inträffat försäkringsfall. För dessa fall stadgas en preskriptionstid på 10 år från det att ett fordringsanspråk tidigast kunnat framställas. Eftersom den ersättningsberättigade inte känner till sina rättigheter, och kanske aldrig får reda på dem, har preskriptionstiden på tre år inte börjat löpa. Bolagen har dock ett berättigat intresse att ersättningsanspråken inte står öppna alltför länge och därför finns en yttersta gräns.

Preskriptionen kan inte avbrytas genom ett utomrättsligt krav, utan försäkringstagaren måste anhängiggöra sin talan vid domstol. Då de allmänna preskriptionsbrytande reglerna inte används inom försäkringsrätten kan försäkringstagaren inte heller använda den preskriberade fordran för kvittning.²³²

Försäkringsgivarna kan ställa krav på kortare preskriptionstid än vad som stadgas enligt 29 § FAL. Förutsättningen är att ett sådant villkor finns intaget i försäkringsvillkoren och att försäkringsgivaren skriftligen förelagt försäkringstagaren att anhängiggöra sin talan vid domstol inom viss tid från delfäendet, 30 § 1 st FAL. Tiden får inte understiga sex månader enligt lagtexten och är tvingande till försäkringstagarens förmån. Då detta förfarande förutsätter att försäkringsgivaren känner till försäkringsfallet används regeln ofta som en begränsning i tiden för att väcka talan vid oenighet om gjord bedömning av försäkringsfallet. Även inom djurförsäkringsbranschen använder man sig av en sådan klausul. Efter att bolaget slutligen tagit ställning till ersättningsanspråken har djurägaren sex månader på sig att

²²⁸SOU 1925:21 sid 96.

²²⁹SOU 1925:21 sid 111.

²³⁰29 § FAL.

²³¹Hellner, a.a. sid 196 och NJA 1997 sid 97, RH 1994:129.

²³²SOU 1925:21 sid 110.

instämman motparten vid domstol. Annars förfaller talan. I normalfallet då en tvist uppstår brukar djurägaren kunna överklaga direkt till skaderegleraren eller dennes närmaste överordnade. Om beskedet fortfarande är negativt, kan försäkringstagaren vända sig till ett av bolaget utsett organ såsom skadeutskott, skadenämnd eller kundombud för att få sina ersättningsanspråk prövade än en gång. Förutsättningen torde dock vara att försäkringstagaren får upplysning om vilka möjligheter det finns att överklaga ett ärende inom bolaget. Villkoren använder samma uttryck som anges i 39 § 2 st KFL, när bolaget tagit slutlig ställning till ersättningsfrågan. Därmed bör, enligt min mening, i viss mån en analog tillämpning av kravet på meddelandets innehåll kunna göras. Enligt rättspraxis måste det klart framgå att bolaget tagit slutlig ställning till ersättningsfrågan.²³³ Det räcker inte att bolaget vidhåller sin avsikt att inte ersätta försäkringsfallet, utan det måste klart framgå att försäkringstagaren måste väcka talan för att preskription inte skall inträda. Det sistnämnda kravet kan härledas ur FAL. Bolagen kan alltså inte bara hänvisa till de möjligheter som står till buds att få saken prövad av domstol. Om en försäkringstagare väljer att överklaga bolagets beslut i skade-prövningsnämnd etc., som är knuten till bolaget, bör, enligt min mening, preskriptionen inte börja att löpa förrän ledamöterna har tagit slutlig ställning till försäkringsfallet. Skulle det dröja innan ärendet är avgjort är det oskäligt gentemot försäkringstagaren om hans talerätt i domstol skulle prekluderas. I praktiken torde de flesta försäkringstagare, som inte har samma uppfattning som bolaget i försäkringsfrågan, använda sig av denna möjlighet i första hand eftersom den är kostnadsfri.

8.8.7 Misstag vid utbetalning av ersättning

Då ett försäkringsfall föreligger skall försäkringsgivaren betala ersättning inom en månad från att utredningen enligt 22 § FAL är klar, om inget annat avtalats. Försäkringsgivaren får inte göra betalningen beroende av att skyldighet att ersätta en skada ålagts denne genom laga dom eller att denne först skall fatta beslut om saken, 24 § FAL. Utbetalas försäkringsersättningen senare än en månad är försäkringstagaren berättigad till ränta enligt 3 § räntelagen (SFS 1975:635), då förfallodagen anses vara bestämd. Skulle av misstag ett felaktigt belopp utbetalas, anses det inom doktrinen att försäkringsgivaren inte kan återkräva ersättningen.²³⁴ Höga anspråk bör ställas på försäkringsgivaren att denne skall pröva sina skyldigheter innan en utbetalning görs. Enligt min mening torde dock försäkringsgivarna ha en rätt att återkräva ersättningen eller delar därav om betalning skett i den felaktiga tron att plikt förelåg. Om en felräkning ligger till grund för det oriktiga beloppet bör det kunna återkrävas. Detta bör gälla även i fall där bolaget gjort utbetalningen direkt till veterinären. Djurförsäkringsbolagen erbjuder normalt sina kunder en möjlighet att vid besök hos veterinär eller klinik kunna

²³³NJA 1992 sid 845 I och II.

²³⁴Hellner, a.a. sid 195.

reglera en skada som ersätts ur veterinärvårdsförsäkringen i samband med att veterinärbesöket är klart. Djurägaren betalar då endast sin del av kostnaden till kliniken, d.v.s. självrisk och icke ersättningsbara kostnader, som i sin tur fakturerar bolaget på resterande kostnad. Servicen är utformad så att reglering av skadan görs medan försäkringstagaren väntar, vilket innebär att beslut om ersättningsskyldighet och ersättningens storlek måste göras under en relativt stor tidspress. Beloppet kan beräknas fel, icke ersättningsbar kostnad eller skada räknas med i skaderegleringen och ersättningen till kliniken kan skickas till försäkringstagaren istället. Jag anser att det skulle vara obilligt om bolaget på detta sätt skulle förlora sin möjlighet att återkräva det felaktiga beloppet. För djurägarna innebär detta system en stor lättnad då de slipper att betala hela kostnaden vid veterinärbesöket, som kan uppgå till ansevärliga summor.

8.8.8 Tillkommande omständigheter efter skadereglering

När ersättning har betalats ut, tillfaller i vissa fall den försäkrade egendomen försäkringsgivaren. Den vanligaste situationen är då stulen egendom kommer tillrätta.²³⁵ En försäkringstagare kan dock inte hävda att, exempelvis efter en brand, bolaget är ägare till de innebrända djuren och att det därmed åvilar bolaget att skicka kadaverna till destruktion. Då försäkringsersättning utbetalas för ett djur som har stulits eller kommit bort, tillhör detta bolaget om det senare skulle komma tillrätta. Hur bolagen förfar i en sådan situation är olika. Vissa bolag låter djurägaren behålla djuret och försäkringsersättningen, medan andra erbjuder försäkringstagaren att köpa tillbaka exempelvis sin hund. Bolaget kan dock inte återkräva försäkringsersättningen. Om djuret under tiden som det var försvunnet har fått avkomma uppstår frågan vem valparna eller fölet skall tillfalla, försäkringsgivaren eller försäkringstagaren? Har ersättning för fostret utbetalats i samband med att skadan reglerades tillfaller enligt min mening även avkomman bolaget. I de fall fosterförsäkring inte har utgått kan man söka ledning i de reglerna om avkastning vid fastighetsköp Jordabalken 4:10. Det avgörande torde vara när äganderättsövergången skedde. Föddes fölet eller valparna efter att försäkringsersättningen betalades ut, tillkommer de försäkringsgivaren. Normalt kan det med rätt stor säkerhet fastställas ungefär hur gammalt ett ungt djur är, men i vissa fall kan bevisföringen bli besvärlig.

²³⁵Bentzon, a.a. sid 187.

9 Försäkringsgivarens regressrätt i förhållande till tredje man

Utger försäkringsgivaren ersättning för skada som har orsakats av någon annan än försäkringstagaren, har försäkringsgivaren i vissa fall regressrätt gentemot skadevållaren. Enligt 25§ FAL har försäkringsgivaren rätt att inträda när denne utgivit skadeersättning, som försäkringstagaren även kunnat begära som skadestånd av skadevållaren.²³⁶ Försäkringsgivaren kan därmed inte kräva mer ersättning av skadevållaren än vad försäkringstagaren själv kunde göra. Rättsförhållandet mellan skadelidande och skadevållande blir bestämmande för försäkringsgivarens rätt. Skulle skadeståndsskyldighet inte föreligga har försäkringsgivaren inte heller regressrätt. Anses försäkringstagaren vara medvållande och en eventuell skadeståndsansättning jämkas, kan försäkringsgivaren inte heller kräva mer än vad försäkringstagaren kunnat kräva. Inte heller torde försäkringsgivaren kunna kräva ersättning om försäkringstagaren friskrivit skadevållaren från ansvar.²³⁷ ²³⁸ För skadevållaren innebär detta ett visst skydd. Han kan inte tvingas att ersätta mer än vad som skulle ha utgått som skadestånd till försäkringstagaren.

Ytterligare en förutsättning för regressrätt är att skadevållaren har framkallat skadan uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet. Grov vårdslöshet har i rättspraxis tolkats strängt gentemot försäkringsgivarna. I NJA 1942 s 11 tinade en inspektor på en gård (ägarens son) upp frusna vattenledningsrör med en blåslampa i närheten av lättantändligt material (hö). Detta fattade eld och byggnaden brann ner. I NJA 1944 B nr 1324 var scenariot detsamma. En rättare skulle tina upp ett fruset vattenledningsrör i närheten av höskullen. Höet fattade eld och hela byggnaden brann ner. Inte i något av dessa båda rättsfall ansågs grov vårdslöshet föreligga.

Försäkringsgivaren har även regressrätt gentemot den som "enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd evad han är till skadan vållande eller icke". Tolkningen av "enligt lag" har varit

²³⁶Försäkringsgivaren anses ha en självständig regressrätt i de fall en skadegörande handling riktas direkt mot försäkringsgivaren, exempelvis då någon uppsåtligt förorsakar försäkringsfallet med eller utan medverkan av försäkringstagaren. Rätten till skadestånd påverkas då av allmänna skadestandsregler för utomobligatoriska förhållanden. Försäkringsgivarens ersättning kommer att stå i direkt proportion till hur stor dennes förlust är. En självständig rätt till regress innebär att skadevållarens ansvar ökas genom den skadelidandes försäkringsskydd och han får förutom de vanliga kostnaderna även ersätta försäkringsgivarens speciella kostnader.

²³⁷SOU 1925:21 sid 100.

²³⁸Försäkringstagaren kan naturligtvis i motsvarande mån gå miste om sin rätt till försäkringsersättning om han friskriver skadevållaren från ansvar efter att försäkringsfall inträffat. Reglerna om räddningsplikt stadgar att försäkringstagaren har en plikt att tillgodose att försäkringsgivarens rätt inte äventyras. Se ovan.

föremål för diskussion inom doktrinen.²³⁹ Att tolka begreppet snävt har inte ansetts vara en tillfredsställande lösning. Inte endast det i lag stadgade strikta ansvaret skall räknas in, utan även det som tillkommit genom domstolarnas praxis.²⁴⁰ Numera torde en majoritet av de områden där strikt ansvar föreligger vara reglerat genom lag.

Enligt första stycket in fine föreligger ej regressrätt för de skador som faller under 3:1 och 2 skadeståndslagen (SFS 1972:207). Principalansvaret inom skadeståndsrätten är därmed undantaget från regressrätt.

Försäkringsgivaren kan avstå från rätten till regress. Ur försäkringstagarens synpunkt spelar det ofta ingen roll om bolaget regressar mot skadevällaren eller ej, men i ett par fall har det stor betydelse. Främst gäller det om det är någon i försäkringstagarens familj eller annan närstående som har orsakat skadan. I detta fall skulle försäkringsskyddet urholkas om någon annan familjemedlem tvingades ersätta skadan till försäkringsgivaren. Försäkringsgivaren avstår dock ofta genom försäkringsvillkoren från att utöva regressrätt mot någon i den skadelidandes familj. Även domstolarnas stränga tolkning av grovt vållande innebär ett skydd för närstående. Ett annat fall, där det är av stor vikt för den skadelidande om bolaget utövar sin regressrätt eller ej, är när skadeståndet är större än försäkringsersättningen och skadevällaren inte har ekonomiska möjligheter att ersätta hela skadan. Ofta har den skadelidande kostnader som inte täcks av försäkringen. De flesta försäkringsbolag har någon form av självrisk, men även andra kostnader kan vara direkt undantagna från ersättning. Det kan också tänkas att egendomen är underförsäkrad eller att oförsäkrad egendom blir förstörd. Hellner²⁴¹ menar att detta måste avgöras genom ett rättspolitiskt ställningstagande. Huvudregeln torde vara att den skadelidande har företrädesrätt. Behovet av att täcka den skadelidandes fulla förlust måste anses vara mer angeläget än att ersätta försäkringsbolaget och därmed i någon mån försäkringskollektivet.

Försäkringsgivaren kan också utöka sin regressrätt genom villkor i försäkringsavtalet.²⁴² Vanligen sker detta genom att försäkringsgivaren förbehåller sig rätten att överta den skadelidandes skadeståndsanspråk.²⁴³ Genom att försäkringsgivaren på detta sätt övertar skadeståndsanspråket gäller regressrätten även vid vårdslöshet som inte är grov. Denna möjlighet bygger till stora delar på den rätt en skadelidande, enligt gammal hävd, har att välja mellan att utnyttja sin försäkring eller att begära skadestånd av skadevällaren.²⁴⁴ För försäkringstagaren finns det inget hinder att överlåta sin rätt till skadestånd. Den utredning²⁴⁵

²³⁹Hellner, a.a. sid 282 med hänvisningar.

²⁴⁰Hellner, "Försäkringsgivarens regressrätt", sid 69ff.

²⁴¹Hellner, a.a sid 185f.

²⁴²Hellner, a.a sid 165.

²⁴³Hellner, a.a sid 167ff.

²⁴⁴SOU 1925:21 sid sid 102.

²⁴⁵SOU 1975:103.

som diskuterades under avsnittet om dubbelförsäkring har också en direkt inverkan på försäkringsgivarens regressrätt. Försäkringstagarens rätt att välja om han skall vända sig till skadevållaren eller sitt försäkringsbolag skall inskränkas. För att resultatet skall bli det att försäkringskollektivet belastas i högre grad måste även regressrätten begränsas för bolagen, annars kan de vända sig till skadevållaren och resultatet blir detsamma.²⁴⁶ Förslaget innebär att det är skadevållarens ansvar för skada som omfattas av en skadeförsäkring som begränsas och inte försäkringsgivarens regressrätt.²⁴⁷

Som ovan angivits måste försäkringsgivaren ha utbetalt försäkringsersättning för att regress skall kunna ske. Det räcker inte att skyldighet att utge ersättning förelegat. En annan fråga är om försäkringsgivaren måste ha varit skyldig att utge beloppet, eller om det räcker att ersättning faktiskt betalats ut för att regress skulle kunna ske? Hellner²⁴⁸ menar att den åsikt som gör sig gällande och som enligt honom också är den riktiga, är att försäkringsgivaren har regressrätt då denne har utbetalt ett belopp på grund av försäkringsavtalet, även om bolaget visat kulans och det inte förelegat någon rättslig skyldighet att utge ersättning.

Inom djurförsäkringsrätten utnyttjas rätten till regress sällan. Bolagen förbehåller sig dock rätten att överta försäkringstagarens skadeståndsanspråk. Inom ett område utnyttjas dock alltid en form av regress. Enligt avtal med Trafikförsäkringsföreningen ersätts kostnaden för de djur som har påkörts av bil med okänd förare med upp till en fjärdedels basbelopp. Förutsättning är att kostnaden överstiger 1.745 SEK, men är beloppet högre än självriskens ersätts upp till 25 % av gällande basbelopp av den summa som bolaget betalat ut. I de fall bilföraren är känd sker regressrätt enligt en gemensam överenskommelse mellan de försäkringsbolag som tecknar trafikförsäkring och de som tecknar djurförsäkringar. Upp till en fjärdedels basbelopp ersätts och någon självrisk stadgas inte. En begränsning är att det inte får vara någon ur försäkringstagarens familj som har kört bilen. Kör exempelvis maken av misstag på hustruns hund har försäkringsbolaget ingen regressrätt gentemot bilförarens försäkringsbolag. För bilföraren händer inget även om han är känd och han behöver inte vidkännas någon bonusförlust på sin bilförsäkring.

²⁴⁶SOU 1975:103 sid 73ff.

²⁴⁷SOU 1975:103 sid 129.

²⁴⁸Hellner, a.a sid 178ff

10 Slutord

Djurförsäkringar för sporthästar och sällskapsdjur har vissa karaktäristiska drag. De flesta försäkringstagarna är konsumenter som har tecknat försäkringen i huvudsak för enskilt bruk. I de fall försäkringstagarna är näringsidkare är rörelsen ofta av så liten omfattning att de ändå intar en underlägsen ställning gentemot försäkringsgivarna. Försäkringsobjekten är levande djur som konstant kräver omvårdnad, men som trots god sådan kan bli sjuka eller skadade flera gånger under en försäkringsperiod. Försäkringstagaren måste därför räkna med att han kan behöva utnyttja sitt försäkringsskydd enligt veterinärvårdsförsäkringen ett flertal gånger under en och samma försäkringsperiod. Djurägaren kan dessutom inte förlita sig på att hela veterinärvårdskostnaden ersätts eftersom det föreligger en beloppsmaximering, över vilken han inte har något inflytande. Försäkringsbeloppen för livvärdeförsäkringarna är i de flesta fall relativt låga, åtminstone då det gäller hund- och kattförsäkringarna, för häst spänner de däremot över summor på ett tiotusental kronor till hundratusentals kronor.

En djurförsäkring ställer höga krav på tilliten mellan försäkringsgivaren och försäkringstagaren. Försäkringstagarens personliga egenskaper tillmäts stor vikt, vilket även FAL ger uttryck för genom att många regler inte gäller kreatursförsäkringar. Försäkringsbolagen måste förlita sig på att djurägarna sköter om sina djur på bästa sätt även om de är införstådda med att försäkringsfall kan inträffa genom okunskap från försäkringstagarens sida. De måste även förlita sig på att försäkringstagaren fullgör sina förpliktelser enligt försäkringsavtalet. I de flesta fall är det svårt att föra bevisning om att en åsidosatt förpliktelse har orsakat försäkringsfallet eller förvärrat skadan eller sjukdomen.

Försäkringsavtalslagen gör ingen åtskillnad mellan olika försäkringstagares relativa styrka gentemot bolagen. Skyddet för försäkringstagarna som kommit till uttryck i lagen är allmänt eller baserat på den sorts försäkring som tecknats. FAL har visserligen tagit en viss hänsyn till de speciella omständigheter som föreligger vid en djurförsäkring. Enligt min mening utgår lagen dock från vissa förutsättningar som inte längre är aktuella. När lagen skrevs fanns det inga veterinärvårdsförsäkringar och inte heller det stora utbud och behov av olika typer av djurförsäkringar. Veterinärvårdsförsäkringen exempelvis har genom årens lopp blivit en mycket viktig del - inom sällskapsdjursförsäkringen exempelvis kanske den viktigaste - men lagen nämner ingenting om förfarandet då ett djur behöver veterinärvård. För försäkringstagarna är det därför av stor vikt hur bolagens praxis har utvecklats dels genom ändrade förutsättningar och dels genom bolagens egen avtalstillämpning.

Vissa skillnader gör sig gällande mellan utformningen av lagen och den praxis som har utvecklats av försäkringsbolagen. Lagen utgår från att ersättning vid ett försäkringsfall skall

uppgå till det värde som djuret hade omedelbart före sjukdomen eller skadans inträffande. Bolagens praxis visar att användandet av taxerade poliser gör att det avgörande istället blir vilket försäkringsskydd djuret hade vid insjuknandet. Värderingstidpunkten vid försäkringsfall flyttas då till den senaste ändringen av livvärdebeloppets storlek innan sjukdomen inträffade. För djurägaren är detta en fördel, eftersom han inte behöver föra någon bevisning om värdet på djuret då ett försäkringsfall har inträffat. Enligt min mening uppnår försäkringstagaren också den effekten att en eventuell värdeminskning inte får någon relevans. Många av de äldre sällskapsdjuren utan meriter behåller det värde som fastställdes när försäkringen tecknades fram till dess livvärdeförsäkringen upphör att gälla, oavsett om de faktiskt fortfarande har detta värde eller inte. Taxerad polis innebär även att bolagen kan använda sig av den möjlighet som lagen ger att inte ta hänsyn till underförsäkring. Försäkringstagaren behöver därmed inte försäkra sitt djur upp till det verkliga värdet. Varken försäkringstagaren eller försäkringsgivaren behöver då utreda om värdet fortfarande är adekvat när ett försäkringsfall inträffar.

En brist i FAL är enligt min mening att lagen förutsätter att i normalfallet en försäkringstagare lätt kan få en ny försäkring i ett annat bolag och att den stadgade uppsägningstiden är mer en praktisk detalj. Problemet för många djurägare är att i vissa fall kan de inte få en ny försäkring i ett annat bolag med samma försäkringsskydd som tidigare, exempelvis om djuret har fått en kronisk sjukdom eller skada. Reservation kommer troligen att påföras försäkringen. Djuret kan även vara för gammalt för att införsäkras i ett annat bolag. Försäkringstagaren kan hamna i en situation där han inte vill använda sig av sina möjligheter att ifrågasätta bolagets beslut just på grund av att försäkringsgivarens kan säga upp avtalet.

Ansvarsbegränsningen som görs av försäkringsgivarna gentemot skador eller sjukdomar som har förelegat redan då försäkringen tecknades har accepterats av doktrinen om det inte är alltför uppenbart att begränsningen tillkommit enbart i syfte att kringgå reglerna om verkan av svikliga uppgifter. Inskränkningen av godtrosskyddet vid oriktig lämnad uppgift är accepterad även om den är omtvistad.

Inom området för försäkringstagarens förpliktelser finns det två delar, där lagens regler inte riktigt passar. Det är svårt att fastställa vad som kan anses vara fareökning enligt den utformning som djurförsäkringar faktiskt har idag. Förpliktelsen att inte öka faran intar inte någon central plats i djurägarens förpliktelser. De flesta åtgärder som en djurägare vidtar med djuret kommer att bedömas efter andra regler än fareökningsreglerna. En skärpning har däremot skett beträffande säkerhetsföreskrifter, eftersom föreskrifterna att uppsöka veterinär vid sjukdom eller skada inte faller under räddningspliktsreglerna utan under säkerhetsföreskrifter.

Slutsatsen är att djurförsäkringsrätten går att till stora delar inordna under försäkringsavtalslagens regler. De villkor och den praxis som har utvecklats av bolagen följer lagen i stort. Vissa företeelser inom denna bransch står i ett motsatsförhållande till tvingande lagstiftning men accepteras, som det verkar, av hänsyn till de speciella omständigheter som föreligger i en kreatursförsäkring och den vanskliga bransch den anses vara. Inom ytterligare andra är förutsättningarna ändrade och försäkringsavtalslagens regler tillämpas för andra händelser än vad som direkt kan utläsas ur lagen.

Källförteckning

Offentligt tryck

- SOU 1925:21
m.m. Förslag till lag om försäkringsavtal
- SOU 1975:103 Skadestånd VI. Försäkringsgivarens regressrätt m.m.
- SOU 1977:84 Konsumentförsäkringslag
- Proposition 1975/76:81 Förslag om ändring i lagen (1915:218) om avtal och
andra handlingar på förmögenhetsrättens område,
m.m.
- Proposition. 1979/80:9 Konsumentförsäkringslag

Litteratur

- Adlercreutz, Axel Avtalsrätt I. 9 uppl., Lund 1990.
- Bengtsson, Bertil
Falköping Försäkringsrätt - några huvudlinjer. 4 uppl.,
1992.
- Bentzon, A. Drachmann Lov om försäkringsavtaler, Köpenhamn 1931.
- Bentzon, A. Drachmann och
Christensen, Knud Lov om försäkringsavtaler I, Köpenhamn 1952.
- Grundt, Theodor Laerebok i norsk försäkringsrett, Oslo 1939.
- Hellner, Jan Försäkringsgivarens regressrätt, Uppsala 1953.
- Hellner, Jan Försäkringsrätt, 2 uppl., Stockholm 1965.
- Hellner, Jan Om upplysningsplikt och ansvarsbegränsning i
försäkringsrätten.
- Festskrift till Herlitz, Stockholm 1955.
- Hellner, Jan Skadeståndsrätt, 4 uppl., Stockholm 1985.
- Hult, Phillips
Stockholm Föreläsningar över försäkringsavtalslagen,
1936.
- Hult Phillips Svensk rättspraxis försäkringsrätt 1947-1953. Svensk
Juristtidning, 1953. Sid 638-658
- Karlgren, Hjalmar, mfl Försäkringsrättsliga spørsmål, Stockholm 1938.
- Karlgren, Hjalmar 33 § Avtalslagen. Svensk Juristtidning, 1933. Sid
219-255.
- Lindell-Frantz, Eva Nedsättning av försäkringsersättning, Akademisk
avhandling för avläggande

av juris doktorexamen i
1996.

civilrätt.

Lindell-Frantz, Eva och

Roos, Carl Martin

Persson, Ulf

Generös avtalstillämpning, Lund 1985.

Skadestånds- och försäkringsrättsliga studier, Lund
1962.

Schmidt, Folke

Strömbäck, Erland

praktiska

Malmö 1984.

Tullberg, Mats

egendom. Stockholm

Faran och försäkringsfallet. Lund 1943.

Oriktig uppgift vid skaderegleringen - några
problem. Festskrift till Jan Hellner.

Försäkringsersättning vid skada på
1994.

Intervju

Mörée Anna, avdelningschef häst och smådjur, SveLand Försäkringar

Nilsson Anders, marknadsansvarig, SveLand Försäkringar

Olofsson Birthe, kontorschef, Regiondjursjukhuset i Helsingborg

Olsson Barbro, klinikveterinär, Regiondjursjukhuset i Helsingborg

Svensson Kerstin, skadeförklarare smådjur, Agria Djurförsäkring

Truedsson Hans, VD 1973-1997, SveLand Försäkringar

Åberg Per, ansvarig affärsområde häst, Agria Djurförsäkring

Telefonintervju

Granberg Lars, regionchef, Sleipner Djurförsäkring

Bergsten Gunnar, legitimerad veterinär VD 1987-1997, Sleipner Djurförsäkring

Försäkringsvillkor

Försäkringsvillkor hund, katt och papegoja, 1 april 1997, Agria Djurförsäkring

Försäkringsvillkor häst, 1 april 1997, Agria Djurförsäkring

Allmänna Försäkringsvillkor, september 1990, SveLand Försäkringar

Försäkringsvillkor för häst, hund och katt, 1 januari 1997, SveLand Försäkringar

Djurförsäkring, Försäkringsvillkor, 1997, Sleipner Djurförsäkring

Rättsfall

NJA II 1927 s 316

NJA 1936 s 42

NJA 1942 s 11

NJA 1944 B nr 1324

NJA 1951 s 68

NJA 1962 s 281

NJA 1963 s 516

NJA 1971 s 502

NJA 1990 s 93

NJA 1992 s 113

NJA 1992 s 845 I II

NJA 1993 s 222

NJA 1997 s 97

RH 1994:129

LivVN 4/1948

Allmänna Reklamationsnämndens avgöranden

ARN Dnr 87/R6813

ARN Dnr 88/R2087

ARN 95-2013

ARN 95-5096